

VIROLAISET HAMMASLÄÄKÄRIT SUOMALAISESSA TERVEYDENHUOLLOSSA

Virolaishammaslääkäreiden työperäinen liikkuvuus Suomen
ja Viron välillä

Sanna-Maria Säkkinen

Pro gradu-tutkielma

Sosiologia

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta

Syksy 2019

TIIVISTELMÄ

Säkkinen, Sanna-Maria: Virolaiset hammaslääkärit suomalaisessa terveydenhuollossa.

Virolaishammaslääkäreiden työperäinen liikkuvuus Suomen ja Viron välillä.

Pro gradu-tutkielma 73 sivua, 2 liitettä

Ohjaaja: Terhi-Anna Wilska

Jyväskylän yliopisto

Sosiologian laitos, sosiologia

Syksy 2019

Tämä tutkimus tarkastelee virolaishammaslääkäreiden työperäistä liikkuvuutta Suomen ja Viron välillä. Ajanjaksolla 2003-2013 Suomessa laillistetut virolaiset hammaslääkärit muodostivat miltei puolet kaikista Suomessa tuolloin laillistetuista ulkomaalaistaustaisista hammaslääkäreistä. Toisin kuin ulkomaalaistaustaisista lääkäreistä ja hoitajista, ei ulkomaalaistaustaisista hammaslääkäreistä ole ollut saatavilla tutkimustietoa.

Tutkimuksessani selvitän, ketä Suomessa työskentelevät hammaslääkärit ovat, miten he Suomessa sijoittuvat alueellisesti ja ammatillisesti, miksi he ovat valinneet työskennellä Suomessa ja millaisista syistä he lähtevät. Samoin selvitän, miten hammaslääkäreiden liikkuvuutta voidaan tarkastella suhteessa laajempaan työperäisestä liikkuvuudesta käytyyn keskusteluun.

Tutkimus käsittelee Euroopan unionin sisäistä työperäistä liikkuvuutta 2000-luvulla, ja lähestyn aiheitani liikkuvuusteorian näkökulmasta. Tutkimusaineiston muodostaa syksyllä 2014 kaikille Suomessa laillistetuille virolaishammaslääkäreille kohdennettu kyselytutkimus. Kerätty aineisto on analysoitu kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmin SPSS-ohjelmalla.

Virolaishammaslääkäreistä suurempi osa oli haastatteluhetkellä naisia sekä vakituisessa työsuhteessa kuin Suomessa aiemmin tutkituista virolaistaustaisista lääkäreistä. Virolaishammaslääkäreiden liikkuvuus rinnastui kaikkien Suomessa työskentelevien virolaisten liikkuvuuteen siten, että suurin osa vastaajista työskenteli Suomessa mutta asui Virossa. Vastaajan äidinkieli oli useammin tilastollisesti merkittävämpi muuttuja kuin ikä tai sukupuoli.

Avainsanat: työperäinen liikkuvuus, terveystammattilaisten liikkuvuus, liikkuvuustutkimus, virolaiset Suomessa, rajaliikkuvuus, EU:n sisäinen liikkuvuus

KIITOKSET

Kiitän Terveiden ja hyvinvoinnin laitosta mahdollisuudesta käyttää työssäni syksyllä 2014 kerättyä tutkimusaineistoa. Kiitos erityisesti Anneli Milenille sekä Hannamaria Kuusiolle johdatuksesta aineistonkeruun ja tutkimuskyselyn laatimisen saloihin.

SISÄLLYS

1. Johdanto	3
1.1. Ulkomaalaistaustaiset hammaslääkärit Suomessa	3
1.2. Aiempi tutkimus	5
1.3. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen eteneminen	6
2. Liikkuvuus tutkimuskohteena	8
2.2. Liikkuvuus käsitteenä	8
2.3. Liikkujaryhmien väliset erot	8
2.4. Liikkuvuustutkimuksen kenttä	10
2.5. Liikkuvuustutkimuksen teoreettiset päälinjat	10
2.6. Liikkuvuusteorian koonti: toimija suhteessa rakenteisiin	12
3. EU liikkuvuusalueena	14
3.1. Euroopan unioni ja yhtenäisen markkina-alueen tavoite	14
3.2. Rajamuodollisuuksista luopuminen ja ihmisten liikkuvuus EU-alueella	16
3.3. Uudet ja vanhat jäsenmaat: muuttoliike idästä länteen?	18
3.4. Miten liikkuvuus käytännössä toteutui?	19
3.5. Ketkä liikkuvat?	20
3.6. Liikkuvuuden suuntautuminen EU-maiden välillä	21
3.7. Onko EU:n sisäinen liikkuvuus nopeaa liikkuvuutta?	22
4. Terveysammattilaisten liikkuvuus	24
4.1. Liikkujien määrä EU:n laajentumisen jälkeen	24
4.2. Syyt lähteä ja jäädä	25
4.3. Muut terveysammattilaisten liikkuvuutta koskevat huomiot	26
5. Suomen ja Viron välinen liikkuvuus	27
5.1. Virolaisten liikkuvuus	27
5.2. Virolaiset Suomessa	29
5.3. Virolaiset liikkujina	30
6. Aineisto ja metodit	31
6.1. Kohderyhmä ja aineistonkeruumenetelmän valinta	31

6.2. Kyselylomake	32
6.3. Kohderyhmän tavoittaminen	33
6.4. Yhteystietojen selvittäminen	34
6.5. Kerätyn aineiston tallentaminen ja aineiston keruun päättäminen	34
6.6. Aineiston rajoitukset	35
7. Aineiston kuvaus	36
7.1. Aineiston käsittely ja analysointi	36
7.2. Vastanneet suhteessa koko tutkimusjoukkoon	37
7.3. Muut aineistoa koskevat huomiot	37
8. Työsuhteet, alueellinen sijoittuminen ja perheellisyys	39
8.1. Vastanneiden työsuhteet	39
8.2. Asuinmaa, työskentelymaa ja työsuhteen laatu	40
8.3. Iän vaikutus asuin- ja työskentelymaahan	41
8.4. Perhesuhteiden merkitys	43
9. Suomessa työskentely	44
9.1. Virossa valmistuminen, tutkinnon laillistaminen ja työskentely Suomessa	44
9.2. Suomeen saapuminen	46
9.3. Terveyspalveluyrityksen kautta työskentely	49
9.4. Ammatillinen ja alueellinen sijoittuminen Suomessa	50
9.5. Suomessa työskentelyn jatkuvuus	52
9.6. Suomessa työskentelyn päättämisen syyt	54
10. Aineistoanalyysin yhteenveto	55
10.1. Yleiset havainnot	56
10.2. Suomessa työskentely	57
10.3. Suomeen saapuminen ja työskentelyn päättäminen	58
11. Johtopäätös ja keskustelu	59
Lähteet	63
Liitteet: 1. Kyselylomake suomeksi. 2. Kyselylomake viroksi.	

1. JOHDANTO

Vielä viime vuosisadalla Suomi oli lähtömaa: suurin osa rajat ylittävästä muuttoliikkeestä suuntautui maasta pois. Ihmiset lähtivät sekä työn että paremman elintason toivossa. Vasta 1990-luvulla Suomesta alkoi tulla muuttovoittoinen kohdema. Tällä vuosituhanella keskustelua on toistuvasti herättänyt tuleva huoltosuhteen heikkeneminen: Suomen väestö ikääntyy, ja uudet sukupolvet ovat aiempaa pienempiä. Julkisten palveluiden turvaamiseksi muun muassa ammattitaitoisen terveydenhoitohenkilöstön löytäminen maakuntiin on herättänyt kysymyksiä. (Aalto ym. 2013, 21–22).

2000-luvulla ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä – myös terveystalojen ammattilaisia – Suomeen on saapunut erityisesti Virosta. Vuoden 2018 lopussa Suomessa asui yli 50 000 Viron kansalaista (Tilastokeskus, 2019). Luku ei sisällä rajatyöntekijöitä, jotka työskentelevät Suomessa Virosta käsin.

Tämä tutkimus tarkastelee Suomen ja Viron välistä liikkuvuutta hammaslääkäreiden näkökulmasta. Se pohjautuu kyselytutkimukseen, joka tehtiin Suomessa ammatinharjoittamisluvan hakeneille virolaisille hammaslääkäreille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella laadittiin kyselylomake syksyllä 2014, joka pyrittiin toimittamaan kaikille Suomessa 31.7.2014 mennessä laillistetuille virolaishammaslääkäreille. Vastausprosentti oli korkea: 55 prosenttia lähetetyistä kyselylomakkeista palautui täytettynä. Tutkimuksessa käytetty aineisto valmistui tammikuussa 2015. Aineisto on analysoitu kvantitatiivisiin tutkimusmenetelmiin nojaten SPSS-ohjelmalla.

1.1. Ulkomaalaistaustaiset hammaslääkärit Suomessa

Vuoden 2013 aikana Suomessa sai ammatinharjoittamisluvan 227 uutta hammaslääkäreitä. Heistä 100 valmistui suomalaisista yliopistoista ja 127 oli suorittanut tutkintonsa Suomen ulkopuolella (Hammaslääkäriliitto, 2018; Valvira 2014). Kyseessä oli toinen vuosi, jolloin ulkomailla suoritettun tutkinnon omaavia laillistettiin enemmän kuin Suomessa valmistuneita.

Vuosien 2003–2013 aikana Suomessa myönnettiin yhteensä 577 ammatinharjoittamislupaa muualla kuin Suomessa suoritettun tutkinnon omaaville hammaslääkäreille (Hammaslääkäriliitto, 2018). Määrä kattaisi noin 15 prosenttia alan työvoimasta kun huomioidaan, että terveystalojen

piirissä työskentelee aktiivisesti hieman alle 4000 hammaslääkärinä (Sosiaali- & terveysalan tilastollinen vuosikirja 2018, 168).

Käytännössä tilanne on kuitenkin toinen: viimeisimmän Sosiaali- ja terveysalan tilastollisen vuosikirjan (2018, 173) mukaan vuonna 2014 Suomessa työskenteli 180 ulkomaalaistaustaista hammaslääkärinä, joka on vain 4,5 prosenttia kaikista ammatinharjoittajista. Tämä viittaa siihen, että suuri osa laillistusta hakeneista ulkomaalaistaustaisista hammaslääkäreistä työskentelee Suomessa joko väliaikaisesti, tai ei missään vaiheessa edes hakeudu Suomen työmarkkinoille.

Pitkään suurin osa ulkomaalaistaustaisista hammaslääkäreistä saapui Virosta (Ailasmaa 2015, 9). Tämä näkyi myös myönnettyjen ammatinharjoittamislupien määrässä. Virossa suoritettujen tutkintojen osuus, 240, kattoi miltei puolet kaikista vuosina 2003-2013 laillistetuista, Suomen ulkopuolella suoritetuista tutkinnoista. Tilanne on kuitenkin muuttunut: kun ajanjaksolla 2009-2012 virolaisia tutkintoja laillistettiin vuosittain lähemmäs 40, vuonna 2013 laillistusta haki enää 14 hammaslääkärinä. (Valvira, 2014). Eli tuolloin laillistetuista 127:stä ulkomaalaistaustaisesta hammaslääkärinä 113 oli kotoisin jostain muualta kuin Virosta. Aktiivinen rekrytointi toi tuolloin ainakin useita espanjalaishammaslääkäreitä Suomeen (Holopainen 2013; Nykänen 2014; Toiviainen 2018).

Lisäksi viimeisin tieto vuodelta 2017 näyttää kääntäneen ulkomaalaistaustaisten hammaslääkäreiden suunnan täysin: kaikista 188 tuolloin laillistetusta hammaslääkärinä ainoastaan 25 oli suorittanut tutkintonsa Suomen ulkopuolella (Hammaslääkäriliitto, 2019). Tästä virolaisten osuutta ei ollut mahdollista eritellä.

Nyt tarkastelun kohteena ovat kaikki Suomessa 31.7.2014 mennessä laillistetut virolaiset hammaslääkärit. Tavoitteena on ollut selvittää hammaslääkäreiden liikkuvuutta erityisesti Suomen ja Viron välillä, sekä saada tietoa siitä, kuinka moni laillistusta hakeneista hammaslääkäreistä työskentelee tai on jossain vaiheessa työskennellyt Suomessa. Entä millaisia heidän kokemuksensa Suomessa työskentelystä ovat?

Samoin tavoitteena on kartoittaa sitä, millaisia ryhmiä saapujista erottuu, millaisissa työsuhteissa he toimivat ja miten he yleisesti ottaen voivat. Mikä saa heidät saapumaan Suomeen, palaamaan takaisin Viroon tai hakemaan ammatinharjoittamislupaa silloin, kun päätöstä Suomessa työskentelystä ei ole vielä tehty?

Tästä hetkestä tarkasteltuna kiinnostavaa on myös se, löytyykö syksyllä 2014 kerätystä aineistosta lisätietoa siitä, miksi laillistusta hakevien virolaisten hammaslääkäreiden määrä oli juuri kääntynyt laskuun.

Pyrkimys on selvittää, millaisia tekijöitä hammaslääkäreiden liikkuvuudesta voidaan erottaa – ja miten tehdyt havainnot asettuvat suhteessa aiempaan, muita terveystutkimuksia koskevaan tutkimukseen. Samalla tarkoitus on osallistua laajempaan, kansainvälisten asiantuntijoiden ja työvoiman liikkuvuudesta käytävään keskusteluun.

1.2. Aiempi tutkimus

Suomessa työskenteleviä ulkomaalaistaustaisia hammaslääkäreitä ei ole aiemmin tutkittu¹. Myös Euroopan mittakaavassa hammaslääkäreiden työperäistä liikkuvuutta on tutkittu suhteellisen vähän: unkarilaisten hammaslääkäreiden liikkuvuutta tarkastelleet Balazs (2010 & 2012), ja liettualaisia hammaslääkäreitä lääkäreiden ja hoitajien ohessa tarkastelleet Padaiga ym. (2011) edustavat harvoja löytämiäni tutkimuksia aiheesta.

Hammaslääkäreitä useammin terveydenhoitohenkilöstön työperäisen liikkuvuuden tutkimuksessa on tarkasteltu lääkäreiden ja hoitajien liikkuvuutta. Suomessa THL on julkaissut vuonna 2013 tutkimuksen, jossa tarkasteltiin ulkomaalaistaustaisten lääkäreiden sekä hoitajien työskentelyä Suomessa (Aalto ym. 2013). Tutkimuksessa haastateltiin ulkomaalaistaustaisia lääkäreitä sekä heidän esimiehiään, ja painotettiin erityisesti työhyvinvointiin liittyviä kysymyksiä. Myös Hannamaria Kuusion (2014) aiheesta tekemä väitöskirja käsitteli ulkomaalaistaustaisten lääkäreiden työskentelyä sekä työhyvinvointia Suomessa.

Eurooppalaisesta tutkimuksesta esiin voidaan nostaa ainakin brittiläisten ja ranskalaisten lääkäreiden kahdensuuntaista liikkuvuutta käsittelevä tutkimus (Quantin ym. 2012; Duverne ym. 2008), lääkäreiden ja hoitajien liikkuvuutta Espanjan ja Portugalin välillä tarkasteleva tutkimus (Leone ym. 2013) sekä romanialaisten lääkäreiden länteen suuntautuvaa liikkuvuutta käsittelevä tutkimus (Boboc ym. 2011).

Eurooppalaisten lääkäreiden ja hoitajien liikkuvuutta sekä mahdollista muuttohalukkuutta on toki tarkasteltu myös muissa tutkimuksissa (mm. Sharma ym. 2012; Solberg ym. 2013 & Moss ym.

2004). Aiemmin mainitsemani tutkimukset ovat kuitenkin nyt tarkasteltavan aiheen kannalta mielenkiintoisia, koska niistä kahdessa ensimmäisessä tarkastelun kohteena on naapurimaiden välillä tapahtuva, ja jälkimmäisessä uudemmissa EU-maista vanhempiin suuntautuva liikkuvuus.

Hannamaria Kuusion väitöstä lukuunottamatta on kaikissa nyt mainituissa tutkimuksissa kiinnitetty huomiota joko liikkuvuuden syihin liikkujien näkökulmasta, tehty tilastolliseen aineistoon perustuvia johtopäätöksiä liikkuvuuteen vaikuttavista tekijöistä tai pyritty profiloimaan sitä, ketä muuttajat ovat.

Laajamittaiset ja systemaattiset selvitykset liikkuvien ja potentiaalisesti liikkuvien terveysammattilaisten motiiveista ovat silti edelleen harvinaisia myös muiden, kuin hammaslääkäreiden osalta (Glinos ym. 2014, 19–20).

Nyt tehtävä tutkimus täydentää kenttää selvittämällä, edustaako Suomen ja Viron välinen liikkuvuus mainituilta osin terveysammattilaisten liikkuvuuden eurooppalaista valtavirtaa – vai onko siinä havaittavissa jotain erityispiirteitä? Tavoitteena on myös saada käsitys siitä, ketä liikkuvat hammaslääkärit ovat – suhteessa sukupuoleen, ikään ja perhetilanteeseen.

Koska tutkimuksen kohderyhmäksi asetettiin koko Suomessa laillistuksen hakeneiden hammaslääkäreiden joukko, on lisäksi pyritty saamaan tietoa siitä, kuinka suuri osa hammaslääkäreistä työskentelee samanaikaisesti sekä Suomessa että Virossa. Samoin haluttiin kartoittaa, millä terveydenhoidon sektorilla ja maantieteellisillä alueilla virolaishammaslääkärit toimivat.

1) Suomessa Hammaslääkäriliitto on tosin aktiivisesti seurannut Suomessa laillistettujen hammaslääkäreiden määrää, mukaanlukien Suomen ulkopuolella tutkintonsa suorittaneet.

1.3. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen eteneminen

Huomattava osa terveysammattilaisia käsittelevästä tutkimuksesta voidaan määritellä raporteiksi.

Terveydenhoitohenkilöstöä käsittelevää, hallinnollisen suunnittelun tarpeisiin tehtyä tutkimusta läpikäyneet Kuhlman ym. (2013, 6–13) päätyvät koosteessaan siihen, että valtaosassa terveysammattilaisia tarkastelevissa selvityksissä jäädään yleistasolle. He näkevät tutkimuksellista

tarvetta syvempään sosiokulttuuriseen analyysiin, joka huomioi runsaammin sekä eri aloja, että sukupuolen ja etnisen taustan merkityksen.

Sama käytännönläheisyys näkyy myös useissa eurooppalaisten terveysammattilaisten liikkuvuutta tarkastelevissa koosteteoksissa kuten Health Professional Mobility in a Changing Europe (2014), ja Health Professional Mobility and Health Systems (2011). Samoin aihetta käsittelevät raportit (esim. Leone ym. 2013, Sharma ym. 2012) ovat usein tarvelähtöisiä ja siten rajattuja.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

1. Ketä Suomessa työskentelevät hammaslääkärit ovat? Miten he sijoittuvat alueellisesti ja ammatillisesti? Miksi he ovat valinneet työskennellä Suomessa, ja millaisista syistä he lähtevät?
2. Miten hammaslääkäreiden liikkuvuutta voidaan tarkastella suhteessa laajempaan, työperäisestä liikkuvuudesta käytyyn keskusteluun?

Käytännössä tutkimus jakautuu neljään osaan.

Aluksi tarkastelen liikkuvuustutkimuksen teoreettisia lähtökohtia ja suhteessa niihin nyt tehtyjä valintoja.

Seuraavaksi käyn läpi eurooppalaista liikkuvuutta tarkastelevaa kirjallisuutta. Tavoitteena on koota yhteen tietoa siitä, millaista liikkuvuus Euroopassa on, ja mitkä ideologiset, hallinnolliset, taloudelliset sekä kulttuuriset tekijät siihen mahdollisesti vaikuttavat. Tarkennan vielä sekä terveysammattilaisten liikkuvuuteen että Suomen ja Viron väliseen liikkuvuuteen. Tarkoituksena on asettaa usein eriytynyt terveysalan tutkimus osaksi laajempaa liikkuvuuden tutkimusta.

Kirjallisen osion jälkeen tarkastelu siirtyy tutkimuksen yhteydessä kerättyyn aineistoon. Käytössäni on ollut kyselytutkimuksen tuloksista muodostettu tilasto-aineisto, jota olen työssäni analysoinut SPSS-ohjelman avulla. Tavoitteena on kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmin selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat hammaslääkäreiden liikkuvuuteen Suomen ja Viron välillä, ketä liikkujat ovat ja miten he Suomessa sijoittuvat sekä alueellisesti että työsuhteiden osalta.

Tutkimuksen päättävät aineistoanalyysin yhteenveto ja johtopäätös.

2. LIIKKUVUUS TUTKIMUSKOHTENA

2.1. Liikkuvuus käsitteenä

Ihmiset liikkuvat useista syistä: he muuttavat niin opiskelun, työn, perhesuhteiden kuin turvapaikan hakemisen tai erilaisten kriisien ajamina. Liikkuvuustutkimuksella voidaan siten tarkoittaa hyvin monenlaista liikkuvuutta.

Nyt tehtävässä tutkimuksessa liikkuvuuden käsitteellä viitataan ainoastaan ihmisten työperäiseen liikkuvuuteen. Työperäisellä liikkuvuudella tarkoitan tilannetta, jossa muuttoa vakiintuneelta asuinpaikalta on ensisijaisesti motivoinut mahdollisuus työskennellä jossakin muualla – tässä yhteydessä toisessa maassa. Työperäisestä liikkuvuudesta on kyse myös silloin, kun henkilön työ- ja asuinpaikka sijaitsevat kahdella eri alueella – nyt kahdessa eri maassa (Tassinopoulos & Werner 1999, 2).

2.2. Liikkujaryhmien väliset erot

Työperäisestä liikkuvuudesta on kirjoitettu ja julkaistu runsaasti. Tutkimuskentän hahmottamista helpottaa, jos sitä lähestyy seuraavien reunaehtojen puitteissa.

Tutkimuskenttää voidaan jaotella eri sosioekonomisten liikkujaryhmien pohjalta, kuten esimerkiksi opiskelijat, työntekijät ja korkeakoulutetut. Hammaslääkäreitä tarkasteltaessa on tutkimuskohteena korkeakoulutettujen liikkuvuus. Määritelmää on kuitenkin hyvä tarkentaa.

Rasa Daugėlienė (2007, 58–59) käy läpi erilaisia tietotyöntekijän määrittelyjä kiinnittäen huomiota siihen, miten tieto- ja taitoerikoistuneita (”knowledge” and ”qualified”) työntekijöitä lähestytään usein yhtenä kokonaisuutena. Hänen mukaansa ryhmien välinen ero on selvä, ja tulee huomioida: tietotyöntekijät kuten insinöörit soveltavat, luovat ja siirtävät tietoa ja ideoita luodakseen innovatiivisia tuotteita. Vastaavasti taitoerikoistuneet työntekijät, joihin myös terveysammattilaisista suurin osa lukeutuu, ovat ensisijaisesti erikoistuneita asiantuntijoita. Näiden ryhmien liikkuvuus ja siihen vaikuttavat tekijät tapahtuvat siten eri viitekehyksissä, ja voivat poiketa toisistaan huomattavasti.

Käytännössä terveysammattilaisten liikkuvuutta koskeva tutkimus muodostaa selkeästi oman tutkimuksellisen alueensa, eikä näin ollen merkittävästi omaa mainittua viitekehysten sekoittumisen ongelmaa. Terveysammattilaisten liikkuvuutta on kuitenkin voitu tarkastella osana myös muuta korkeakoulutettuja liikkujia käsittelevää tutkimusta (mm. Habti 2012), joita tarkasteltaessa Daugelieneen esittämä huomio on hyvä pitää mielessä.

Tutkimusaluetta voidaan jäsentää myös sen perusteella, millä alueella tapahtuvaa liikkuvuutta tutkitaan – eli onko kyseessä esimerkiksi jonkin maan sisäinen liikkuvuus, EU:n sisäinen liikkuvuus, tai joidenkin valittujen maiden välillä tapahtuva liikkuvuus.

Viimeistään eri maiden välisen liikkuvuuden tarkastelu tuo esiin sen, miten liikkuvuus parhaillaan määrittäytyy suhteessa erilaisiin rajoihin. Käytännössä rajat edustavat usein kohtia, joissa kieli ja kulttuuriset tavat muuttuvat. Sopimuksenvaraista on se, kenen on mahdollista ylittää eri rajoja, ja kuinka helposti (Glinos & Buchan 2014, 135–136; Dürschmidt & Taylor 2007, 38–39).

Esimerkiksi yksittäisissä EU-maissa suoritettujen terveydehoitoalan tutkinnot tulee katsoa päteviksi kaikissa EU-maissa, joiden välillä myös työperäinen liikkuvuus on vapaata. EU-alueen ulkopuolelta saapuvan terveysammattilaisen tilanne on toinen: muuttajan täytyy hakea työlupaa, sekä usein valmistautua täydentämään tutkintoaan ennen pätevyiden virallistamista. (Valvira, 2019; Finlex, 2019).

Tämä rajahierarkia omaa merkittäviä vaikutuksia niin yksilö- kuin yhteiskuntatasollakin. Yksilön näkökulmasta rajat ja niihin liittyvät sopimukset määrittävät toimintamahdollisuudet suhteessa liikkuvuuteen. Valtiotasolla esimerkiksi EU:n vapaa liikkuvuus voi puolestaan aiheuttaa sen, että valmiiksi muuttovoittoiset jäsenmaat tiukentavat unionin ulkopuolelta saapuvien maahantuloperusteita. (Glinos & Buchan 2014, 149).

Alueellisesta näkökulmasta edustaa nyt tehtävä tutkimus kahden maan välisen rajaliikkuvuuden, EU:n sisäisen liikkuvuuden ja uudemmissa EU-maista vanhempiin suuntautuvan liikkuvuuden tutkimusta.

2.3. Liikkuvuustutkimuksen kenttä

Teoreettisesti työperäisen liikkuvuuden tutkimus näyttäisi jakautuvan kahteen linjaan.

Oman tutkimuksellisen alueensa muodostaa globalisaatioteorioista nouseva ja kulttuuriteoreettisesti painottunut tutkimus. Tämän kentän tutkimuksissa usein tarkastellaan liikkujien kokemuksia uudessa maassa tai kahden maan välillä. Samoin transnationaalisia tiloja ja identiteettejä tarkasteleva tutkimus voidaan katsoa osaksi kenttää. Näissä tutkimuksissa usein toistuva kysymys on se, miten liikkuvuus vaikuttaa paitsi yksilöiden, myös jaettuihin kulttuurisiin identiteetteihin. Toisin sanoen tutkimuksen kohteena ovat liikkuvuuden tuottamat yksilölliset sekä kulttuuriset muutokset ja kehityskulut. Tutkimus on yleensä laadullista.

Toinen merkittävä liikkuvuustutkimuksen alue puolestaan kiinnittää huomiota siihen, miksi ihmiset liikkuvat, mistä he liikkuvat, ja minne he suuntaavat. Tutkimuskentän vallitsevat teoreettiset kysymyksenasettelut nousevat taloustieteellisen tutkimuksen piiristä, ja liikkuvuutta lähestytään aina jollain tapaa taloudellisena ilmiönä niin mikro- kuin makrotasollakin. Tutkimuksen kohteena ovat erityisesti liikkujien motiivit, liikkuvuuden eri muodot sekä toisessa maassa työskentelyn ajallinen kesto eri tilanteissa. Tutkimus on yleensä määrällistä.

Suurin osa terveysammattilaisten liikkuvuutta käsittelevästä tutkimuksesta voidaan sijoittaa osaksi tätä jälkimmäistä aluetta, kuten myös nyt tehtävä tutkimus. Siksi avaan mainittua kenttää seuraavaksi hieman laajemmin.

2.4. Liikkuvuustutkimuksen teoreettiset päälinjat

Daugeliene (2007, 60) nostaa esiin viisi perusteoriaa, joiden avulla voidaan tarkastella erityisesti korkeakoulutettujen, tieto- ja taitoerikoistunutta työtä tekevien liikkuvuutta. Ne ovat uusklassinen talousteoria, kaksien työmarkkinoiden teoria, liikkuvuuden verkostoteoria, liikkuvuuden systeemiteoria sekä maailmansysteemiteoria.

Massey ym. (1993, 432–457) mainitsevat näiden lisäksi vielä ”uuden liikkuvuuden talousteorian” (New Economics of Labour Migration), institutionaalisen teorian sekä seurausten kasautumisteorian (cumulative causation).

Tiivistettynä; uusklassinen talousteoria keskittyy eroihin palkoissa ja työskentelyolosuhteissa maiden välillä, sekä liikkuvuuden kuluihin. Teoria lähestyy liikkuvuutta yksilöllisenä päätöksenä maksimoida saatavissa olevat tulot.

Uusi liikkuvuuden talousteoria puolestaan huomioi myös muiden, kuin työmarkkinoiden olosuhteet. Teoria pyrki vastaamaan uusklassisessa teoriassa nähtyihin puutteisiin: se muun muassa lähestyy liikkuvuutta perhekunnan näkökulmasta yksilön sijaan, ja perhekuntien liikkuvuusmotiivit nähdään yksiselitteistä taloudellisen voiton maksimointia moninaisempina (Massey ym. 1993, 432; de Haas 2010).

Liikkuvuuden verkostoteoria näkee aiempien teorioiden tavoin, että mikrotasolla liikkuvuus on yksilö- ja perhekuntalähtöinen päätös. Teoria kuitenkin kiinnittää huomiota liikkujien keskinäiseen verkostoitumiseen maiden välillä: lähtöpäätös on helpompi tehdä silloin, kun kohdemaassa on jo olemassa suhteita, tuttavuuksia ja samaa kieltä puhuvia yhteisöjä. Toisten ihmisten esimerkki myös madaltaa lähtemisen kynnyksiä. Liikkuvuus on siten itseään ruokkiva ilmiö (Massey ym. 1993, 448–449; Daugeliene 2007, 60).

Seurausten kasautumisteoria taas jatkaa verkostoteorian ajatusta pidemmälle: ihmisten liikkuaessa syntyy liikkumisen kulttuureja sekä liikkujan identiteettejä. Toiminta muuttaa toimijaa, ja toimijoiden myötä yhteisöjä niin, että kerran alkaneella liikkuvuudella on taipumus luonnollistua (Massey ym. 1993, 452–453). Kehittyvien maiden näkökulmasta kasautuminen voi näyttäytyä kurjistavana tendenssinä: sen sijaan, että liikkujien hankkima sosiaalinen ja taloudellinen pääoma lisäisi resursseja myös reuna-alueilla on mahdollisuus, että liikkuvuus pikemmin vakiinnuttaa resurssien virran kohti keskuksia (de Haas 2010).

Kaksien työmarkkinoiden teoria tuo esiin, että kaikkialla työpaikat jakautuvat käytännössä töihin, jotka ovat haluttuja ja paikallisten suosiossa, sekä töihin, joiden alempi status ja heikommat työolosuhteet saavat paikalliset asukkaat välttelemään niihin hakeutumista. Vähemmän halutut työt päätyvät usein muualta tulleiden täytettäväksi. (Massey ym. 1993, 440–441).

Instituutioteoria puolestaan kiinnittää huomiota siihen, miten liikkuvuuden ohessa syntyy myös erilaisia yrityksiä, jotka alkavat organisoida liikkuvuutta. Palveluyritysten syntyminen institutionalisoi liikkuvuutta, ja samalla etäännyttää liikkuvuuden motiiveja alkuperäisistä (Massey

ym. 1993, 451).

Systeemiteoriassa liikkuvuutta lähestytään seurauksena alueiden välisistä mikro- ja makrorakenteista. Makrorakenteita ovat institutionaaliset tekijät ja mikrorakenteita liikkujien uskomukset ja kokemukset.

Maaillmansysteemiteoriassa liikkuvuus ymmärretään osaksi kapitalistisen talousglobalisaation lainalaisuuksia, jossa valta ja mahdollisuudet pyrkivät keskittymään. Näiden ohessa myös työvoiman suunta on reuna-alueilta kohti keskuksia (Massey ym. 1993, 432; Daugeliene 2007, 60).

Nyt esiteltyjen teorioiden kiteyttäminen muutamiin kuvaaviin termeihin ei tee oikeutta niiden historiallisille tai tieteenfilosofisille lähtökohdille, joita ainakin Hein de Haas on avannut ansiokkaasti (de Haas 2010 & 2014).

Tässä yhteydessä tiivistys taustoittaa kuitenkin niitä tulokulmia ja kysymyksenasetteluja, jotka ovat ohjanneet sekä kyselyn laatimista että aineiston käsittelyä. Ne perustelevat kysymykset, kuten kuinka suuri merkitys liikkuvuuspäätökseen on ollut palkalla, perhesuhteilla tai Suomen tuttuudella ja lähestyttävyydellä virolaisesta näkökulmasta? Onko tutkinnon laillistaminen Suomessa muodostunut jo rutiiniksi Virossa opiskelevien hammaslääkäreiden keskuudessa? Entä missä ja millaisissa työsuhteissa virolaishammaslääkärit työskentelevät – ja mikä on parhaillaan rekrytointiyriyten merkitys hammaslääkäreiden liikkuvuudelle?

2.5. Liikkuvuusteorian koonti: toimija suhteessa rakenteisiin

Aiemman luvun alussa esitin, että eurooppalainen työperäisen liikkuvuuden tutkimus näyttäisi jakautuvan kahteen teoreettiseen linjaan: kulttuuriteoriasta nousevaan, liikkujien identiteettiä ja kokemuksia tarkastelemaan tutkimukseen sekä taloustieteellisen tutkimuksen perinteeseen painottuvaan, liikkujien motivaatiota ja liikkuvuuden käytännössä saamia muotoja käsittelevään tutkimukseen.

Hein de Haas (2014, 15) kuitenkin näkee sosiaaliteoreettisessa liikkuvuustutkimuksessa kahden sijasta neljä teoriaperinnettä: funktionalistisen paradigman, historiallis-strukturalistisen paradigman, symbolisen interaktionismin teorialinjan ja liikkuvuuden ”sisäisen dynamiikan” (internal dynamics of migration) teorialinjan.

Funktionalistiseen paradigmaan de Haas sisällyttää uusklassisesta taloustieteestä nousevan ”pysyvän tilan” mallin, maan- ja väestötieteestä nousevat liikkuvuusteorian ja push & pull-mallit, sekä sosiologiaan nojaavat esitykset liikkuvuuden verkostoteoriasta. Funktionalistisia teorioita yhdistää hänen mukaansa se, että ne näkevät liikkuvuuden ja maahanmuuton yksilöiden tai perhekuntien hyöty- ja haittalaskelmiin pohjautuvana optimointistrategiana.

Historiallis-strukturalistisen paradigman hänen mukaansa muodostavat puolestaan uusmarxistinen konfliktiteoria, riippuvuusteoria, maailmansysteemiteoria, jakautuneiden työmarkkinoiden teoria sekä kriittinen globalisaatioteoria. Näitä teorioita yhdistää näkemys, että liikkuvuus sekä uusintaa yhteiskuntien sisällä ja välillä vallitsevia taloudellisiin ja valtasuhteisiin liittyviä epätasa-arvoisia rakenteita, että on näiden tekijöiden muovaamaa.

Symbolisen interaktionismin teorioihin de Haas lukee ne teorat, jotka keskittyvät muuttajien jokapäiväisiin kokemuksiin, näkemyksiin ja identiteettiin. Liikkuvuuden sisäisen dynamiikan luokkaan de Haas niputtaa aiempia löyhemmin liikkuvuuden systeemiteorian, verkostoteoriat sekä kumuloituvien seurausten teorian. Näiden teorioiden hän näkee käytännössä sisältävän osia kaikista kolmesta, aiemmin mainitusta paradigmasta.

Nyt tehtävän tutkimuksen kannalta kiinnostavia ovat funktionalistinen sekä historiallis-strukturalistinen paradigma, jotka omassa jaossani niputin yhteen materialistisina teorioina.

Massey ym. (1993, 432) muotoilevat mainittujen lähestymistapojen eron mikro- ja makroteorian käsitteen kautta. Eli huomio on joko rationaalisesti toimivassa yksilössä, kuten uusklassisessa teoriassa, tai toimintaa johonkin tiettyyn suuntaan ohjaavissa, taloudellisen globalisaation kaltaisissa rakenteissa, kuten jakautuneiden työmarkkinoiden tai maailmansysteemiteoriassa.

Molempien ongelma de Haasin mukaan on kuitenkin se, että lähestymistavat sivuuttavat toimijuuden. Funktionalistisissa teorioissa liikkujan katsotaan lähinnä reagoivan ulkoisiin ärsykkeisiin, kuten mahdollisesti parempi toimeentulo. Historiallis-strukturalistisessa perinteessä puolestaan korostetaan toimijan alisteisuutta suhteessa rakenteisiin, joiden pakottamana toiminta ohjautuu. (de Haas 2014, 17).

Liikkuvuutta tarkastelevia tutkimuksia kuitenkin usein yhdistää halu lähestyä aihetta eri tulokulmat

tiedostaen ja mahdollisuuksien mukaan niitä jopa yhdistäen (Glinos ym. 2014, 148–149; Massey ym. 1993, 432–433, de Haas 2014, 15–18).

Parsonsin sosiaalisen toiminnan teoria vastaa osaltaan tähän keskusteluun, sekä tarjoaa kehyksen toimijan ja rakenteen välisen suhteen tarkasteluun. Toimintaa sosiologisesti tarkasteltaessa on Parsonsin mukaan eriteltävä ainakin rakenteelliset tekijät kuten yhteiskunnalliset ja kulttuuriset olosuhteet eli toiminnan viitekehys, toiminnan tavoitteet, käytettävissä olevat välineet ja keinot sekä asioiden vallitseva ja mahdollinen tila (Parsons 1937, 732).

Toisin sanoen Parsonsille vaikuttaisi olevan keskeistä se, että toiminta sijoittuu aina johonkin aikaan ja paikkaan. Toimintaa on siten tarkasteltava suhteessa vallitseviin olosuhteisiin kuten historialliseen hetkeen, toimijan toimintamahdollisuuksia määrittäviin tekijöihin kuten kansalaisuuteen tai luokka-asemaan sekä häntä ympäröiviin kulttuurisiin tai yhteisöllisiin arvostuksiin.

Samalla toimintaa ei ole ilman toimijaa, sekä tämän omista mahdollisuuksistaan käsin aktiivisesti valitsemia motiiveja. (Parsons 1937).

Nyt haastateltujen hammaslääkäreiden toimintaa sekä valitun toiminnan motiiveja suhteessa liikkuvuuteen tulen tarkastelemaan aineiston analyysiosiossa. Sitä ennen käyn läpi sitä, millaisia heidän toimintaansa niin mahdollistavat kuin sitä rajaavatkin institutionaaliset ja historialliset tekijät ovat viime vuosina olleet.

3. EU LIIKKUVUUSALUEENA

3.1. Euroopan unioni ja yhtenäisen markkina-alueen tavoite

EU pohjautuu kuuden valtion – Ranska, Länsi-Saksa, Alankomaat, Belgia, Italia ja Luxemburg – Rooman kokouksessa 1957 luomaan talousliitto ETY:n (Euroopan talousyhteisö EEC). ETY ei syntynyt tyhjästä, vaan taustalla oli jo aiempaa yhteistyötä, jolle Yhdysvaltojen vaikutuksella 1948 syntynyt OEEC (sittemmin OECD) oli toiminut pohjana. (Euroopan unioni, 2019; OECD, 2019; Dedman 1996, 1, 37).

Eurooppalainen yhteistyö voisi näyttää toisenlaiseltakin: jo 1959 ETY:n rinnalle nousi Iso-Britannian, Norjan, Itävallan, Portugalin, Ruotsin, Tanskan ja Sveitsin muodostama vapaakauppajärjestö EFTA (European Free Trade Association). Myös Suomi kuului EFTA:n aluksi liittäntäjäjäsenenä ja myöhemmin täysjäsenenä. Nykyisin EFTA on enää neljän EU:n ulkopuolisen jäsenvaltion vapaakauppasopimus, ja Euroopan unioni rakentui integraatio-orientoituneemman ETY:n pohjalle. (Gillingham 2003, 4–5, Nyman-Lindegren, 2016).

ETY:n ja EFTA:n merkittävin ero oli, että ETY:ssä jäsenmaiden yhdenmukaistamis- eli integraatiotavoitteet olivat tärkeässä osassa. EFTA oli Britannian aloitteesta syntynyt väljempi yhteistyöväline rajat ylittävälle kaupalle ilman muita poliittisia sitoumuksia (Gillingham 2003, 5). ETY:n tapauksessa integraationäkökulma tarkoitti, että toisin kuin määräaikaissa kauppasopimuksissa oli syntyneen yhteisön jäsenyys jatkuva. Miksi Manner-Euroopassa päädyttiin tähän ratkaisuun?

Euroopan Unionin syntyhistoriaan perehtynyt Dedman (1996, 9–15) erottelee kolme tulokulmaa integraatioon. Poliitikantutkimuksessa vallitsevana selityksenä hän pitää porttiteoriaa, jossa integraatio nähdään itseään ruokkivana prosessina kansainvälisten sopimusten lisääntyessä. Toisessa selityksessä integraationäkökulma rinnastetaan Euroopassa maailmansotien jälkeen toimineisiin federalistisiin liikkeisiin. Vahvimmin perusteltu näkemys on hänestä kuitenkin historiallinen ja ajan dokumentteihin pohjautuva. Hän viittaa Alan Milwardin (1982) tutkimukseen, jonka mukaan integraatio toimii vain, jos osallistuvat valtiot kokevat tarvitsevänsä sen tuomia etuja kuten sopimuksen pitävyyttä, integraation tuomat vakaammat puitteet sekä liittouman mahdollistama neuvotteluvalta. Integraatio oli Milwardin mukaan sotien haavoittamassa Euroopassa näille toisistaan taloudellisesti riippuvaisille valtioille turvallisinta tapa saavuttaa niiden omia, kansallisia taloudellisia tavoitteita.

Myöhemmin Euroopan integraatiosta kirjoittanut Gillingham (2003, 6, 10) tuo puolestaan esiin, että integroitumisen voi nähdä olleen linjassa itävaltalaisen taloustieteilijän Friedrich Hayekin ajattelun kanssa. Hayekille (1939, 255, 257–258) valtion sääntelystä vapaat markkinat sekä poliittinen liittoutuminen eli integroituminen ovat toisiaan tukevia. Integraatiopolitiikan tulisi tähdätä muun muassa erillisten rahoitusorganisaatioiden yhdenmukaistamiseen taloudellista kasvua hidastavan protektionismin purkamiseksi. Toisaalta juuri Hayekista vaikutteita omaksunut vapaan kaupan puolustaja, Saksan talousministeri Ludwig Erhard vastusti ETY:ä ja integraatiosuuntaa (Mierzejewski 2004, 166–167).

Dedmanin teoksessa tuodaan lisäksi esiin Yhdysvaltojen pyrkimykset saada Eurooppaan taloudelliselle nationalismille ja protektionismille immuuni, liberalismiin ja vapaan kaupan määrittämä yhteismarkkina-alue. Taloudellisesti integroituneet ”Euroopan Yhdysvallat” oli Yhdysvaltojen tavoite (Dedman 1996, 48). Ulkoiseen paineeseen yhteismarkkinoiden suuntaan Euroopan kansallisvaltiot kuitenkin vastasivat omista lähtökohdistaan.

Etenkin Saksan ja Ranskan taloudellisen kanssakäymisen syventämisen nähtiin maailmansotien jälkeisessä Euroopassa turvaavan sisäistä rauhaa (Dedman 1996, 2). ETY toi yhteen manner-Euroopan maailmansodissa toisiaan vastaan taistelleita valtioita, ja sen synnyn mahdollisti myös jäsenvaltioiden yhteinen vastavoima eli sosialistiset naapurivaltiot (Best, Lengyel & Verzhichelli 2012, 1; Dedman 1996, 2).

ETY:n perustajavaltioille integraatio siis näytti – niiden kansallisista epäilyksistä huolimatta – perustellulta ratkaisulta. Mutta miksi Euroopan yhteinen markkina-alue lähti rakentumaan ETY:n, eikä esimerkiksi väljemmän EFTA:n pohjalta?

Vastaus näyttäisi kytkeytyvän Iso-Britanniaan, joka itsenäisyyttään arvostavana suurvaltana suhtautui integraatioon pitkään torjuvasti (Tatham 2009, 7–9). Britannia ajoikin vapaampaa kauppasopimusta ETY-neuvotteluiden ollessa käynnissä ja siinä hävittyään jättäytyi lopulta ulkopuolelle. Vuonna 1971 Britannia kuitenkin liittyi ETY:n jäseneksi. Syyt liittymiseen olivat puhtaasti taloudelliset: ETY-maiden talous kasvoi EFTA-aluetta nopeammin. Britannian myötä ETY:n liittyivät myös sen tärkeät raja- ja kauppakumppanit Irlanti ja Tanska. (Tatham 2009, 8, 14–33).

Nykyisin Euroopan unionia voi perustellusti kuvata talousliberaaliksi projektiksi, jossa ajatus pääoman, hyödykkeiden, palveluiden sekä työvoiman vapaasta liikkuvuudesta yhtenäisellä markkina-alueella on ollut jollain tapaa mukana läpi sen olemassaolon (Euroopan komissio, 2019).

3.2. Rajamuodollisuuksista luopuminen ja ihmisten liikkuvuus EU-alueella

Jo ennen yllä käsiteltyjä taloussopimuksia on liikkuvuus niin tavaroiden, ideoiden kuin ihmistenkin osalta ollut osa yhteiskuntien modernisoitumista viimeistään 1800-luvulta alkaen (Favell 2009, 169). Näin myös Euroopassa, jossa eri alojen kuten tieteiden, taiteiden ja talouden eliitti on hakenut

vaikutteita sekä verkostoitunut yli kansallisvaltioiden rajojen. Lisäksi Eurooppa oli pitkään nettomuuttoalue, josta väestöä suuntasi kohti Yhdysvaltoja, Kanadaa, Australiaa sekä Euroopan siirtomaita (Verwiebe ym. 2014, 126). Se, miten liikkuvuutta on eri aikoina poliittisissa ohjelmissa käsitelty, on kuitenkin vaihdellut.

1990-luvulla erityisesti korkeakoulutettujen ja osaamispääomaa omaavien henkilöiden liikkuvuuteen panostaminen nousi osaksi talousohjelmia viimeistään Saxenianin (1999) tutkimuksen osoittama, että Kalifornian Piilaakson yritysnousun taustalla oli suuressa mitassa muualta tulleita osaajia (Kuvik 2013, 114). Myös hoitohenkilöstön liikkuvuus alettiin hallinto- ja suunnitteluportaissa nähdä mahdollisuutena lieventää Euroopan vanhenevien valtioiden työvoimapulaa. Erikoistunutta osaamista vaativan työn ja tekijän kohtaamista helpottaa, mitä suuremmalta alueelta niin työtä kuin tekijöitäkin voidaan etsiä.

Euroopassa Schengen-alueesta sopiminen 1985 merkitsi rajamuodollisuuksista luopumisen alkua. Maastrichtin sopimuksessa 1992 EU-maan kansalaisuus päätettiin lisäksi sitoa liikkuvuuteen. Toisin sanoen kansalaisuus mahdollistaisi vapaan liikkumisen unionin alueella. (Euroopan parlamentti, 2018). Samassa Maastrichtin sopimuksessa muodostunut Euroopan yhteisö nimettiin Euroopan unioniksi.

2004 Euroopan unioniin liittyi kymmenen uutta jäsenvaltiota, joista kahdeksaa yhdisti historia ensin suunnitelmatalouksina ja 90-luvulla siirtymätalouksina. Näitä olivat Viro, Latvia, Liettua, Puola, Unkari, Tšekki, Slovakia ja Slovenia. Samaan aikaan unioniin liittyivät myös Malta ja Kypros. 2007 Euroopan unioniin liittyi vielä kaksi maata, Romania ja Bulgaria. Viimeisimpänä unioniin on liittynyt Kroatia 2013 (Eurooppatiedotus, 2019). Jatkossa viitataan käsitteellä EU8-maat näihin kahdeksaan aiemmin sosialistiseen valtioon, ja käsitteellä EU2-maat Romaniaan ja Bulgariaan.

Taustoitettaessa Suomen ja Viron välistä liikkuvuutta on huomio vuoden 2004 laajentumisessa – ja Suomen osalta työmarkkinoiden avautumisesta kaikille EU-kansalaisille 1.5.2006. Toinen liikkuvuuteen Euroopan sisällä vaikuttanut tekijä etenkin 2010-luvulla on ollut vuoden 2008 talouskriisi (Buchan ym. 2014, 3). Tähän palaan erityisesti terveysammattilaisten liikkuvuutta koskevassa luvussa.

Suomessa, kuten useimmissa ennen vuotta 2004 EU:n liittyneissä maissa oli käytössä siirtymäaika, joka vaihteli mainitusta kahdesta vuodesta aina Itävallan seitsemään vuoteen. Siirtymäaika tarkoitti

sitä, että vaikka EU-kansalaisuus vapautti liikkuvuuden, asetettiin työskentelyoikeuksien voimaantulolle erilaisia raja-aikoja. Rajoitusten taustalla oli oletus, että vanhojen ja uusien jäsenmaiden väliset tulotasoerot johtaisivat merkittävään muuttoliikkeeseen idästä länteen. Ainoastaan Ruotsi, Irlanti ja Iso-Britannia avasivat työmarkkinansa heti 2004 – kahden jälkimmäisen kuitenkin rajatessa oikeutta sosiaaliturvaan ja terveydenhoitoon. (Euroopan komissio, 2011).

Terveysammattilaisten osalta työmarkkinoiden avautuminen merkitsi myös sitä, että Euroopan unionin jäsenmaissa suoritettut tutkinnot tuli katsoa päteviksi missä tahansa toisessa EU-maassa. Viime vuosikymmenet Euroopassa onkin samanaikaisesti sujuvoitettu alueen sisäistä liikkuvuutta, mutta protektionistisesti rajoitettu maahanmuuttoa Euroopan ulkopuolisilta alueilta (Buchan ym. 2014, 6, 8).

3.3. Uudet ja vanhat jäsenmaat: muuttoliike idästä länteen?

Keski- ja Itä-Euroopan kommunistihallintojen purkaututtua odotettiin läntisessä Euroopassa huomattavia muuttoaaltoja. Käytännössä mediassa maalailnut miljoonien ihmisten muutot eivät kuitenkaan toteutuneet (Engbersen ym. 2010, 7). Uusien ja vanhojen jäsenmaiden välisten elintasoerojen oletettiin silti EU:n laajentuessa johtavan mittavaan muuttoliikkeeseen juuri idästä länteen.

Työperäinen liikkuvuus liitetään usein työntekijäväestöön, koska työntekijät historiallisesti muodostavat enemmistön eri maissa. Siten heidän ajatellaan olevan myös lukumääräisesti suurin liikkuva ryhmä (mm. Engbersen & Snel 2013, 31). Toisaalta liikkuvuustutkimukset ovat toistuvasti osoittaneet, että liikkujat harvoin ovat oman maansa ja yhteiskuntaluokkansa vähiten resursseja omaavia yksilöitä. Tämä johtuu siitä, että liikkuminen voidaan nähdä sijoituksena, joka vaatii sijoittajalta – tässä yhteydessä liikkujalta – jonkinlaista alkupääomaa, niin sosiaalista kuin taloudellistakin (esim. Bruder 2003, 6).

Lähtömaissa keskustelua herätti – varmasti juuri 2000-luvun taitteen koulutuspääomaa ja talouskasvua yhdistäneestä yksimielisyydestä johtuen – mahdollinen aivovuoto (Anniste ym. 2012, 5). Lähtisikö tieto- ja taitopääomaa, sekä erikoisosaamista omaavaa väestöä taloudelle haitallisissa määrin?

Terveydenhoitosektorilla kysymykset olivat konkreettisia: seuraisiko paremman palkkatason perässä muuttajista ammattilaisvaje maan omien terveydenhoitopalvelujen toteuttamiseen?

3.4. Miten liikkuvuus käytännössä toteutui?

Vielä 2000-luvun alussa tulotasokerot unioniin liittymässä olleiden jäsenmaiden sekä niin kutsuttujen vanhojen EU-maiden välillä olivat merkittävät. Keskimääräinen, bruttokansantuotteesta asukasta kohden laskettu tulotaso oli 49 prosenttia vanhojen jäsenmaiden vastaavasta. EU 8-maiden välillä oli kuitenkin myös selkeitä tulotaseroja: Slovenian 69 prosentista Latvian 33 prosenttiin. Uusklassisen teorian mukaan ihmisiä muuttaisi merkittävässä määrin siihen saakka, kunnes ero alueiden välillä olisi merkittävästi tasoittunut. (Bruder 2003, 4–6).

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä uusien EU-maiden tulotaso nousi nopeasti. Maailmanpankin vuoden 2008 raportissa todetaan, että Virossa ja Liettussa palkat nousivat jopa 80 prosenttia ajalla 2004–2008 (World Bank 2008, 18). Viro oli kuitenkin myös ensimmäisiä EU 8-maista, jonka todettiin siirtyneen taantumaa 2008 talouskriisin yhteydessä. (World Bank 2009, 10).

Näkemykset siitä, toteutuiko muuttoliike idästä länteen ennakoitua suurempana vai pienempänä, vaihtelevat. Esimerkiksi Engbersen, Okólski, Black ja Panțîru (2010, 10–11) näkevät, että osa muuttoliikkeestä toteutui odotettua suurempana. Laajentumisen alla Iso-Britanniaan ennakoitiin muutamia kymmeniä tuhansia muuttajia. Maahan oli kuitenkin jo vuoden 2007 loppuun mennessä saapunut uusista jäsenmaista yli 500 000 henkilöä verrattuna laajentumista edeltäneeseen aikaan (Drinkwater ym. 2010, 80; Pollard ym. 2008, 21). Kirjoittajien mukaan Iso-Britanniassa ero odotetun ja toteutuneen muuttoliikkeen välillä johtui siitä, että suurin osa muista jäsenmaista päätyi asettamaan siirtymäaikoja aivan yhdistymisen alla.

Samat kirjoittajat kuitenkin toteavat, että keskimääräinen liikkuvuus EU:n alueella oli kuitenkin vielä 2010 vain kaksi prosenttia. Eli noin kaksi prosenttia työikäisestä väestöstä kaikista 27:stä EU-maasta asui ja työskenteli jossain toisessa jäsenmaassa. Heidän mukaansa EU:n ulkopuolelta tulleita muuttajia on alueella miltei kaksinkertaisesti verrattuna sisäisiin muuttajiin. (Engbersen ym. 2010, 20).

Kahanec ja Pytlicova (2017, 2) huomauttavat, että jo vuonna 2010 vanhoissa jäsenmaissa asui noin viisi ja puoli miljoonaa uusista EU-maista saapunutta ihmistä. Kokonaisuutena liikkuvuus oli

prosentuaalisesti maltillista, mutta osalla alueita kaikkiaan kolmen ja puolen miljoonan ihmisen lisäys työmarkkinoilla suhteellisen lyhyessä ajassa on ollut näkyvää. Tämä siksi, koska liikkujat suuntaavat usein keskuksiin. Käytännössä liikkujia on ollut näitä virallisia lukuja enemmän, koska suuri osa liikkuvuudesta on ollut lyhytkestoista tai jaksottaista (Drinkwater ym. 2010, 80, Pollard ym. 2008, 21). Liikkuvuuden lyhytkestoisuudesta johtuen ihmisiä on toki koko ajan myös palannut lähtömaihin, joten kaikki arvioitu liikkuvuus ei näy samanaikaisena kasvuna.

2000-luvun liikkuvuuden lyhytkestoisuus ja ennakoimattomuus nousevat aihetta käsittelevissä teksteissä toistuvasti esiin (mm. Bruder 2003, 24; Engbersen ym. 2010, 20). Palaan tähän myöhemmin, mutta ensin vielä hieman siitä, ketä Euroopan sisäiset muuttajat ovat, ja miten he jakautuvat alueelle.

3.5. Ketkä liikkuvat?

EU8-maista on saapunut suhteessa enemmän korkeakoulutettuja, kuin mitä kansallisten keskiarvojen mukaiset osuudet väestössä olisivat. Esimerkiksi Puolassa muuttajista suurempi osa omaa yliopistotutkinnon, kuin lähtömaan sekä usein myös kohdemaan väestö keskimäärin. Puolasta lähteneiden naisten koulutustaso on lisäksi ollut vielä miehiä korkeampi (Kaczmarczyk 2010, 174).

Poikkeuksen tekee Viro, jossa lähtijöiden koulutustaso on ollut koko maata matalampi sekä ennen EU-jäsenyyttä, että sen jälkeen. Korkeakoulutettujen osuus muuttajista näyttäisi lisäksi vähenevän edelleen (Anniste ym. 2012, 14).

Tilastoja arvioitaessa on kuitenkin huomioitava myös muut maiden väestöissä tapahtuneet muutokset. Esimerkiksi Puolassa suuri osa muuttajista on suhteellisen nuoria. Siten osa koulutuseroista voi selittyä sillä, että nuoret ikäluokat ovat keskimäärin koulutetumpia. Verrattaessa lähtijöitä kokonaisväestöön on siis samalla kysyttävä, kuinka hyvin ryhmä ylipäänsä vertautuu kokonaisväestöön (Kaczmarczyk 2010, 181).

Kiinnostavaksi yksityiskohdaksi nousee, että suurin osa korkeakoulutetuista muuttajista on lähtöisin maakunnista tai pienistä kaupungeista (Kaczmarczyk 2010, 181; Anniste ym. 2012, 14). Tämä näyttäisi osoittavan sen, miten liikkuvuus edellyttää usein erilaisia resursseja jo ennen lähtöä – mutta samalla myös lähtömaan vetotekijät sitovat suurta osaa ihmisistä paikoilleen.

Eli tiedollista, taloudellista ja sosiaalista pääomaa omaavien ihmisten on helpompi valita liikkuvuus, kuin epävarmemmassa asemassa olevien. Silti jo valmiiksi hyvin sijoittuneet ihmiset, esimerkiksi työolosuhteiden, palkan sekä asemansa osalta eivät ymmärrettävästi ole yhtä lähtövalmiita kuin he, jotka näkevät oman alueensa työ- ja etenemismahdollisuudet rajallisina. Puolalaisia liikkujia tarkastellut Kaczmarczyk toteaaakin, että suurta osaa myös korkeakoulutettujen muuttoliikkeestä motivoi kohtaanto-ongelma, jolloin aivovuodon sijasta kyse on paremminkin paikallisen ylitarjonnan purkautumisesta myös ulkomaille (Kaczmarczyk 2010, 181). Näin myös terveystilasta kohdalla, joita kirjoittajan mukaan yhä koulutetaan Puolassa riittävästi, vaikka osa päätyisikin työskentelemään muualle. Vain harvojen erikoisalojen muodostaessa poikkeuksia (Kaczmarczyk 2010, 177).

Riski taitojen hyödyntämättä jäämisestä saa silti myös vahvistusta, koska suuri osa muuttajista teki koulutuksellista pääomaansa vastaamatonta työtä (Kahanec ym. 2009, 17; Anniste ym. 2012, 5; Kaczmarczyk 2010, 180).

Myös muuttajien sukupuolijakauma on muuttunut viimeisten pian kolmenkymmenen vuoden aikana. Kun vuonna 1991 tyypillinen muuttaja oli nuori ja opiskellut mies – noin 70 prosentin muuttajista ollessa miehiä – oli naisten määrä vuonna 2014 suurempi miltei kaikissa ikäryhmissä (Fassmann ym., 2014, 49–50).

3.6. Liikkuvuuden suuntautuminen EU-maiden välillä

Suomeen on saapunut suhteessa vähän ihmisiä uudemmissa EU-maista. Vuonna 2010 Suomessa asui 31 879 henkilöä EU8-maista, ja 2769 henkilöä EU2-maista. Ruotsissa vastaavat luvut olivat 117 131 ja 26 393, ja Tanskassa 42 570 ja 11 099. Korkeakoulututkinnon omaavia muuttajia suuntaa suhteessa eniten Ruotsiin, Tanskaan, Luxemburgiin ja Irlantiin. Suomeen saapuvien muuttajien suhteellinen koulutustaso on puolestaan matalampi, kuin Euroopan sisäisillä muuttajilla keskimäärin (Kahanec & Pytlíková 2017, 11–12).

Suhteellisesti suurin kasvu EU:n sisäisessä liikkuvuudessa on kohdistunut Portugaliin – jossa muualta saapuneita EU-kansalaisia oli tosin alkujaan vähän. Suhteellisen kasvun osalta myös Espanja, Iso-Britannia ja Italia ovat kohdemaiden kärkeä. Vertailussa ei tosin ollut käytettävissä tietoja Ranskasta, Kreikasta, Irlannista ja Luxemburgista (Fassmann ym. 2014, 44-45).

Sen sijaan yhdessä merkittävimmistä kohdemaista Saksassa muiden EU-kansalaisten suhteellinen muuttoaste väheni vuoteen 2006 saakka (Fassmann ym.2014, 45). Tämä johtui osin Saksan käyttämästä siirtymäajasta, jonka myötä esimerkiksi juuri Puolasta suunnattiin huomattavissa määrin Iso-Britanniaan ja Irlantiin. Erityisesti nuoret ja enemmän opiskelleet puolalaiset suuntasivat saarivaltioihin. Yleisesti ottaen puolalaisten kohdemaat monipuolistuivat EU-jäsenyyden myötä (Kaczmarczyk 2010, 168, 175, 169).

Kiinnostavaa on, että paitsi Suomessa myös Tanskassa ja jopa työmarkkinansa siirtymäajoitta avanneessa Ruotsissa muuttajien määrä kasvoi suhteellisesti vähemmän (Fassmann ym. 2014, 45). Osasy tähän voi olla kieli: Iso-Britannia ja Irlanti ovat liikkujille houkuttelevia EU-alueella laajasti opiskellun englannin kielen ansiosta. Samoin Ranska on romanialaisille kielisukulaisuuden vuoksi todennäköisesti matalamman kynnyksen kohdemaana kuin Saksa, Tanska tai Ruotsi.

Myös virolaisten liikkuvuus on lisääntynyt 2000-luvulla. Ainakin vielä vuosituhannen ensimmäisellä vuosikymmenellä Suomi säilytti asemansa virolaisten yleisimpänä muuttokohteena (Anniste ym. 2012, 6).

3.7. Onko EU:n sisäinen liikkuvuus notkeaa liikkuvuutta?

Zygmunt Baumanin yksi tunnetuimpia käsitteitä on notkea moderni (liquid modernisation). Toisin kuin postmodernisteille, Baumanille viime vuosituhannen lopun ja 2000-luvun alun yhteiskunta näyttäytyi katkoksen sijasta yhä syvempänä modernisaationa. Kun moderneissa yhteiskunnissa palkkatyö ja ydinperhe korvasivat aiemmat suvun ja kotipaikkakunnan kaltaiset identiteetin määritelmät, niin Baumanin notkeassa modernissa yksilö on yhä riippumattomampi. Paikkaan, työhön, parisuhteeseen tai identiteettiin sitoutumisen sijasta yksilöiden elämiä määrittävät väliaikaisuus ja muutokset. (Bauman 2000).

Engbersen & Snel (2013, 31, 33–34) esittävät Baumaniin pohjautuen notkean liikkuvuuden (liquid migration) käsitteen kuvaamaan EU:n sisäistä, erityisesti idästä länteen suuntautuvaa muuttoliikettä.

He viittaavat käsitteellä liikkuvuuteen, jota määrittävät ainakin ulkomailta oleskelun väliaikaisuus, säännöllisen liikkuvuuden mahdollistava oleskeluoikeus, ennakoimattomuus suhteessa aiempiin muuttoperinteisiin maiden välillä sekä liikkuvuuden yksilökeskeisyys verrattaessa aiempaan perhelähtöisyyteen. Engbersen ja Snel näkevät notkean liikkuvuuden lisäksi työväestövetoisena.

Kun aiemmin ihmiset muuttivat miltei säännönmukaisesti koko elämänsä työn perässä, niin notkea liikkuvuus on moninaisempaa. Osa työskentelee eri paikassa, kuin missä heidän varsinainen kotinsa on. Osa muuttaa työn motivoimana toiseen maahan, mutta uskoo palaavansa, eikä siten koe kohdemaahan integroitumisen tarvetta. Liikkujien työsuhteet ovat usein lyhyitä ja nopeatkin siirtymät yhdestä työstä ja paikasta toiseen ovat yleisiä. (King & Lulle 2016, 28). Engbersen ja Snel (2013, 35) puhuvat jopa ”tarkoituksellisesta arvaamattomuudesta”.

Notkean liikkuvuuden näkökulmasta tarkasteltuna muuttajien liikkeet ovat moninaisuudessaan ennakoimattomia. Lisäksi aiemmasta poikkeavat elämisen tyylit ja mahdollisuudet synnyttävät uudenlaisia identiteettejä sekä vertaisverkostoja. Esimerkiksi transnationalismilla viitataan niiden ihmisten kokemuksiin, jotka elävät elämäänsä aktiivisesti kahden tai useamman maan välillä (King & Lulle 2016, 29).

Teoriaa ovat tarkastelleet lähemmin ainakin Bygnes & Erdal (2016). He ottivat Engbersenin ja Snelin notkean liikkuvuuden käsitteen lähtökohdakseen selvittääkseen, ovatko kuvatut liikkuvuuden mallit yhteneväisiä suhteessa liikkujien kokemuksiin. He haastattelivat espanjalaisia ja puolalaisia työperäisiä maahanmuuttajia Norjassa, ja haastateltujen koulutus- ja ammattitaso oli moninainen korkeakoulutetuista työväkeen. Haastateltujen ikäjakauma oli noin 25-60 suurimman osan ollessa kolmi-nelikymppisiä.

Tutkimuksessa haastateltavat toivat esiin kaipuunsa ”normaaliin elämään”, johon liittyi toiveita taloudellisesta turvallisuudesta sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta. Etenkin espanjalaisten kohdalla korostui halu löytää vähemmän ”notkeita” ja väliaikaisia elämän- ja työtilanteita, joita Espanjan taloudellinen taantuma, matala palkkataso ja etenemismahdollisuuksien puute heille edustivat (Bygnes & Erdal 2016, 102–118).

Bygnesin ja Erdalin johtopäätös suhteessa notkeaan liikkuvuuteen oli, että käsitteen voi katsoa kuvaavan liikkuvuuden ulkoisia muotoja ja olosuhteita Euroopassa. Suhde liikkujien identiteettiin nähtiin kuitenkin kiistanalaisena: monille ”notkean liikkuvuuden ympäristö” oli mahdollisuus etsiä vähemmän notkeita olosuhteita, eivätkä lisääntynyt yksilöllisyys tai tarkoituksellinen ennakoimattomuus olleet heille henkilökohtaisesti tavoiteltavia. Elämän suunnittelua mahdollistavat puitteet ja ei-autoritäärinen työympäristö sen sijaan olivat. Notkeat olosuhteet eivät olleet tuottaneet yhtä ”notkeita” ihmisiä (Bygnes & Erdal 2016, 102-118).

Keskustelu notkeasta liikkuvuudesta vie pohtimaan todellisuuden sosiaalisia konstruktioita. Sosiaalisesti jaetut käsitykset siitä mitä ovat sitoutuminen, työ tai perhe ovat ainaisessa liikkeessä. Myös hyvää elämää koskevat käsitykset asettuvat suhteessa aikaan, kuten käy ilmi Bygnesin ja Erdalin tutkimuksesta. Tietyt inhimilliset tarpeet pysyvät samoina, mutta keinot vastata niihin muuttuvat sen pohjalta, mikä on taloudellisesti, teknologisesti ja sosiaalisesti mahdollista.

Nyt kiinnostavaa on, onko notkeaksi kuvatussa liikkuvuudessa kyse yksilöiden mahdollisuudesta ilmaista itseään ja parantaa olosuhteitaan tarvittaessa. Vai perustuuko ilmiö lähtömaissa ilmeneviin työntekijöihin, jotka puskevat ihmisiä liikkeelle? Näihin kysymyksiin palaan vielä yhteenvedossa, mutta seuraavaksi terveysammattilaisten liikkuvuudesta.

4. TERVEYSAMMATTILAISTEN LIIKKUVUUS

4.1. Liikkujien määrä EU:n laajentumisen jälkeen

Tjadens, Eckert & Weilandt (2013, 12) ovat koonneet yhteenvedoa lääkäreiden ja hoitajien liikkuvuutta tarkastelleista tutkimuksista. Heidän mukaansa useat terveysalan ammattilaiset ilmoittivat aikomuksistaan työskennellä jossain toisessa EU-maassa vuoden 2004 EU:n laajentumisen alla.

He kuitenkin viittaavat Starkiene, Padaiga, Reamy & Pukasin (2005) tutkimukseen josta selvisi, etteivät aikomukset täysin realisoituneet ainakaan Liettuassa. Vuoden kuluttua EU:n laajenemisesta vain 26 prosenttia liettualaisten lääkäreiden muihin EU-maihin hakemista pätevyystodistuksista käytännössä toimeenpantiin – ja seuranneena vuonna 21 prosenttia. Hoitajien kohdalla luvut olivat 75% ja 43% ja hammaslääkäreiden osalta 75% ja 71%. (Tjadens ym. 2013, 12). Sama aikomusten ja toteutuneen liikkuvuuden välinen ero ilmeni myös Romaniassa: maan liittyessä EU:n vuonna 2007 kaikkiaan 4990 lääkäriä ilmoitti harkitsevansa lähtöä. Myöhemmässä tutkimuksessa todettiin, että EU-jäsenyyden myötä Romaniasta lähti 1421 lääkäriä (Maier ym. 2011, 42).

Liettuassa hammaslääkäreiden osuus lähdön toteuttaneista oli huomattavasti lääkäreitä korkeampi. Tutkintojen laillistamisia EU-alueella hakeneiden osuudet suhteessa kaikkiin terveydenhoitosektorilla työskenteleviin olivat kuitenkin pieniä. Padaigan ym. (2011, 397-398)

myöhemmästä tutkimuksesta ilmenee, että kaikista Liettuhan hammaslääkäreistä haki laillistusta EU-alueella 3,6 prosenttia vuonna 2004 ja 1,7 prosenttia vuonna 2005. Talouskriisivuonna 2009 osuus nousi 3,1 prosenttiin. Kokonaisuutena hammaslääkäreiden liikkuvuus näyttäisi olevan lääkäreitä vähäisempää (Ognyanova ym. 2014, 73, 76).

Tulos oli yhtenevä myös muissa tutkituissa maissa, kuten Puolassa, Romaniassa, Virossa ja Sloveniassa. Toteutunut liikkuvuus oli kokonaisuutena maltillista ja maakohtaiset terveystammattilaisten lähtijäluvut olivat korkeimmillaan kolmisen prosenttia koko ammattikunnasta. Viro poikkesi linjasta liittymisvuonna 2004, jolloin 6,5 % terveystalalla työskennelleistä hakeutui ulkomaille. (Maier ym. 2011, 41).

4.2. Syyt lähteä ja jäädä

Janušauskas (2013, 135–136) tuo esiin, että Liettuassa terveydenhoitohenkilöstön lähtöpaineita lisäävät alan suhteessa riittämätön palkkaus ja arvostus, sekä koulutuksesta työhön siirtymisen hankaluus. Jälkimmäinen johtuu hänen mukaansa ylimitoitetuista koulutusmääristä. Janušauskas kuitenkin näkee, ettei lähteminen ole suurimmalle osalle ensimmäinen vaihtoehto. Valtaosa mieluummin jäisi, jos työ- ja tulotaso olisivat riittävät (2013, 138–139).

Tjadens ym. (2013, 24, 20) toteavat, että tutkimusraporttien perusteella terveystammattilaisten liikkuvuus on enemmän seurausta olosuhteista, kuin ilmiö itsessään. Suurin osa liikkuvuudesta suuntautuu alueille, joissa on lähtömaahan verratessa paremmat ansainta-, etenemis- tai työskentelyolosuhteet. Tämä tulee ilmi myös liikkuvuuden vaihtelevuudessa: Puolassa lääkäreiden lähtijämäärä nousi maan liittyttyä Euroopan unioniin. Suunta kuitenkin muuttui nopeasti EU-alueen siirryttyä taantumaan ja lääkäreiden palkkojen noustua Puolassa.

Maier ym. (2011, 46) päätyvät samaan johtopäätökseen. Tutkintojen laillistamisten määrä muissa EU-maissa laski Virossa, Puolassa ja Slovakiassa samanaikaisesti, kun lääkäreiden palkkataso nousi näissä maissa. Myös Espanjassa liikkuvuus on seurannut palkkatason vaihtelua.

Palkan lisäksi erot työolosuhteissa ovat lisänneet liikkuvuutta ainakin naapurimaiden välillä: itävaltalaisia lääkäreitä houkuttelevat Saksaan paremmat työajat, ja belgialaiset hoitajat kokevat ammatilliset etenemismahdollisuudet paremmiksi Hollannissa. Epävarmat työolosuhteet ovat

saaneet espanjalaiset hakemaan jatkuvuutta pohjoisemmasta, kuten jo aiemmin tuli esiin. Ja terveydenhoitoalan liian alhaiseksi koettu arvostus on Liettuan lisäksi noussut esiin ainakin Unkarissa, Slovakiassa ja Romaniassa. (Maier ym. 2011, 46–47).

Liettuan kohdalla maininnan arvoinen yksityiskohta on, että 2000-luvun alussa lääkäreistä 70 prosenttia oli naisia, ja ala on maassa perinteisesti mielletty naisvaltaiseksi (Starkiene ym. 2005). Naisvaltaisiksi mielletyt alat ovat usein heikommin palkattuja, joka on mahdollisesti heijastunut esitetyssä arvostuksen puutteessa.

4.3. Muut terveystammattilaisten liikkuvuutta koskevat huomiot

2000-luvulla Euroopan sisäistä liikkuvuutta on ravistellut kaksi merkittävää tekijää: EU-alueen laajeneminen vuosina 2004, 2007 ja 2013, sekä vuoden 2008 kansainvälinen talouskriisi. Näiden vaikutukset terveystammattilaisten liikkuvuuteen ovat olleet varsin yhteneviä EU:n muun sisäisen liikkuvuuden kanssa. Laajentuminen lisäsi liikkuvuutta idästä länteen, vaikka liikkuvuus jäikin odotettua pienemmäksi. Talouskriisin vaikeimpina vuosina puolestaan vahvistui suunta etelästä pohjoiseen. (Glinos ym. 2014, 21).

Liikkuvuutta jarruttavana tekijänä pidetään liikkuvuuden kustannuksia. Näitä ovat paitsi konkreettiset matkustamiseen ja asuinjärjestelyihin liittyvät kulut myös mahdollinen kielen opiskelu, sosiaalisten suhteiden uudelleenjärjestely ja uudessa paikassa työskentelyyn liittyvä ammatillisen statuksen lasku (Tjadens ym. 2013, 21–22). Etenkin kielivaatimukset voivat hidastaa lääkäreiden ja hammaslääkäreiden liikkuvuutta verrattaessa muihin korkeakoulutettuihin ryhmiin. Toisin kuin monissa muissa tehtävissä, tarvitaan terveystalalla paikallisen kielen hallintaa vuorovaikutuksessa potilaiden kanssa (Schultz & Rijks 2014, 21).

Ammatillisen statuksen laskeminen on havaittu myös EU-maissa liikkuvien terveystammattilaisten kohdalla. Näin siitä huolimatta, että tutkintojen hyväksilukeminen EU-alueen sisällä käytännössä asettaa terveydenhoitohenkilöstön samalle viivalle opiskelu- tai työskentelymaasta riippumatta (Glinos ym. 2014, 20). Esimerkiksi Ranskassa suurin osa ulkomaalaistaustaisista lääkäreistä työskentelee keskusten sijasta ammattilaispulasta kärsivillä alueilla. Lisäksi lääkärit työskentelevät yleensä perusterveydenhoidossa. Samoin Saksassa ja Irlannissa ulkomaalaistaustaisia lääkäreitä sijoittuu usein tehtäviin ja alueille, joihin paikallista työvoimaa ei riitä tai hae (Tjadens ym. 2013,

25–26).

Toteutunutta liikkuvuutta ovat mahdollistaneet sekä työnhakumahdollisuudet internetissä että rekrytointiyriytysten aktiivisuus. Molemmat ovat helpottaneet työnhakua merkittävästi laajentuneen EU:n alueella. Etenkin rekrytointiyriytysten rooli on ollut ratkaiseva: yritykset ovat aktiivisesti tavoitelleet terveystammattilaisia sekä houkuttelleet heitä lähtemään. Lisäksi suurin osa jossain toisessa EU-maassa työskentelevistä terveystammattilaisista on alle 40-vuotitaita. Selittäväksi tekijäksi on arvioitu, että yli 40-vuotiaiden elämät ovat useammin asettuneita ja liikkumisen kustannukset ovat heille suuremmat. (Tjadens ym. 2013, 12, 17–18, 15).

Mitä tulee liikkuvuuden notkeuteen, näyttäytyy 2000-luvun terveystammattilaisten liikkuvuus ulkoisesti moninaisena. Se vaihtelee päivittäisestä rajaliikkuvuudesta kausityöhön ja väliaikaisiksi tarkoitettuihin ulkomailta työskentelun jaksoihin. (Wismar ym. 2011). Samalla liikkuvuus reagoi nopeasti yleisiin talous- ja työtilanteiden muutoksiin. Tämä viittaa siihen, että liikkuvuus on puhtaasti yksilöllisten valintojen sijaan vahvasti yhteydessä olosuhteisiin.

Terveystammattilaisten kohdalla näitä olosuhteita ovat yksilötasolla riittävä palkka, luotettava työsuhte, ammatilliset etenemismahdollisuudet sekä hyvinvoinnin huomioivat työolosuhteet. Rakenteellisella tasolla huomiota tulee kiinnittää koulutuksen ja työllistämisesurssien väliseen tasapainoon niin lähtö- kuin kohdemailta. Lisäksi mailta, joissa terveystalan status koetaan työtä vastaamattomaksi ilmenee liikkuvuutta alojen välillä. Työnsä realiteetteihin pettyneitä terveystammattilaisia lähtee siten paitsi fyysisesti, myös taidollisesti terveydenhoitoalasta luopumisen kautta.

5. SUOMEN JA VIRON VÄLINEN LIIKKUVUUS

5.1. Virolaisten liikkuvuus

Neuvostoaikana Viro oli muuttovoittoinen kohdemaa, jonne muutti väestöä Venäjältä sekä toisista Baltian mailta. Vuoden 1991 uudelleenitsenäistymisen jälkeen Virolta tuli lähtömaa. 1990-luvulla etenkin Virolta neuvostoaikana saapuneita vähemmistöjä poistui maasta, ja vuoden 2004 jälkeen myös etnisten virolaisten muutto toisiin EU-maihin ja erityisesti Suomeen kasvoi. (Anniste 2014,

18; Anniste & Tamaru 2014, 386). On arvioitu, että jopa 15 prosenttia virolaisista asuu Viron ulkopuolella (Haukanõmm & Telve 2017).

2000-luvulla Virosta tuli maa, jossa säännöllisesti eri maiden välillä liikkuvien osuus on ollut yksi Euroopan suurimpia. Liikkujien määrä muodosti vuonna 2009 1,6 prosenttia koko väestöstä, joten työikäisten osalta osuus oli vielä merkittävästi suurempi. Vuonna 2011 15 prosenttia yli 15-vuotiaista myös omasi kokemusta ulkomailla työskentelystä, kun Euroopan unionin keskiarvo oli tuolloin 7 prosenttia. Liettuassa vastaava osuus oli 12 prosenttia ja Latviassa 11 prosenttia (Krusell 2013, 142).

Suomessa asui vuoden 2013 lopussa 56 000 virolaista (Anniste 2014, 19). Lisäksi Suomen ja Viron välillä kulki Viron vuoden 2011 väestölaskennan mukaan säännöllisesti yli 15 000 rajatyöntekijää. Heistä 12 000 oli miehiä, ja liikkujien keskimääräinen ikä oli 30-45 vuotta. Suurin osa heistä oli työntekijöitä koulutusta vaatimattomissa tai ammattikoulutusta edellyttävissä tehtävissä (Telve 2016, 30). Suomen tilastokeskuksen arvio kaikista säännöllisistä liikkujista Viron ja Suomen välillä oli vuonna 2013 jopa 30 000 (Telve 2019, 14).

Huomionarvoista on, että naisten osuus kaikista maastamuuttaneissa oli muutaman prosentin miehiä korkeampi ajanjaksolla 2000-2008 (Anniste 2014, 19–20; Anniste ym. 2012, 226). Kuitenkin miehet muodostivat 86 prosenttia joukosta, joka asui Virossa mutta työskenteli Suomessa (Telve 2019, 14).

Älttäen muuttajat ovat olleet nuorempia kuin väestö keskimäärin. 61 prosenttia maastamuuttajista on sijoittunut ikäryhmään 20-39, kun kokonaisväestössä ikäryhmän osuus on 37 prosenttia (Anniste 2014, 19; Haukanõmm & Telve 2017). Muuttajien tavanomaisin ikä sijoittuu välille 30-45 (Telve 2019, 14). Virosta on myös EU-jäsenyyden myötä lähdetty aiempaa tasaisemmin sekä kaupungeista että maaseudulta, kun ennen EU-jäsenyyttä kaupunkilaisten osuus lähtijöissä oli korostunut (Anniste ym. 2012, 226). Suomeen saapuneista virolaisista 62 prosenttia asuu Uudenmaan alueella (Anniste 2017, 102).

Lisäksi virolaiset maastamuuttajat ovat ainakin heti EU-jäsenyyden jälkeen olleet matalammin koulutettuja kuin Viron väestö keskimäärin. Vuosina 2000-2008 korkeakoulutetut muodostivat 6 prosenttia lähtijöistä, kun koko väestössä korkeakoulutettujen osuus oli 15 prosenttia. Rajatyöntekijöistäkin valtaosa oli suhteellisen vähän koulutusta edellyttävissä tehtävissä 2010-

luvulle tultaessa (Krusell 2013, Telve 2019, 14). Siten aivovuodosta ei ole voitu Viron kohdalla puhua (Anniste 2014, 20).

5.2. Virolaiset Suomessa

Vielä 1991 Suomessa ei asunut juuri lainkaan virolaisia, mutta 2000-luvulla Suomessa asuvat virolaiset muodostivat laajimman virolaisten maahanmuuttajayhteisön maailmassa. Vuodesta 2010 eteenpäin virolaisten osuus Suomen maahanmuuttajista on lisäksi ylittänyt venäläisten osuuden. Virolaisten määrä Suomessa kasvoi erityisesti Viron EU-jäsenyyden jälkeen sekä jatkoi kasvuaan vuoden 2008 talouskriisin myötä (Anniste ym. 2014, 387). Viimeisimpien uutisten mukaan suunta on kuitenkin kääntynyt ja parhaillaan virolaisia lähtee Suomesta enemmän kuin saapuu (Kooli, 2019).

Suomen suosiota kohdemaana on selitetty sillä, että Suomi ja Viro ovat maantieteellisesti läheisiä naapurimaita, joiden välillä on ollut selkeät varallisuuserot. Lisäksi Suomen ja Viron kielet ovat hyvin samanlaisia. Viron etnisten vähemmistöjen suunta Suomeen on suhteessa paljon pienempi kuin virolaisten, vaikka vähemmistöjen osuus lähtijöissä on suhteellisesti virolaisia suurempi. Tämä voi johtua siitä etteivät esimerkiksi vironvenäläiset jaa niitä kielellisiä ja kulttuurisia yhtäläisyyksiä jotka houkuttelevat virolaisia Suomeen (Anniste ym. 2014, 386, 388).

Kulttuuriset yhteneväisyydet tulevat esiin myös siinä, että Suomessa työskentelevät virolaiset ovat vironvenäläisiin verrattuna useammin integroituneita niin kielellisesti kuin sosiaalisesti. Samanaikaisesti virolaisten halu asettua Suomeen pysyvästi tai hakea kansalaisuutta on huomattavasti vähäisempi (Anniste 2014 ym. 392, 397–398).

Vaikka aiemmissa tutkimuksissa liikkujia on tarkasteltu yleisemmällä tasolla, niin samat havainnot tehtiin myös THL:n ulkomaalaistaustaisia lääkäreitä ja hoitajia koskeneessa tutkimuksessa (Aalto ym. 2013, 37, 47). Muista ulkomaalaistaustaisista lääkäreistä poiketen virolaislääkäreiden syy tulla Suomeen oli korostuneen työpainotteinen, ja heidän pysyvä oleskelunsa Suomessa oli harvinaisempaa. Niin virolaislääkäreillä kuin -hoitajillakin oli muihin ryhmiin verrattuna vähiten kiinnostusta hakea Suomen kansalaisuutta.

5.3. Virolaiset liikkujina

Miksi niin moni virolainen sitten valitsee mielummin jatkuvan matkustamisen pysyvän muuton sijasta?

Keiu Telve (2016, 30) on haastatellut virolaisia rajatyöntekijöitä Suomen ja Viron välillä. Hänen mukaansa haastatellut kulkivat mielummin kahden maan välillä kuin muuttivat kotinsa. Matkustaminen saattoi myös olla vaihtoehto perheessä, jossa kaikki eivät voi tai halua muuttaa. Kohdemaassa ei kenties ole puolisolle sopivaa työtä, Virossa on huolehdittava iäkkäistä vanhemmista tai lasten koulua ei haluta vaihtaa.

Haastatellut rajaliikkujat näkivät itsensä ulkomaalaisina työntekijöinä, joiden elämä ei ollut pysyvästi yhteydessä maahan jossa he työskentelivät. Useat heistä olivat päätyneet työskentelemään Suomessa tuttujensa kannustamina. He olivat Suomessa työskennelläkseen, ja tekivät mieluiten mahdollisimman pitkiä päiviä sekä ylitöitä jos vain mahdollista. Telve päätyy myös siihen, että Virossa liikkumista pidetään niin tavanomaisena, ettei siihen juuri kiinnitetä yhteisössä huomiota. (Telve 2016, 31–37).

Myös Kristi Anniste, Lee Pukkonen ja Tiiu Paas (2017) ovat tutkineet virolaisten liikkumistapoja. Heidän mukaansa Viron ja Suomen maantieteellinen läheisyys on johtanut väliaikaisten liikkuvuusstrategioiden painottumiseen maiden välillä. Virolaisissa liikkujissa he erottavat kolme ryhmää, joita ovat ”ylikansalliset liikkujat” (transnational commuters), ”kiertävät liikkujat” (circular migrants) sekä ”kaksoiskansalliset liikkujat” (bi-national migrants). (Anniste ym. 2017, 98–109).

Näistä ryhmistä ylikansallisten liikkujien pääasiallinen suhde kohdemaahan on työskentely. He eivät edes miellä varsinaisesti lähteneensä Virosta, koska vain heidän työnsä on Viron ulkopuolella. Liikkuvuuteen heitä motivoi erityisesti palkka, ja osan kohdalla lisäksi rennommat työolosuhteet.

Myös kiertäviä liikkujia määrittää väliaikaisuus, vaikka heidän fyysisesti toisessa maassa viettämänsä jaksot ovat pidempiä kuin jatkuvasti liikkeessä olevilla ylikansallisilla liikkujilla. Heitäkin motivoivat erityisesti paremmat tulot, mutta lisäksi koulutukseen ja urakehitykseen liittyvät syyt voivat johtaa väliaikaiseen muuttoon Viron ulkopuolelle.

Kolmas ryhmä, kaksoiskansalliset liikkujat, poikkeaa kahdesta ensimmäisestä merkittävästi. He ovat joko asuneet Suomessa jo useita vuosia, tai omaavat pitkän tähtäimen aikomuksia jäädä. He haluavat integroitua, ja työn sekä palkkatulojen lisäksi muuttoa ovat voineet motivoida myös sosiaaliset syyt, kuten perheenjäsenen muutto, rakastuminen tai koettu elämän taitekohta. (Anniste ym. 2017, 104–109).

Kaikille tutkimuksissa haastatelluille liikkuvuudella on myös hintansa. Telven (2016, 32) haastattelemat rajaliikkujat mainitsivat negatiivisina puolina jatkuvaan matkustamiseen kuluvan ajan, rahan ja energian. Silloin, kun työtä ei ollut mahdollisuus tehdä käytännössä aamusta iltaan, koettiin Suomessa oleminen myös turhauttavaksi. Samoin Annisten ym. (2017, 108) haastattelemat liikkujat kokevat että liikkuvuudella saavutettujen tavoitteiden hintana on usein sosiaalisten suhteiden väheneminen ja siitä seuraava yksinäisyys.

Yleisesti virolaiset liikkujat halusivatkin palata Viroon, ja toivoivat palkkojen nousevan tasolle, joka mahdollistaisi saavutetun elintason säilyttämisen (Telve 2016, 39; Anniste ym. 2017, 111). Samanaikaisesti vironvenäläisten halukkuus palata Viroon oli merkittävästi pienempi. Suomessa toisessa yhteydessä haastatelluista virolaismaahanmuuttajista 28 prosenttia kertoi aikovansa palata Viroon. Vironvenäläisistä vain seitsemän prosenttia toi esiin aikomuksensa palata (Anniste ym. 2014, 21).

Eurooppalaisissa tutkimuksissa on tullut esiin, että suhteessa kokonaisväestöön korkeakoulutetut useammin sekä lähtevät että haluavat palata. Virosta lähteneiden kohdalla tätä painotusta ei havaittu. Etnisyys ja siteet lähtömaahan olivat Virosta lähteneiden kohdalla tärkeämpiä. (Anniste ym. 2014, 398; Anniste ym. 2012).

6. AINEISTO JA METODIT

6.1. Kohderyhmä ja aineistonkeruumenetelmän valinta

Tutkimuksen kohderyhmän muodostivat kaikki 31.7.2014 mennessä Suomessa laillistetut virolaiset hammaslääkärit. Suomen hammaslääkäriliiton mukaan Suomessa oli tuolloin laillistettu yhteensä 261 virolaista hammaslääkärinä. Luku perustuu Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta (Valvira) saatuihin tietoihin.

Kohderyhmän tavoittamiseksi tehtiin THL:n toimesta kaksi erillistä tietopyyntöä. Valvira luovutti nimilistat tutkimuskäyttöä varten. Inhimillisestä virheestä johtuen ajanjaksolla 1.8.2012-31.12.2012 laillistetut hammaslääkärit jäivät tietopyyntöjen ulkopuolelle. Siten aineistonkeruuta aloitettaessa tiedossa oli 255 nimeä, joka oli kuusi vähemmän kuin hammaslääkäriliiton tiedoissa.

Muodoltaan kyseessä on Survey-tutkimus. Se viittaa tutkimukseen, jossa valitusta tutkimuskohteesta kerätään tietoa systemaattisesti sekä mahdollisimman standardoidusti. Surveyn menetelmäksi valikoituu usein kyselylomake, mutta menetelmä voisi olla myös vaikkapa strukturoitu haastattelu, havainnointi tai sisällönanalyysi (de Vans 2002, 2–3). Suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa survey usein rinnastuu kyselytutkimukseen, joka voi viitata niin kyselylomakkeeseen kuin haastatteluunkin (Torsti, 2009).

Survey-määritelmän perustelee tässä yhteydessä se, että tavoitteena on ollut saada mahdollisimman yleistettävää tietoa virolaishammaslääkäreiden liikkuvuudesta. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kyselylomake.

6.2. Kyselylomake

Tutkimusaineiston keräämistä varten laadittiin kyselylomake, joka sisälsi 44 kysymystä. Suurin osa kysymyksistä oli strukturoituja, mutta osaan jätettiin tila tarkennusta varten. Kysymysten valikoinnissa ja muotoilussa hyödynnettiin aiempaa, lääkäreille ja hoitajille tehtyä kyselyä (Aalto ym 2013).

Sukupuolen osalta päädyttiin binäärijaotteluun. Perusteluna oli, että sukupuoli koettiin tutkimuksessa tärkeäksi tiedoksi. Kolmannen vaihtoehdon lisäämisen pelättiin johtavan siihen, että yksityisyydestään tarkimmat vastaajat kätkeytyisivät sen taakse.

Kyselyn kieleksi valikoitui viro, koska viron kieli vaikutti kaikki vastaajat huomioiden helpoimmin lähestyttävältä. Kohderyhmään kuului myös venäjää äidinkielenään puhuvia, mutta hekin olivat joko vironvenäläisiä, tai opiskelleet Virossa. Lisäksi suuri osa kyselyistä oli osoitteiden perusteella lähdössä Viroon, ja suomenkielisen kyselyn arveltiin vähentävän Virossa toimivien hammaslääkäreiden vastausmotivaatiota.

Kyselylomake laadittiin suomeksi, ja valmis kysely toimitettiin Virossa toimineelle käännöstoimistolle käännettäväksi. Virolaiseen käännöstoimistoon päädyttiin, koska sen toivottiin varmistavan mahdollisimman ajankohtainen sanasto vastaajia ajatellen. Lopullinen, vironkielinen kysely käännettiin vielä takaisin suomenkieliseksi. Tällä pyrittiin varmistamaan, että kyselyn asiasisällöt olivat mahdollisimman yhteneväiset molemmilla kielillä.

6.3. Kohderyhmän tavoittaminen

Tutkimuksen alkaessa aineiston muodosti 255:n Suomessa laillistetun virolaishammaslääkärin nimet. 220:n henkilön kohdalla tiedossa oli nimen lisäksi myös kansalaisuus, äidinkieli sekä osoite. Kolmenkymmenenviiden tutkimushenkilön kohdalla tiedossa oli ainoastaan nimi, syntymävuosi, hammaslääkäriksi valmistumisvuosi Virossa, sekä tutkinnon laillistamisvuosi Suomessa.

Koska kohderyhmää pidettiin maltillisena, ei saatua nimelistaa lähdetty rajaamaan satunnaisotannalla tai muilla poimintamenetelmillä. Pyrkimykseksi asetettiin koko tutkimusjoukon tavoittaminen niin kattavasti, kuin olisi mahdollista.

Käytettävissä olleista osoitteista huolimatta päädyttiin jokaisen tutkimushenkilön yhteystiedot selvittämään käsityönä. Ratkaisu tehtiin, koska ainoastaan Suomessa vakinaisesti asuvien henkilöiden tiedot päivittyvät Valviraan. Tämä johtuu siitä, että Valviran tietoon tulevat ainoastaan väestötietojärjestelmään tehdyt ilmoitukset.

EU-kansalaiselta, joka asuu Suomessa yhtäjaksoisesti alle vuoden, ei kuitenkaan edellytetä kirjautumista maistraattiin. Heidän kohdallaan yli kolme kuukautta kestäneestä oleskelusta tehty ilmoitus poliisille riittää (Maistraatti, 2019; Poliisi, 2019). Samoin Virossa vakituisesti asuvien, mutta Suomessa työskentelevien henkilöiden tiedot eivät päivity suomalaiseen väestötietojärjestelmään.

Merkittävä osa tiedossa olleista osoitteista saattoi siten olla vanhentuneita. Hammaslääkärit olivat ilmoittaneet osoitteensa ammatinharjoittamislupaa hakiessaan, joten annetut osoitetiedot olivat kertyneet viimeksi kuluneiden yli kymmenen vuoden ajalta. Taustatietojen puuttuessa oli annettujen osoitteiden ajankohtaisuutta käytännössä mahdotonta arvioida.

6.4. Yhteystietojen selvittäminen

Osoitetietojen selvittämisessä haasteeksi muodostui se, ettei ole helppoa saada selville virolaisten yksityishenkilöiden yhteystietoja. Kun tutkimus lisäksi tehtiin täysin Suomesta käsin, näytti osoitteiden selvittäminen virallisia reittejä pitkin mahdollisesti vieläkin haastavammalta.

Ratkaisuksi tutkimushenkilöiden tavoittamiseen osoittautui hammaslääkärin työn julkinen luonne. Miltei jokaisella hammaslääkäriklinikalla ja yksityisellä ammatinharjoittajalla on olemassa joko kotisivut, tai klinikan yhteystiedot on ilmoitettu erilaisilla palveluntarjoajien mainossivustoilla. Suomessa myös julkisen terveydenhuollon sivustoilla esitellään työsuhteessa oleva henkilökunta, joten internethaut löytäisivät myös julkisella sektorilla työskenteleviä.

Yhteystietojen selvittämisessä hyödynnettiin ensisijaisesti virolaista hammaslääkärirekisteriä, joka on julkinen (Eesti Hambaraviportaal, 2014). Sivustolta on mahdollista etsiä Virossa laillistettuja hammaslääkäreitä nimellä, ja suurin osa hammaslääkäreistä ilmoittaa samassa yhteydessä työpaikkansa. Työpaikan selvittyä oli mahdollista siirtyä klinikan kotisivuille ja tarkistaa, työskentelikö tavoiteltu henkilö yhä mainitsemallaan klinikalla.

Suomessa vastaavaa hammaslääkärirekisteriä ei ole käytettävissä, joten suomalaisten klinikoiden kotisivuja tarkistettiin Google-hakujen avulla. Niiden henkilöiden yhteystiedot, jotka eivät löytyneet suorilla hakutoiminnoilla, tarkistettiin lopuksi sekä Fonectan että Suomen väestörekisterikeskuksen hakutoimintojen avulla. Vastaajien luottamuksen herättämiseksi ja vastausprosentin nostamiseksi lähetettiin kyselyt ensisijaisesti tutkimukseen tavoiteltujen henkilöiden työpaikoille.

Tilanteissa, joissa mitään tietoa henkilöstä ei kyetty löytämään, käytettiin Valviralta saatua osoitetta, jos osoite vain oli ilmoitettu. 255:stä tutkimushenkilöstä kahden henkilön kohdalla käytettävissä ei ollut minkäänlaista osoitetta. Toinen heistä oli nainen, ja toinen mies. Lisäksi yksi tutkimusryhmän jäsenistä kuului tutkimuksen kohderyhmään. Tulosten luotettavuuden vuoksi tutkimuksen ulkopuolelle jäi siten vielä yksi mies.

6.5. Aineiston keruu ja kerätyn aineiston tallentaminen

Haastattelukierroksia toteutettiin kaksi. Ensimmäisellä haastattelukierroksella tutkimushenkilöille

lähetettiin perinteiset, painetut kyselylomakkeet palautuskuorella varustettuna. Haastateltaville oli annettu yksilölliset tutkimusnumerot, jotta kyselyiden palautumista oli mahdollista seurata. Tutkimusnumero merkittiin jokaiseen lähetettyyn kyselylomakkeeseen.

Kirjeitä lähetettiin 252 kappaletta, ja vastausaikaa annettiin – kirjeen saapumispäivämäärästä riippuen – noin kaksitoista vuorokautta. Yhteensä 107 kyselyä palautui täytettyinä. Seitsemäntoista kirjettä palautui sen vuoksi, ettei vastaanottajaa tavoitettu.

Toisella haastattelukierroksella henkilöille, joiden kyselylomake ei ollut palautunut joko täytettynä tai virheellisen osoitteen vuoksi, lähetettiin toinen kirje. Kirje sisälsi jälleen painetun kyselylomakkeen palautuskuorella, mutta tällä kertaa käytettävissä oli myös verkossa täytettävä Webropol-kysely. Saatekirjeessä ilmoitettiin osoite, jossa sähköisen kyselyn täyttäminen oli mahdollista. Koska vastaajille annettu tutkimusnumero oli merkitty ainoastaan paperilomakkeeseen, kysyttiin verkkokyselyiden yhteydessä vastaajan tiedot. Samalla pystyttiin varmistamaan se, että sama henkilö vastasi kyselyyn vain kerran. Toisella haastattelukierroksella vastaukset pyydettiin toimittamaan mahdollisimman pian, mutta viimeistään 31.12.14 mennessä.

Tällä kertaa kirjeitä lähetettiin 142. Täytettyjä kyselyitä palautui yhteensä viisitoista kappaletta. Webropol-kyselyitä palautui yhteensä 12 kappaletta.

Molemmilla haastattelukierroksilla täytetyt tai vastaanottajaa tavoittamattomat kirjeet pyydettiin vastaajan tai postin toimesta palauttamaan THL:lle. Siten oli mahdollista seurata, mitkä kyselyistä palautuivat täytettyinä ja mitkä muista syistä johtuen. Täytetyt kyselylomakkeet kerättiin yhteen, ja toimitettiin sähköisestä tallentamisesta vastanneelle yritykselle kahdessa erässä. Myös Webropol-kyselyt toimitettiin tallennusyritykselle. Aineiston keruu päätettiin 31.12.14.

Vastausprosenttiin sekä mahdollisuuteen kysyä yhteystiedot verkkokyselyn yhteydessä vaikutti kaikkien vastaajien kesken arvottu lahjakorttipalkinto. Webropol-kyselyssä pyydetyt tiedot käytettiin vain kyselyn luotettavuuden seuraamiseen sekä myöhemmin toteutettuun arvontaan. Saadut vastaukset käsiteltiin joka vaiheessa anonyymeina.

6.6. Aineiston rajoitukset

Tässä tutkimuksessa käytössäni on ollut perusdata. Vastauksia avoimiin kysymyksiin ei ollut

saatavilla, ja osa toisella haastattelukierroksella saaduista vastauksista puuttuu nyt tarkastellusta aineistosta. Käytetty 131:n vastaajan aineisto kattaa silti 52 prosenttia tavoitellusta kohderyhmästä, ja 50 prosenttia kaikista kyselyn laatimisaikana tiedetyistä 261:stä hammaslääkäristä.

7. AINEISTON KUVAUS

7.1. Aineiston käsittely ja analysointi

Taustatietojen osalta tein luokitteluasteikolliset muuttujat seuraavista vastauksista: vastaajan ikä, hammaslääkäriksi valmistumisen vuosi Virossa, hammaslääkäriin tutkinnon laillistamisvuosi Suomessa sekä ensimmäinen Suomessa työskentelyn vuosi.

Iän jaottelin vuosikymmenittäin niin, että nuorin vastaajaryhmä on iältään 29 tai alle, seuraavat ryhmät 30-39, 40-49, 50-59 ja vanhin 60 tai yli.

Valmistumisvuoden, laillistamisvuoden sekä ensimmäisen työskentelyvuoden luokitteluasteikoissa käytin seuraavaa jaottelua jokaisessa. Ensimmäisen luokan muodostaa neuvosto-aika (1990-luku ja aiemmin), seuraavat itsenäisyyden aika (1991-2003), Viron EU-jäsenyyden alkuaika (2004-2007), talouskriisin vuodet (2008-2011) sekä elpymisen aika (2012 eteenpäin).

Talouskriisin osalta nojasin Kattelin & Raudlan (2013, 431) raporttiin, jonka mukaan kansainvälinen talouskriisi saavutti Viron vuoden 2008 alussa ja oli bruttokansantuotteen sekä työn tuottavuuden osalta syvimmillään vuonna 2009. Työttömyysaste oli suurimmillaan vielä 2010, ja talouden elpyminen alkoi näkyä kaikilla sektoreilla 2011.

Myös aineisto tukee tätä jaottelua: sekä tutkintojen laillistaminen että ensimmäiset työskentelykerrat Suomessa olivat korkeimmillaan välillä 2008-2011. Tällä aikavälillä 65 vastaajaa oli hakenut tutkintonsa laillistamista Suomessa, kun vuosina 2004-2007 tutkintoja laillistettiin 33 ja ajalla 2012-2014 enää 26 – joka on tutkimusajankohdan vuoksi toki vuoden muita lyhyempi tarkastelujakso.

Aineisto on analysoitu kvantitatiivisin menetelmin. Määritelmä sisällyttää sekä SPSS-tilasto-ohjelmalla tehdyt laskelmat, että tilasto-ohjelman ulkopuoliset laskennalliset menetelmät. Tässä yhteydessä ne tarkoittavat tekemiäni vertailuja kahden tai useamman eri frekvenssitaulukon välillä,

sekä prosenttilaskuja SPSS-ohjelman ulkopuolella.

7.2. Vastanneet suhteessa koko tutkimusjoukkoon

Kerätyssä aineistossa painottuvat naiset: vastanneista 87 prosenttia oli naisia ja 13 prosenttia miehiä. Koko tutkimusjoukossa osuudet olivat nimen perusteella noin 80 % ja 20 %. Vertailun vuoksi Suomessa vuonna 2014 työskennelleistä hammaslääkäreistä 71 prosenttia oli naisia ja 29 prosenttia miehiä (sosiaali- & terveysalan tilastollinen vuosikirja 2018, 168).

Äidinkielen osalta suhdeluvut ovat yhtenevämmät. Tutkimuksen alkaessa tiedossa oli 220 tutkimushenkilön kansalaisuus ja äidinkieli. Heistä äidinkielekseen viron ilmoitti noin 72 prosenttia ja venäjän 28 prosenttia. Vastanneissa vironkielisiä on 75 prosenttia ja venäjänkielisiä 25 prosenttia.

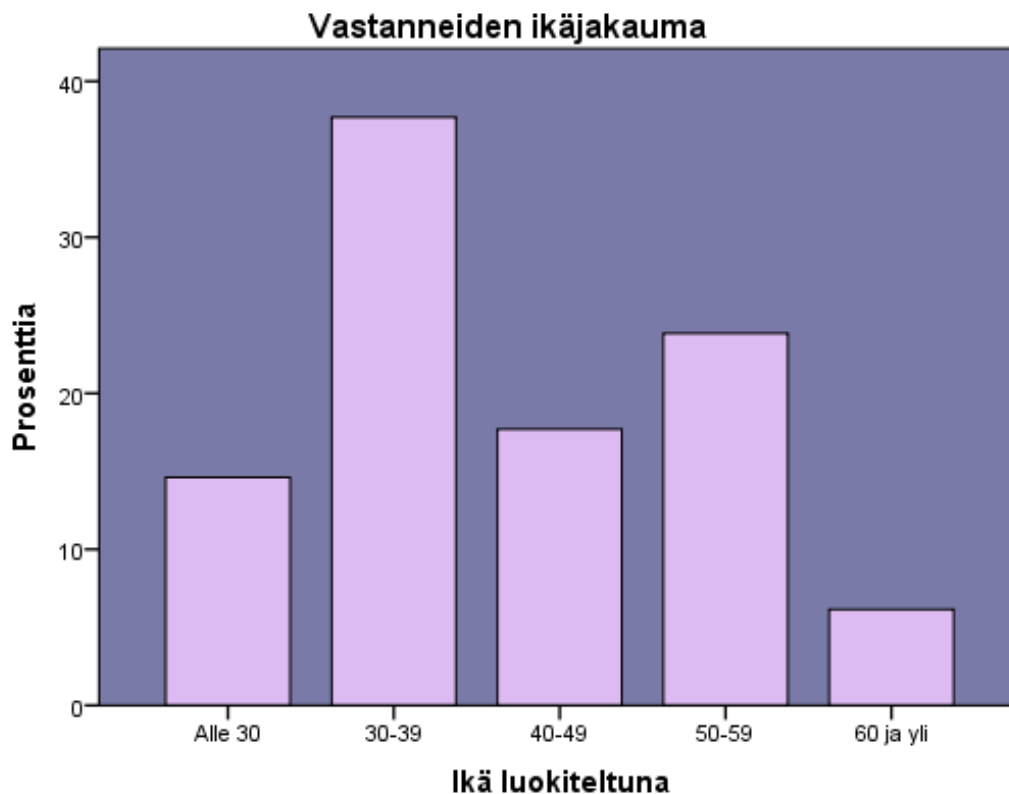
Kansalaisuuden osalta vastanneet ja tiedossa ollut tutkimusjoukko ovat käytännössä yhteneviä: vastanneista 95 prosenttia on Viron kansalaisia, kuten tiedetyssä tutkimusjoukossakin.

7.3. Muut aineistoa koskevat huomiot

Iän osalta suurin osa vastaajista sijoittuu välille 30-39. Toinen jonkin verran painottuva vastaajaryhmä ovat 50-59-vuotiaat. (Kuva 1).

Vastaajien ikäjakauma on suhteellisen tasainen, sillä jokaiseen ryhmään on löytynyt useampia vastaajia. Yksi vastaaja on jättänyt kertomatta ikänsä. 52 prosenttia vastaajista sijoittuu ikävälille 20-39. Virossa ikäluokan suhteellinen koko kyselyn aikoihin oli 37 prosenttia. Nuorten osuus ei kuitenkaan ole merkittävästi painottunut kun huomioidaan, että tutkimus on kohdennettu työikäisille korkeakoulutetuille. Kokonaisväestö kattaa myös lapset ja vanhukset, toisin kuin kohderyhmä.

Ristiintaulukointi paljastaa, ettei sukupuolen erottelu muuta ikäjakaumaa. Miesten suhteellinen osuus aineistossa on pieni, mutta jakautuu iän osalta yhteneväisesti suhteessa koko aineistoon. Ikäjakauma on miltei täysin yllä olevan kuvion kaltainen, ja pienempi sisäinen vaihtelu näyttäisi selittyvän vastaajien vähyydellä.

*Kuva 1: Ikäjakauma. Alle 30=14,6%, 30-39=37,7%, 40-49=17,7%, 50-59=23,8%,
60 ja yli=6,2%*

131:stä vastaajasta erikoistuneita hammaslääkäreitä on 27, kolme on erikoistumassa ja viisi ei ole vastannut kysymykseen. Erikoishammaslääkäreiden osuus on vastanneissa suurempi (20,6 %) kuin erikoishammaslääkäreiden osuus kaikista Suomessa työskentelevistä hammaslääkäreistä (15,5 %) (Hammaslääkäriliitto 2018).

Erikoistuneista hammaslääkäreistä yli puolet (~ 52 prosenttia) on iältään 50-59-vuotiaita. Alle 30-vuotiaista kukaan ei ole erikoistunut ja yksi vastaaja on erikoistumassa. Muissa ikäryhmissä vastaukset jakautuvat tasaisesti. Sukupuolen osalta painotus erikoistuneissa hammaslääkäreissä on lievästi miesvoittainen: miehiä on heistä 14,8 prosenttia kun kokonaisuudessa miesten osuus on 13 prosenttia.

8. TYÖSUHTEET, ALUEELLINEN SIJOITTUMINEN JA PERHEELLISYYS

8.1. Vastanneiden työsuhteet

131:stä vastaajasta 127 ilmoittaa osallistuneensa vastaushetkellä työelämään. Yksi on jättänyt vastaamatta ja kolme ilmoittaa olevansa pelkästään eläkkeellä. Perhevapaalla olevat vastaajat lasken työelämään osallistuviksi, ja heitä on kahdeksan.

Nykyistä työsuhdetta koskevassa kysymyksessä vastaaja on voinut merkitä useita vaihtoehtoja. Vastauksia on annettu kaikkiaan 145, joista selvitin tarkemmat vastaukset Selected cases-toiminnon avulla. Valikoin yhden vastaajaryhmän kerrallaan, kuten työsuhteeksi ”vakityö” merkinneet. Silloin frekvenssitaulukosta jäi pois ne henkilöt, jotka eivät olleet merkinneet vastausta ”vakityö”. Monivalintavastausten jakautumista oli täten mahdollista tarkastella vertaamalla kaikkien ryhmien frekvenssitaulukoita.

Selvisi, että 84:llä vastaajalla on ainoastaan vakityö, 20 vastaajaa toimii ainoastaan yrittäjänä ja 10:llä vastaajalla on ainoastaan määräaikainen työsuhde.

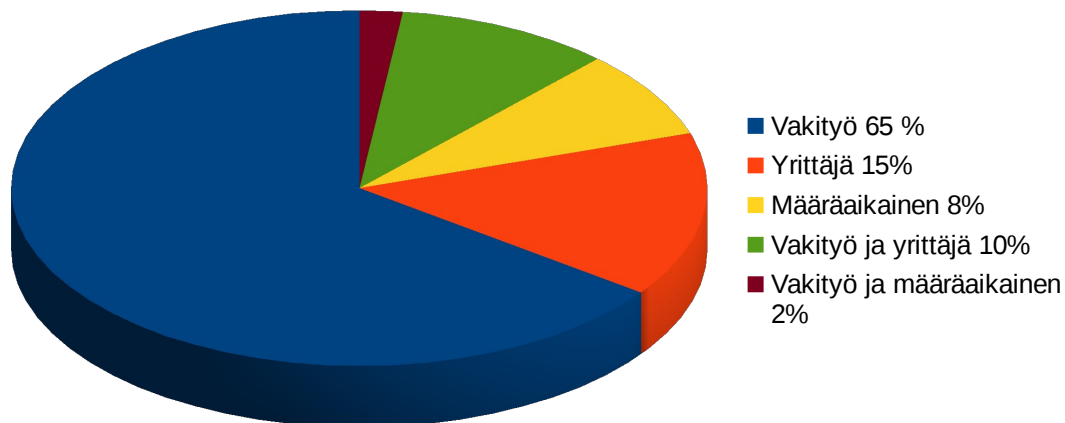
13 vastaajaa toimii sekä vakityössä että yrittäjänä, kolme vastaajaa toimii vakityön ohessa myös määräaikaisissa työsuhteissa ja yksi vastaaja tekee yrittäjyyden ohessa myös määräaikaisia töitä. (Kuva 2).

Miesten vastaukset jakautuvat edelleen yhteneväisesti. Eniten on merkitty vakituisia työsuhteita, toiseksi useimmin yrittäjyys, kolmantena näiden yhdistelmä ja yksi vastaaja on merkinnyt ainoastaan määräaikaisen työsuhteen.

Iän osalta maininnan arvoista on, että määräaikaisia työsuhteita tekevien ikäjakauma on hyvin tasainen. Määräaikaiset työt eivät siten ole ikäsidonniaisia

Erikoistuneiden hammaslääkäreiden työsuhteet eivät näyttäisi merkittävästi poikkeavan yllä luetelluista. Äidinkielellä ja työsuhteen tyypillä ei samoin ole yhteyttä.

Työsuhteen tyyppi

Kuva 2: Vastanneiden työsuhteet prosentteina.

Iän osalta maininnan arvoista on, että määräaikaisia työsuhteita tekevien ikäjakauma on hyvin tasainen. Määräaikaiset työt eivät siten ole ikäsidonnoisia

Erikoistuneiden hammaslääkäreiden työsuhteet eivät näyttäisi merkittävästi poikkeavan yllä luetelluista. Äidinkielellä ja työsuhteen tyypillä ei samoin ole yhteyttä.

8.2. Asuinmaa, työskentelymaa ja työsuhteen laatu

Kyselyyn vastanneet hammaslääkärit ovat pääosin naisia, kaikenikäisiä ja poikkeuksetta työelämässä ennen eläkeikää. Seuraavaksi selvitän, missä maassa he asuvat, ja missä maassa työskentelevät. Miten asuin- ja työskentelymaa vaikuttavat hammaslääkäreiden työsuhteisiin?

Vastanneista 45 prosenttia asuu Virossa, 36 prosenttia sekä Virossa että Suomessa ja 19 prosenttia asuu Suomessa.

Työskentelyn osalta luvut ovat käytännössä käänteiset: vastaajista suurin osa työskentelee Suomessa (47 %), 30 prosenttia työskentelee sekä Suomessa että Virossa ja vain vajaa neljäsosa (23 %) työskentelee ainoastaan Virossa.

Työskentelyn osalta erikoistuneet hammaslääkärit poikkeavat joukosta: heistä miltei 35 prosenttia työskentelee ainoastaan Virossa. Asumisen osalta erikoishammaslääkäreiden suhdeluku on yhtenevä koko joukkoon: vain Virossa heistä asuu 44,4 prosenttia.

Työsuhteiden jakautumista maittain tarkastelin suhteessa vastausten kokonaismäärään.

Näin jaoteltuna esimerkiksi yrittäjyyden ilmoittaneista vastaajista asuu ainoastaan Virossa 62 prosenttia kaikista. Pelkästään Virossa työskentelee yrittäjistä kuitenkin vain 30 prosenttia.

Vakituisen työsuhteen omaavista taas ainoastaan Suomessa asuu vain 20 prosenttia vastaajista. Silti vain 22 prosenttia vastaajista ilmoittaa työskentelevänsä ainoastaan Virossa. Näin Suomessa työskentelee ainakin osittain jopa 78 prosenttia vastaajista – joista 46 prosenttia työskentelee vain Suomessa.

Määräaikaisen työsuhteen ilmoittaneista vain yksi kaikkiaan neljästätoista vastanneesta työskentelee ainoastaan Virossa. Kaikki muut kolmetoista vastaajaa työskentelevät siten ainakin osittain Suomessa. Tässä joukossa myös ainoastaan Virossa asuvien sekä määrällinen että suhteellinen osuus on pienin. Vain kolme vastaajaa asuu ainoastaan Virossa, joka on 21 prosenttia määräaikaisen työsuhteen merkinneistä. Miltei kahdeksankymmentä prosenttia heistä asuu siis ainakin osittain Suomessa.

Työsuhteiden osalta näyttää siltä, että etenkin yrittäjien asuminen painottuu Viroon. Määräaikaisen työsuhteen merkinneet taas sekä asuvat että työskentelevät voittopuolisesti Suomessa. Vakituisen työsuhteen merkinneistä vain 20 prosenttia asuu Suomessa, mutta lähemmäs 80 prosenttia työskentelee Suomessa ainakin osittain. Siten yrittäjien suhteellinen Suomessa työskentelyn osuus jää alimmaksi, vaikka onkin 70 prosenttia.

8.3. Iän vaikutus asuin- ja työskentelymaahan

Asumisen osalta kiinnostavaa on, vaikuttavatko ikä tai sukupuoli asuin- tai työskentelymaahan?

Iän ja asuinmaan välillä on khiin neliötestin mukaan riippuvuutta, eli muuttujat eivät ole toisistaan tilastollisesti riippumattomia. Testin p-arvo on 0,029, joka on $< 0,05$.

Ristiintaulukointia tarkastelemalla voidaankin havaita, että todennäköisyys merkitä asuinmaaksi sekä Suomi että Viro on huipussaan nuoremmissa ikäluokissa ja laskee iän lisääntyessä. Tämä ei tosin päde yli 60-vuotiaisiin, joissa molemmat maat merkinneet ovat suhteellisesti suurin joukko. Heistä kukaan ei kuitenkaan asu ainoastaan Suomessa.

5. Asutteko parhaillaan

		Virossa	Virossa+Suomessa	Suomessa	Total
Ikä luokiteltu	Alle 30	8	8	2	18
	30-39	21	23	5	49
	40-49	11	6	6	23
	50-59	15	5	11	31
	60 ja yli	3	5	0	8
Total		58	47	24	129

Taulukko 1. Iän suhde asuinmaahan.

Samoin ikä ja työskentelymaa ovat khiin neliötestin mukaan toisistaan riippuvia muuttujia. Testin p-arvo on 0,023, joka on $< 0,05$.

15. Missä maassa työskentelette parhaillaan?

		Suomessa	Virossa	Molemmissa	Total
Ikä luokiteltu	Alle 30	11	2	6	19
	30-39	28	14	7	49
	40-49	7	6	10	23
	50-59	10	6	15	31
	60 ja yli	3	2	0	5
Total		59	30	38	127

Taulukko 2. Iän suhde työskentelymaahan.

Nuoremmat ikäluokat työskentelevät jälleen suhteellisesti suuremmalla todennäköisyydellä Suomessa, yli 60-vuotiaita lukuunottamatta. Samoin molemmissa maissa työskentelevien osuus on suhteellisesti suurempi 40-60-vuotiaiden keskuudessa kuin vanhemmissa tai nuoremmissa ikäluokissa.

Sukupuolella ei ole tilastollista riippuvuutta asuinmaan osalta. Äidinkielellä sen sijaan näyttäisi olevan: vironkielisistä vastaajista 48 prosenttia ilmoittaa asuvansa vain Virossa, kun

venäjänkielisistä Virossa asuu vain 33 prosenttia.

Samanaikaisesti sekä Virossa että Suomessa asuu vironkielisistä 31 prosenttia, ja venäjänkielisistä miltei 52 prosenttia. Venäjää äidinkielenä puhuvista Suomessa asuu vain 15 prosenttia vastaajista, ja vironkielisistä 21 prosenttia.

Venäjänkielisistä vain Suomessa työskentelee 70 prosenttia, Virossa ja Suomessa 18 prosenttia ja vain Virossa työskentelee 12 prosenttia. Vironkielisistä vain Suomessa työskentelee 39 prosenttia, molemmissa maissa 34 prosenttia ja vain Virossa 27 prosenttia.

Venäjänkielisistä vastaajista kaikki ovat alle 60-vuotiaita, ja valtaosa on alle 40-vuotiaita.

Kun tämä huomioidaan, ja valitaan selected cases-toiminnolla tarkasteltavaksi vain vironkieliset vastaajat, niin tilastollinen merkitsevyys katoaa ($p = 0,176$ ja $p = 0,147$). Iällä ja asuin- tai työskentelymaalla ei siten ole tilastollista merkitsevyyttä, mutta äidinkielellä voi olla.

8.4. Perhesuhteiden merkitys

Miltei 70 prosenttia vastaajista ilmoittaa siviilisäädyn avo- tai avioliiton. Suhteessa suurempi osuus perheellisistä asuu ainakin osittain Suomessa kuin naimattomista tai eronneista. Khiin neliöttestin mukaan tilastollista merkitsevyyttä siviilisäädyllä ja asuinmaalla ei kuitenkaan ole.

Suurin osa vastaajista, joilla on puoliso tai perheessä alaikäisiä lapsia, asuu heidän kanssaan samassa maassa. Vain vajaa 17 prosenttia vastaajista asuu eri maissa puolison tai perheenjäsenen kanssa.

Avo- tai avioliitossa olevat henkilöt asuvat selvästi todennäköisemmin samassa maassa puolison ja mahdollisten alaikäisten lasten kanssa kuin naimattomat tai eronneet. Yhteys on tilastollisesti erittäin merkittävä, p -arvon ollessa 0.

He, jotka ilmoittavat asuvansa eri maissa läheistensä kanssa, ovat hyvin tasaisesti jakautuneet Virossa, Suomessa ja molemmissa maissa asuviin. Läheisistään erossa työskentelevän keikkatyöläisen profiilia ei siten piirry esiin.

9. SUOMESSA TYÖSKENTELEY

9.1. Virossa valmistuminen, tutkinnon laillistaminen ja työskentely Suomessa

Kyselylomakkeessa vastaajia pyydettiin vastaamaan Suomessa työskentelyä koskeviin kysymyksiin joko nykyisen tai aiemman kokemuksensa perusteella. Vastaajan ei siis tarvinnut vastaushetkellä työskennellä Suomessa, vaan myös aiempi Suomessa työskentely huomioitiin.

Vastaajista 122 on ainakin jossain vaiheessa työskennellyt Suomessa. Ainoastaan yhdeksän tutkinnon laillistamista hakenutta ei siten olisi missään vaiheessa työskennellyt Suomessa. Venäjänkielisistä 33:sta vastaajasta jokainen on työskennellyt Suomessa.

On huomioitava, että vastanneissa todennäköisesti painottuvat ne hammaslääkärit, joilla on kokemusta Suomessa työskentelystä. Lisäksi kysymyksiin ei ole vastattu täysin kattavasti: aineistossa on 131 vastaajaa, joista 129 on ilmoittanut tutkintonsa laillistamisvuoden Suomessa. Laillistamisen syytä selvittävään kysymykseen heistä on vastannut enää 122. Nämä kysymykset on esitetty jo ennen Suomessa työskentelyä käsittelevää osiota, mikä viittaa siihen, että kysymyksiin on vastattu valikoiden.

Ristiintaulukoinnilla selviää, että tutkinnon laillistaminen ja ensimmäinen työskentely Suomessa sijoittuvat miltei täysin samalle ajanjaksolle (Taulukko 3). Tutkinnon laillistaminen näyttäisi siten indikoivan myös työskentelyä Suomessa, eli laillistamista ei haeta vain tottumuksesta. Khiin neliötestissä p-arvo on 0,00 joka merkitsee selvää tilastollista riippuvuutta. Myös yksisuuntainen varianssianalyysi antaa saman p-arvon.

Tutkinnon laillistaminen ja työskentely Suomessa

		Ensimmäinen työskentely Suomessa					Total
		< 1990	1991-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2014	
Suomessa laillistettu	2003 ja aiemmin	1	4	0	0	0	5
	2004-2007	0	0	27	2	0	29
	2008-2011	0	0	0	62	1	63
	2012-2014	0	0	0	1	24	25
Total		1	4	27	65	25	122

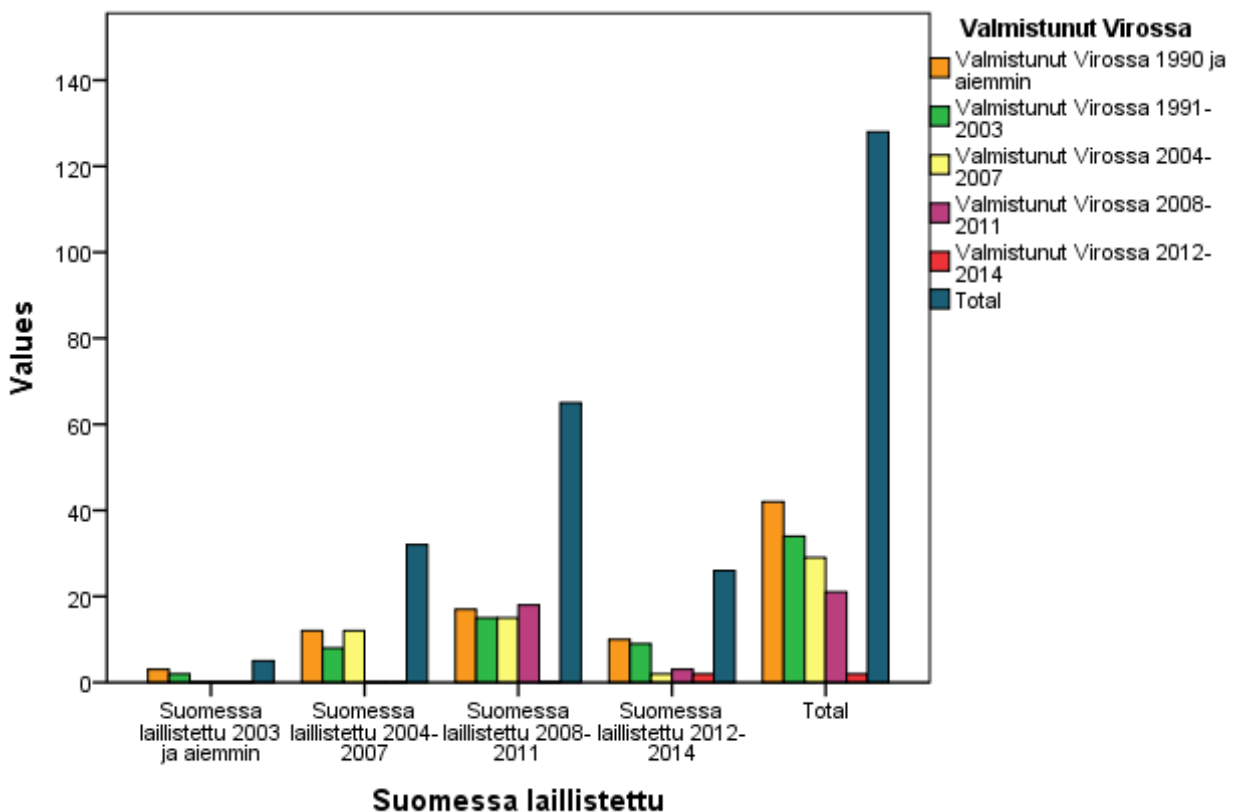
Taulukko 3. Tutkinnon laillistaminen ja työskentely Suomessa.

Laillistamisen syitä kysyttiin vastaajilta myös suoraan (kysymys 13), ja vastaus on yhtenevä. 82 prosenttia laillistusta hakeneista oli jo päättänyt työskennellä Suomessa tai oli muuttamassa Suomeen. Vain kahdeksan prosenttia vastaajista kertoi hakeneensa laillistamista ilman päätöstä työskentelystä, ja loput ilmoittivat muun syyn.

Myös valmistumisvuoden ja laillistamisvuoden osalta riippuvuus on olemassa. P-testin arvoksi tulee 0,003 ja Pearsonin korrelaatiokertoimen vahvistaa positiivisen korrelaation.

Suomessa laillistamista ei kuitenkaan ole haettu valmistumisen kanssa yhtä suoraviivaisesti kuin Suomessa työskentelyn kohdalla. Valmistumisvuodesta riippumatta suurin osa tutkinnon laillistamisista Suomessa on haettu vuoden 2004 jälkeen. Eniten tutkintoja on laillistettu vuosina 2008–2011 kaikissa niissä ikäryhmissä, joilla se on tutkinnon valmistumisen osalta ollut mahdollista.

Valmistumisvuosi Virossa ja laillistettu Suomessa

Kuva 3. Suomessa laillistettujen tutkintojen lukumäärät eri ajanjaksoina

9.2. Suomeen saapuminen

Vastaajilta kysyttiin (kysymys 27) viisiportaisella Osgoodin asteikolla, kuinka tärkeitä eri tekijät olivat heidän päätökselleen työskennellä Suomessa. Asteikolla 1 = erittäin tärkeä, 2 = tärkeä, 3 = jonkin verran tärkeä, 4 = ei kovin tärkeä ja 5 = ei lainkaan tärkeä.

Koko joukossa selkeästi tärkeimpiä syitä olivat tulotaso (keskiarvo 1,47), ammatillinen kokemus (keskiarvo 2,1), sekä mahdollisuus elämäkokemuksiin (keskiarvo 2,13). Melko tärkeitä syitä olivat myös mahdollisuus tehdä lyhyempiä työpäiviä ja viikkoja (keskiarvo 2,8) sekä perhesuhteet (keskiarvo 2,86).

Vähiten merkitystä vastaajille oli mahdollisuudella erikoistua (keskiarvo 4,12), kireällä työtahdilla Virossa (keskiarvo 3,5), sekä tuttavapiirin ihmisten Suomessa työskentelyllä (keskiarvo 3,48). Osa oli kuitenkin merkinnyt myös nämä tekijät erittäin tärkeiksi. Tämä näkyy keskihajonnassa, joka on erityisesti näiden kysymysten kohdalla suhteellisen korkea.

Mietin, erottuisiko vastausten takaa vaihtelua suhteessa ikään, sukupuoleen tai äidinkieleen. Vastauksen selvittääkseni tein yksisuuntaisen varianssianalyysin, jossa asetin selittäväksi muuttujaksi valitun taustatekijän, ja selitettäväksi muuttujiksi kysymykseen annetut vastaukset.

Iän ja tulojen merkityksen väliltä löytyy riippuvuutta. Riippuvuus on voimakas Anova-testin p-arvon ollessa 0,00. Bonferronin Post Hoc-testistä käy vielä ilmi, että alle 30-vuotiaiden ja 50-59-vuotiaiden vastaukset eroavat muista ryhmistä selkeästi.

Ristiintaulukointi osoittaa, että tulojen tärkeys on näissä ryhmissä painottunut vähemmän kuin muiden vastaajien kohdalla (Taulukko 4).

Kiinnostavaa onkin, että joukkoon ylipäänsä mahtuu vastauksia, joissa palkka ei ole tärkein tekijä.

Tarkistin, onko näiden vastaajien kohdalla jokin muu tekijä erityisen tärkeä. Valikoimoin aineistosta selected cases-toiminnon avulla ne vastaajat, joiden vastaus kysymykseen tulojen merkityksestä on > 2.

27. Kuinka tärkeää päätöksellenne työskennellä Suomessa: tulot?

		1 Erittäin tärkeä	2	3	4 Ei kovin tärkeä	Total
Ikä luokiteltu	Alle 30	9	7	2	1	19
	30-39	40	6	2	0	48
	40-49	16	6	1	0	23
	50-59	13	8	5	3	29
	60 ja yli	5	0	0	0	5
Total		83	27	10	4	124

Taulukko 4. Tulojen merkitys päätökselle työskennellä Suomessa.

Vastaajia, joille tulotaso on vain jonkin verran tärkeä ja ei kovin tärkeä on yhteensä 14. Heidän ikänsä ja lukumääränsä näkyvät myös yllä olevassa taulukossa. Seuraa kysymys, onko näille vastaajille jokin muu syy erittäin tärkeä tai tärkeä? Käyn vastaukset läpi ikäryhmittäin. Joukosta puuttuu kokonaan yli 60-vuotiaat, koska heistä kukaan ei ollut merkinnyt tulotasoa vähemmän tärkeäksi.

Alle 30-vuotiailla liian kireä työtahti Virossa on kaikille kolmelle vastaajalle ainakin jonkin verran tärkeä syy hakeutua Suomeen. Ammatillisen kokemuksen kartuttaminen ja mahdollisuus erikoistua ovat myös kahdelle vastaajalle tärkeitä tai erittäin tärkeitä, ja yhdelle ei lainkaan tärkeä. Mahdollisuus elämäkokemuksiin on myös kahdelle tärkeä tai erittäin tärkeä syy, ja yhdelle ei kovin tärkeä. Perhesuhteet eivät yllä tärkeiksi tai erittäin tärkeiksi tekijöiksi.

30-39-vuotiaita vastaajia mahtuu tähän joukkoon vain kaksi. Heille ammatillinen kokemus ja elämäkokemus ovat erityisen tärkeitä, ja toiselle vastaajista myös lyhyemmät työajat tai erikoistuminen ovat tärkeitä. Samoin 40-49-vuotiaiden vain yhdelle vastaajalle tulotasoa tärkeämpiä olivat lyhyemmät työajat, ammatillinen kokemus sekä elämäkokemus.

50-59-vuotiaita vastaajia oli tässä joukossa eniten, ja heidän syynsä Suomessa työskentelylle myös jakautuivat tasaisimmin. Heistä puolelle perhesyyt olivat tärkeitä tai erittäin tärkeitä. Myös lyhyemmät työpäivät- ja viikot, ammatillinen kokemus ja elämäkokemus nousivat esiin.

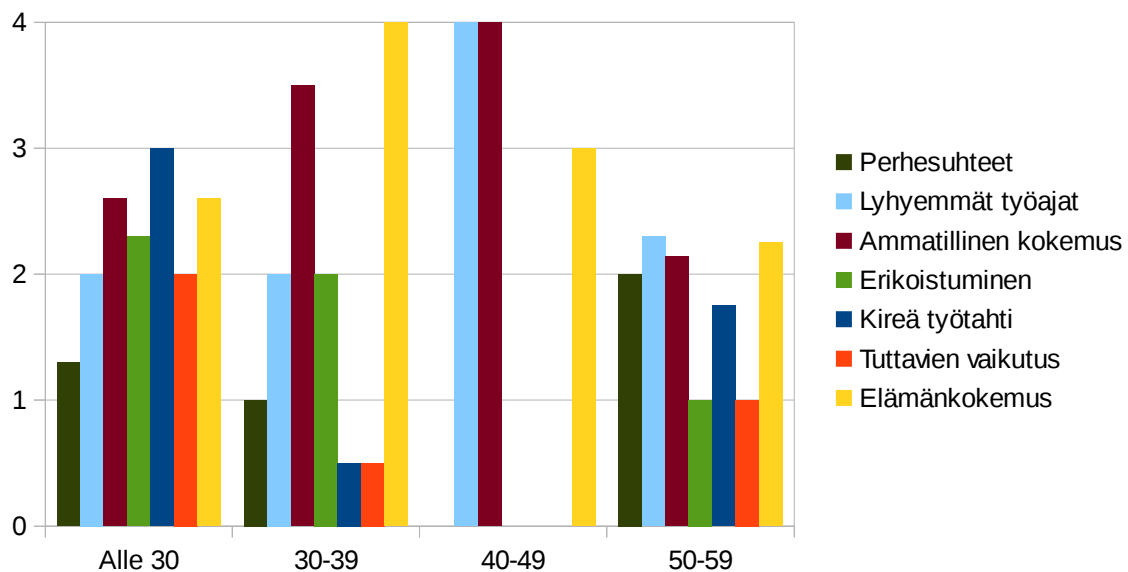
Palataan vielä kaikkiin vastaajiin muiden taustamuuttujien tarkastelua varten.

Sukupuolen osalta huomio kiinnittyy siihen, että naisten vastauksissa ehdotetut syyt (tulot,

perhesuhteet, lyhyemmät työpäivät, ammatillinen kokemus ja muut esitetyt syyt) saavat johdonmukaisesti miesten vastauksia pienemmän keskiarvon. Eli keskimääräisesti esitetyt tekijät ovat heille tärkeysasteikolla korkeammalla. (Kyselylomakkeessa 1 = erittäin tärkeä).

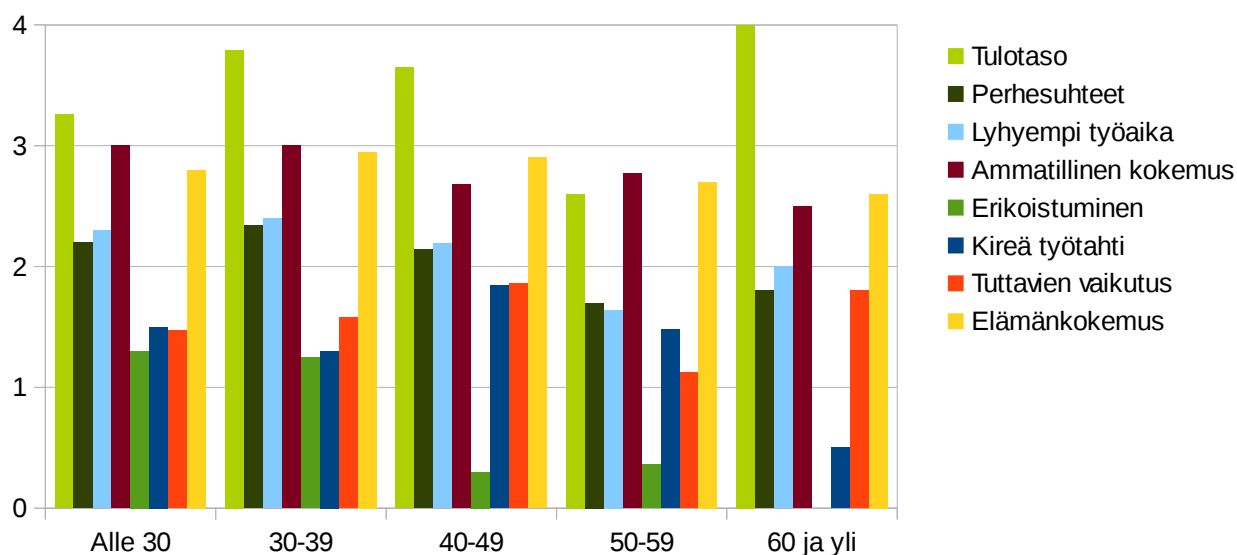
Miesten osuus on kuitenkin niin pieni, etteivät pidemmälle viedyt johtopäätökset ole vielä perusteltuja. Anova-testissä sukupuolen ja kysymysten välillä ei löytynyt riippuvuutta. Lisäksi vastausten keskihajonta on suuri molemmissa ryhmissä.

Äidinkielen osalta tulokset ovat melko yhteneväisiä, kun vastauksia tarkastellaan kieliryhmittäin. Venäjänkielisten vastaajien kohdalla painottuivat erityisesti tulojen merkitys (keskiarvo 1,2), ammatillinen pätevyys (1,7) ja mahdollisuus saada elämäkokemuksia (2). Vastausten tärkeysjärjestykset ovat kieliryhmittäin yhtenevät, vaikka keskiarvot eroavatkin jonkin verran.

4= Erittäin tärkeä, 0 = Ei lainkaan tärkeä

Kuva 4. Syyt Suomessa työskentelylle ikäryhmittäin, kun tulojen merkitys ei ole vastaajalle erittäin tärkeä tai tärkeä. Taulukkoon on laskettu vastausten keskiarvot.

4= Erittäin tärkeä, 0 = Ei lainkaan tärkeä

Kuva 5. Syyt Suomessa työskentelylle, kaikki vastaajat. Taulukkoon on laskettu vastausten keskiarvot.

9.3. Terveyspalveluyrityksen kautta työskentely

Henkilökohtaisten syiden lisäksi myös terveyspalveluyritykset näyttävät olleen merkittävässä roolissa hammaslääkäreiden työskentelypäätökselle. 122:sta vastaajasta 97 ilmoittaa työskennelleensä terveyspalveluyrityksen välityksellä. 53:lle vastaajalle terveyspalveluyrityksen kautta työskentely on ollut ainoa työskentelykokemus Suomessa. Vastaushetkellä terveyspalveluyrityksen välityksellä työskenteli kuitenkin vain 46 vastaajaa.

Kysymykseen 28. ”Kuinka tärkeä rooli terveyspalveluyrityksellä oli päätöksellenne työskennellä Suomessa” oli mahdollista vastata numerojanalla 1–5. Numero yksi oli yhtä kuin ”Ei vaikuttanut päätökseeni” ja viisi ”En olisi saapunut ilman kutsua/suostuttelua”. Jopa viisikymmentä vastaajaa oli merkinnyt arvoksi neljä tai viisi, eli terveyspalveluyrityksen rooli oli heidän kohdallaan suuri.

Lopuille 49:lle vastaajalle yritys ei ollut työskentelypäätöksen osalta kovin tai lainkaan tärkeä.

Vastaajat ovat myös pääosin tyytyväisiä terveyspalveluyrityksen kautta työskentelyyn: vain

kahdeksan vastaajaa ilmoittaa olleensa selvästi tyytymätön yrityksen kautta työskentelyyn.

Terveyspalveluyritys on ollut erityisen tärkeä varman työpaikan välittäjänä (87:lle vastaajalle erittäin tai melko tärkeä), Asumuksen järjestäjänä (85 vastaajalle erittäin tai melko tärkeä) sekä tarvittavien kieliopintojen järjestäjänä (81:lle vastaajalle erittäin tai melko tärkeä).

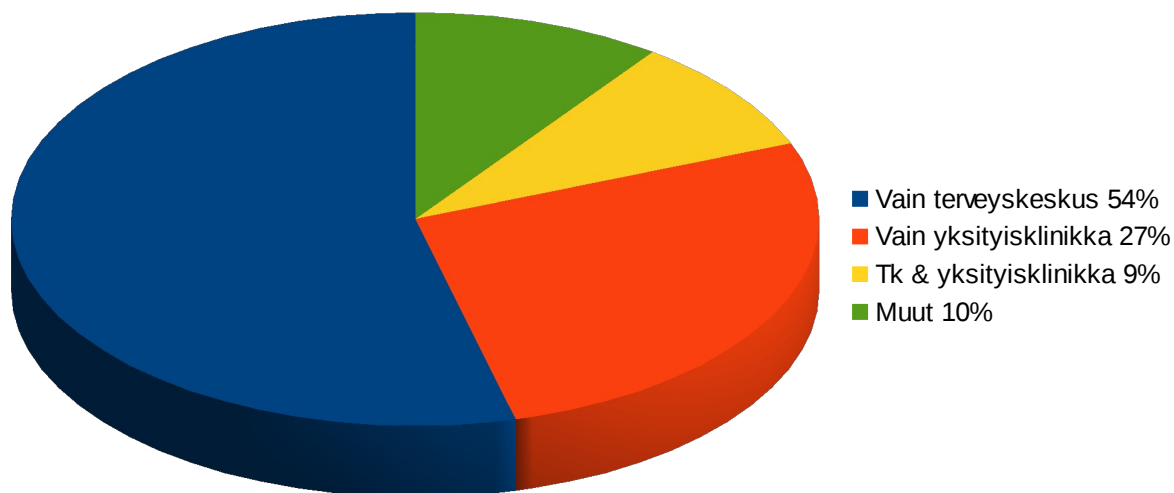
Myös muissa vastaajille esitetyissä vaihtoehdoissa terveyspalveluyritykset on selkeästi koettu hyödyllisiksi. ”Ei lainkaan tärkeä”-vastauksia on enimmilläänkin vain neljätoista vaihtoehdossa ”Terveyspalveluyritys otti minuun aktiivisesti yhteyttä”. Terveyspalveluyrityksen aktiivisuus oli kuitenkin melko tai erittäin tärkeää 61:lle vastaajalle.

Terveyspalveluyritysten kautta työskennelleet eivät eroa kokonaisjoukosta iän, työskentelypaikkojen tai työskentelyalueen osalta. Työsuhteiden osalta määräaikaisten työsuhteiden reilun 11 prosentin osuus on hieman suurempi kuin kokonaisjoukon kahdeksan prosenttia. Samoin kieliosuudet poikkeavat hieman kokonaisjoukosta: rekrytointiyritysten kautta työskennelleistä venäjänkielisiä on 29 prosenttia ja vironkielisiä 71 prosenttia, kun kaikkien vastanneiden suhteelliset osuudet ovat 25 prosenttia ja 75 prosenttia.

9.4. Ammatillinen ja alueellinen sijoittuminen Suomessa

Vastaajien työpaikkoja Suomessa kysyttäessä on ollut mahdollista valita useita vaihtoehtoja (kysymys 25). Suurin osa vastaajista on merkinnyt työpaikaksi terveyskeskuksen (81), ja toiseksi useimmin työpaikaksi on ilmoitettu yksityisklinikka (47). Alueellisessa sairaalassa työskentelee vain yksi vastaaja, yliopistollisessa sairaalassa neljä ja yliopistolla ei kukaan. ”Jossain muualla” työskentelee lisäksi seitsemän vastaajaa.

Selected cases-rajauksella selviää, että 66 vastaajaa työskentelee tai on työskennellyt Suomessa ainoastaan terveyskeskuksessa, ja 33 vastaajaa vain yksityisklinikalla. Pelkästään jossain muualla kuin esitetyissä vaihtoehdoissa työskentelee kuusi vastaajaa. Kukaan ei työskentele ainoastaan alueellisessa sairaalassa tai yliopistollisessa sairaalassa. Nämä työpaikat merkinneet työskentelevät lisäksi joko terveyskeskuksessa tai yksityisklinikalla.

Kuva 6. Vastaajien työpaikat Suomessa prosentteina, n 122.

Erikoistuneista hammaslääkäreistä suhteessa hieman suurempi osuus (66%) työskentelee terveyskeskuksissa verrattaessa koko joukkoon.

Myös työskentelykuntaa kysyttäessä oli mahdollista merkitä useita vaihtoehtoja. Suurin osa vastaajista (68) on merkinnyt työskentelevänsä alle 50 000 asukkaan kaupungissa tai kunnassa pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Toiseksi yleisimmin on merkitty yli 50 000 asukkaan kaupunki tai kunta pk-seudun ulkopuolella (37). Pk-seudulla ilmoittaa työskentelevänsä 20 vastaajaa ja pk-seudun lähellä 12 vastaajaa.

Selected cases-tarkastelu ei tämän kysymyksen kohdalla paljasta merkittävää määrää monivalintavastauksia. Työskentely useammilla alueilla on suhteellisen vähäistä, ja esimerkiksi pääkaupunkiseudun merkinneistä vain kaksi henkilöä työskentelee pk-seudun lisäksi jossain muualla. Lukumääräisesti suurimman yhtälön muodostaa neljä vastaajaa, jotka ovat merkinneet työskentelevänsä sekä joko alle tai yli 50 000 asukkaan kunnassa että kunnassa pääkaupunkiseudun lähetyvillä. Äidinkielellä tai iällä ei näyttäisi olevan yhteyttä työskentelyalueeseen.

9.5. Suomessa työskentelyn jatkuvuus

Kaikista vastaajista 77 prosenttia työskentelee ainakin osittain Suomessa, kuten jo aiemmin tuli esiin. Heiltä myös kysyttiin, missä he uskovat työskentelevänsä viiden vuoden kuluttua vastaushetkestä (kysymys 19). Siinä missä aiempaan kysymykseen oli vastannut 127 vastaajaa, oli jälkimmäisen kohdalla vastauksia enää 118. Tämä siitä huolimatta, että viisivuotiskysymys oli osoitettu kaikille, eikä ainoastaan Suomessa työskennelleille. Huomioin tämän seuraavissa tuloksissa siten, että 127 vastaajaa = 100 prosenttia vastaushetken työsuhdetta koskevissa vastauksissa ja 118 vastaajaa = 100 prosenttia viisivuotiskysymyksessä.

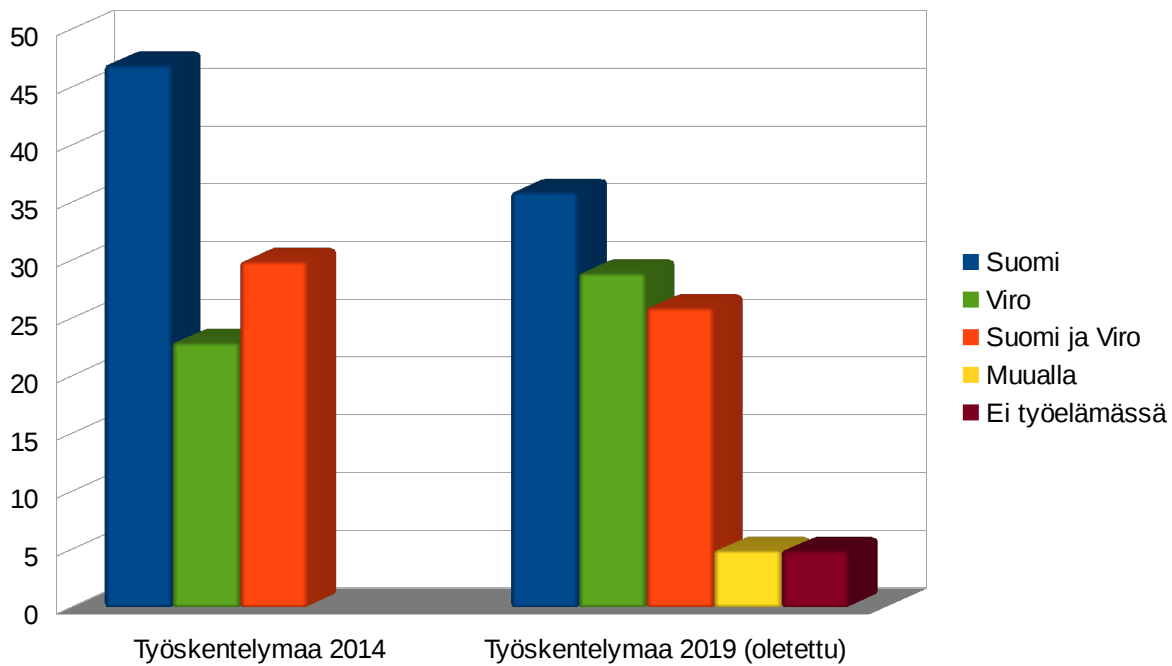
Kun vuoden 2014 lopussa 47 prosenttia vastaajista (59 vastaajaa) ilmoitti työskentelevänsä ainoastaan Suomessa, niin nyt 36 prosenttia kysymykseen vastanneista (43 vastaajaa) uskoi vielä viiden vuoden kuluttua työskentelevänsä Suomessa.

Samoin vuonna 2014 sekä Suomessa että Virossa ilmoitti työskentelevänsä 30 prosenttia vastaajista (38 vastaajaa), ja viiden vuoden kuluttua 26 prosenttia (31 vastaajaa) uskoi työskentelevänsä molemmissa maissa. Vain Virossa uskoi työskentelevänsä 29 prosenttia 118:sta vastaajasta kun vastaushetkellä luku oli 24 prosenttia.

Osa vastaajista ei todennäköisesti ole työelämässä viiden vuoden kuluttua vastaushetkestä (viisi vastaajaa), ja samoin viisi vastaajaa uskoi työskentelevänsä jossain muualla kuin Suomessa tai Virossa.

Vuonna 2014 kukaan vastaajista ei työskennellyt muualla, mutta kuusi vastaajaa oli hakenut tutkinnon laillistamista jossain muualla kuin Virossa tai Suomessa.

Merkillepantavaa on, että tutkinnon jossain muualla laillistaneet ja he jotka uskoivat lähitulevaisuudessa työskentelevänsä jossain muualla ovat enimmäkseen eri vastaajia. Tämä selviää jo tarkasteltaessa vastaajien ikärakennetta. Neljä kuudesta tutkinnon muualla laillistaneesta on 30-39-vuotiaita, kun tulevaisuudessa muualle suuntaavat vastaajat ovat hyvin tasaisesti jakautuneet joka ikäluokkaan.

Kuva 7. Vastaajien työskentelymaat nyt ja vastaajan arvio tilanteesta viiden vuoden kuluttua

Kuten iän ja vastaushetken työskentelymaan kohdalla aluksi näytti, ovat ikä ja arvioitu työskentelymaa tulevaisuudessa myös toisistaan riippuvia muuttujia. Khiin neliötestin p-arvo on 0,00 ja Pearsonin korrelaatiokerroin taas antaa arvon 0,002. Mitä tämä käytännössä tarkoittaa?

Kun verrataan iän ja vastaushetken työskentelymaan ristiintaulukointia siihen, joka saadaan iästä ja 5-vuotissuunnitelmista, niin silmämääräisesti suoraa vastausta ei vielä löydy.

Nuorimpien vastaajien (alle 30 v.) kohdalla huomionarvoista on, että heidän kohdallaan lähitulevaisuuden suunta painottuu Vieroon. Nyt vain kaksi vastaajaa työskentelee Virossa, kun viiden vuoden kuluttua kahdeksan vastaajaa uskoo työskentelevänsä ainoastaan Virossa. Suomen työmarkkinoilta heitä olisi poistumassa jopa kahdeksan henkilöä, joista kuusi Vieroon ja kaksi muualle.

30-49-vuotiaiden kohdalla molemmissa maissa työskentely olisi lisääntymässä, ja pelkästään Suomessa työskentely vähenemässä. Näiden vastaajien kohdalla yksinomaan Virossa työskentely ei kuitenkaan lisääntyisi, vaan jopa hieman laskisi.

Yli 50-vuotiaiden kohdalla molemmissa maissa työskentely on vähenemässä kaikissa ikäryhmissä. Vain Suomessa työskentely ei kuitenkaan olisi juuri laskemassa, vaikka osa vastaajista onkin

poistumassa työelämästä.

Jälleen vastaajien äidinkieli paljastuu yhdeksi taustatekijäksi vastauksia arvioitaessa. Kun vironkielisistä vastaajista 30 prosenttia uskoo työskentelevänsä Suomessa viiden vuoden kuluttua, niin venäjänkielisten vastaajien osuus on 58 prosenttia. Kun vielä huomioidaan, että venäjänkieliset vastaajat ovat yhtä lukuunottamatta alle 40-vuotiaita, niin tällä on jonkin verran vaikutusta kokonaistuloksiin.

Sekä Suomessa että Virossa uskoo työskentelevänsä vain 13 prosenttia venäjänkielisistä kun vironkielisten osuus on 30 prosenttia. Vain Virossa uskoo työskentelevänsä 29 prosenttia venäjänkielisistä ja 28 prosenttia vironkielisistä.

9.6. Suomessa työskentelyn päättämisen syyt

Suomessa nyt tai aiemmin työskennelleiltä vastaajilta kysyttiin (kysymys 40), suunnittelevatko he työskentelyn lopettamista Suomessa, tai ovatko he jo luopuneet Suomessa työskentelystä. Kysymyksessä esitettiin jälleen vaihtoehtoisia syitä työskentelyn lopettamiselle, joiden tärkeyttä vastaaja saattoi kohdallaan arvioida Osgoodin asteikolla 1 = erittäin tärkeä ja 5 = ei lainkaan tärkeä.

122:sta vastaajasta 75 vastaajaa (61,5 prosenttia) ilmoitti, ettei parhaillaan harkinnut Suomessa työskentelyn lopettamista. Kieliryhmittäin tarkasteltuna vironkielisistä 54 prosenttia ja venäjänkielisistä 67 prosenttia ilmoitti ettei harkinnut Suomessa työskentelystä luopumista. Esitettyjen vaihtoehtojen merkitystä kohdallaan oli kuitenkin arvioinut vaihtoehdosta riippuen 80-90 vastaajaa.

Tärkeimmäksi syyksi luopua Suomessa työskentelystä nousivat perhesuhteet keskiarvolla 1,6. Muita tärkeitä syitä olivat, ettei työskentelyn ollut alun perinkään tarkoitus olla pysyvää (keskiarvo 2) ja kahden maan välillä matkustamisen raskaus (2,5). Vastaajat myös kokivat työskentelevänsä mielummin Virossa (2,7) eikä elämään Suomessa oltu täysin tyytyväisiä (3). Myös Viron parantuneella työtilanteella oli vastaajille jonkin verran merkitystä (3).

Vähiten tärkeitä syitä vastaajille olivat oman yrityksen perustamisaiheet Virossa (4,1), työsopimuksen päättyminen Suomessa (4), tyytymättömyys työhön Suomessa (3,6) sekä eettiset syyt hoitaa potilaita Virossa (3,4).

Taustatekijöistä iällä ja työskentelyn päättämisyillä on maltillista riippuvuutta vain kahden lopettamissyyn kohdalla yhdestätoista. Nämä ovat perhesuhteet (p 0,036) ja halu perustaa oma yritys Virossa (p 0,021).

Perhesyyt ovat voittopuolisen tärkeitä kaikille vastaajille, mutta erityisesti nuorimmille (alle 30- v.) vastaajille. Heistä kenellekään perhesyyt eivät olleet vain vähän tai ei lainkaan tärkeitä. Yrityksen perustaminen ei puolestaan ole valtaosalle vastaajista lainkaan merkityksellinen työskentelyn lopettamisen syy. Silti ne harvat vastaajat, joille syy on erittäin tärkeä tai melko tärkeä löytyvät erityisesti keski-ikäisistä vastaajista, 30-49 v.

Riippuvuutta sukupuolen ja työskentelyn lopettamissyiden välillä ei näyttäisi olevan. Ainoa rajalla oleva khiin neliötestin p-arvo (0,05) on vaihtoehdossa ”en ole ollut tyytyväinen työhöni Suomessa”. Naisvastaajista 16:sta syy oli erittäin tai melko tärkeä, joka on noin 23 prosenttia kaikista 71:stä vastaajasta. Miesvastaajista tämä ei ollut yhdellekään erittäin tärkeä syy, mutta peräti 50 prosentille vastaajista syy oli melko tärkeä (6/12).

Äidinkielellä ja työskentelyn lopettamissyillä ei näyttäisi olevan tilastollista merkitsevyyttä.

10. AINEISTOANALYYSIN YHTEENVETO

Tavoitteeni on ollut selvittää, miten hammaslääkäreiden liikkuvuutta voidaan tarkastella osana laajempaa, työperäisestä liikkuvuudesta käytyä keskustelua.

Aineistosta etsin tietoa siitä, ketä Suomessa työskentelevät virolaiset hammaslääkärit ovat, sekä miten he sijoittuvat alueellisesti ja ammatillisesti. Olin kiinnostunut myös siitä, miksi he ovat valinneet työskennellä Suomessa, ja millaisista syistä he lähtevät.

Tässä luvussa referoin aineiston analyysin pääkohdat. Viimeisessä luvussa (11.) tarkastelen saatuja tuloksia suhteessa kirjallisuuteen.

10.1. Yleiset havainnot

Suurin osa vastaajista työskentelee tai on työskennellyt Suomessa. Määrää voi suhteessa kyselyyn vastaamatta jättäneisiin hammaslääkäreihin nostaa se, että Suomessa työskennelleiden kynnys vastata kyselyyn on ollut matalampi. Hyvin todennäköistä kerätyn aineiston perusteella silti on, että Suomessa laillistusta hakevat hammaslääkärit ovat yleensä jo tehneet työskentelypäätöksen. Laillistuksia ei haeta kaiken varalta, vaan osana lähtöpäätöstä.

Ikä, sukupuoli tai perheellisyys eivät olleet tilastollisesti merkitseviä taustatekijöitä suuressa osassa tarkasteltuja kysymyksiä. Vastaajien äidinkieli sen sijaan osoittautui merkittäväksi muuttujaksi, kuten Annisten ja Tamarunkin (2014) tutkimuksessa ilmeni. Esimerkiksi asuin- ja työskentelymaiden osalta aineisto jakautui selkeästi kahdeksi ryhmäksi: viron- ja venäjänkielisiin. Kieli vaikutti myös tyytyväisyyteen Suomessa asumiseen ja työskentelyyn siten, että venäjänkieliset olivat ryhmänä tyytyväisempiä. Työsuhteen tyyppiin, työpaikkaan tai työskentelyalueeseen kieli ei kuitenkaan vaikuttanut.

Vastaajien työsuhteet olivat suurimmaksi osaksi toistaiseksi voimassa olevia. Tässä he erosivat merkittävästi Suomessa aiemmin haastatelluista ulkomaalaistaustaisista lääkäreistä (Aalto ym. 2013, 59). Ulkomaalaistaustaisilla lääkäreillä vakituiset työsuhteet muodostivat 53 prosenttia kaikista työsuhteista, kun tutkimuksessa suomalaisilla lääkäreillä osuus oli 67 prosenttia. Nyt haastatelluilla hammaslääkäreillä vakituiset työsuhteet muodostivat 65 prosenttia kaikista työsuhteista, ja toiseksi useimmin merkitty yrittäjä kattoi enää 15 prosenttia vastauksista. Näiden lisäksi tulivat vielä vastaajat, jotka yhdistivät vakityön ja yrittäjyyden – eli käytännössä vakityösuhteiden määrä oli yli 65 prosenttia. Mahdollisuus verrata suomalaishammaslääkäreiden työsuhteisiin samalla ajanjaksolla kuitenkin puuttui.

Määräaikaisia työsuhteita oli vähän – kahdeksan prosenttia kaikista – ja ne jakautuivat tasaisesti niin iän, sukupuolen kuin äidinkielenkin osalta. Yllättävää oli se, ettei määräaikaista työtä tehty lainkaan esimerkiksi yrittäjyyden ohessa. Valtaosalle määräaikaisen työsuhteen merkinneistä työsuhde oli ainoa.

Vastaajat asuivat pääosin Virossa, mutta työskentelivät enimmäkseen Suomessa. 81 prosenttia vastaajista asui joko osittain tai kokonaan Virossa ja 77 prosenttia työskenteli joko kokonaan tai osittain Suomessa. Vain 19 prosenttia vastaajista asui ainoastaan Suomessa, ja 23 prosenttia

vastaajista työskenteli ainoastaan Virossa.

Määräaikaisen työsuhteen ilmoittaneet erosivat joukosta siten, että he asuivat yhtä lukuunottamatta Suomessa. Yrittäjät puolestaan asuvat ja työskentelevät vain Virossa muita useammin, mutta heistäkin 70 prosenttia työskenteli ainakin osittain Suomessa.

Venäjänkieliset ilmoittivat vironkielisiä useammin asuvansa sekä Suomessa että Virossa (52%). Heistä 88 prosenttia työskenteli kokonaan tai osittain Suomessa, ja 12 prosenttia työskenteli vain Virossa.

Ulkomaalaistaustaisia lääkäreitä koskevasta (Aalto ym. 2013, 37) tutkimuksesta ei käy ilmi, kuinka suuri osuus virolaistaustaisista lääkäreistä asuu Suomessa. Raportissa kuitenkin todetaan, että virolaissyntyisillä pysyvä oleskelu Suomessa oli harvinaisempaa kuin muista maista tulleilla. Annisten ym. (2017) laatimalla luokittelulla suurin osa vastaajista määriteltäisi asuin- ja työskentelymaahan perusteella ylikansallisiksi- sekä kiertäviksi liikkujiksi.

10.2. Suomessa työskentely

Suurin osa vastaajista oli ainakin jossain vaiheessa työskennellyt Suomessa terveystaluyritysten kautta. Terveystaluyritysten suosiota perustelivat niiden järjestämä varma työpaikka, asunto sekä tarvittavat kieliopinnot. Ennako-odotusten vastaisesti määräaikaisia työsuhteita oli hyvin vähän, alle kymmenen kappaletta, myös terveystaluyritysten kautta työskentelevillä.

Suurin osa vastaajista oli hyvin tyytyväisiä terveystaluyrityksen kautta työskentelyyn. Vain kahdeksan prosenttia eli alle joka kymmenes vastanneista ilmaisi tyytymättömyytensä.

Virolaishammaslääkärit toimivat Suomessa hoitotyössä. Vastaajista 90 prosenttia työskentelee joko terveystaluyrityksissä tai yksityisklinikoilla. Pelkästään terveystaluyrityksissä työskenteli 54 prosenttia vastaajista, ja yksityisklinikoilla 27 prosenttia. Lisäksi työn terveystaluyrityksien ja klinikoiden välillä jakoi useampi vastaaja. Vain kymmenen prosenttia vastaajista työskentelee jossain muualla, ja heistä kukaan ei merkinnyt esimerkiksi yliopistoa.

Yli 80 prosenttia vastaajista työskenteli pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Luku on korkea kun huomioidaan, että suurin osa vastaajista asuu Virossa ainakin osittain. Suomessa hammaslääkärit

eivät juuri liiku alueiden välillä: monivalintakysymyksestä huolimatta suurin osa merkinnöistä jäi yksittäisiksi. Maantieteellisen sijainnin perusteella virolaishammaslääkärit näyttäneet vastanneen alueelliseen hammaslääkäripulaan työskenneltyään Uudenmaan ulkopuolella. Myös tämä tulos oli siten samansuuntainen, kuin ulkomaalaistaustaisten lääkäreiden kohdalla (Aalto ym. 2013, 96).

10.3. Suomeen saapuminen ja työskentelyn päättäminen

Tutkintojen laillistaminen ja Suomessa työskentelevien virolaishammaslääkäreiden määrä lisääntyivät selvästi Viron EU-jäsenyyden jälkeen eli vuodesta 2004 eteenpäin. Suunta oli kasvava aina vuoteen 2011 saakka, jonka jälkeen laillistusten hakeminen alkoi vähentyä. Vielä vuosina 2009-2012 virolaisia tutkintoja laillistettiin vuosittain lähemmäs 40, mutta vuonna 2013 laillistusta haki enää 14 virolaishammaslääkäriä.

Kun nyt kerättyä aineistoa tarkastellaan laillistamisvuosien näkökulmasta, vaikuttaa talouskriisi 2008-2011 olleen merkittävä tekijä virolaishammaslääkäreiden suuntaamiselle Suomeen. Tämä ei kuitenkaan tule yhtä kirikkaasti esiin kyselyyn suoraan merkityistä vastauksista.

Useimmin tärkeiksi nimettyjä tekijöitä Suomessa työskentelylle olivat tulotaso ja ammatillinen kokemus. Kireä työtahti tai muut työoloihin liittyvät tekijät Virossa eivät näyttäneet työntävän hammaslääkäreitä liikkeelle. Mahdollisuus lyhyempiin työpäiviin ja -viikkoihin oli kuitenkin monille vastaajille tärkeä tekijä, ja kenties parempi tulotaso vähensi tarvetta tehdä täysiä tunteja.

Joukosta löytyi myös vastaajia, joille tulotaso ei ollut erittäin tai melko tärkeä. Heidän kohdallaan ammatillinen kokemus, elämäkokemus, perhesyyt ja mahdollisuus lyhyempiin työpäiviin ja -viikkoihin olivat tärkeämpiä syitä.

Kuten jo asumisen painottumisesta Viroon saattoi päätellä, ei suuri osa vastaajista uskonut työskentelevänsä Suomessa pysyvästi.

Kaikista vironkielisistä vastaajista 30 prosenttia uskoi työskentelevänsä vain Suomessa viiden vuoden kuluttua, kun vastaushetkellä osuus oli 38 prosenttia. Venäjänkielisistä 58 prosenttia uskoi työskentelevänsä vain Suomessa viiden vuoden kuluttua, kun vastaushetkellä osuus oli noin 70 prosenttia.

Venäjänkieliset myös näkivät lähitulevaisuutensa selkeämmin joko Suomessa tai Virossa, kun vironkielisten kohdalla molemmissa maissa työskentely lisääntyisi Suomessa työskentelyn kustannuksella.

Vastaushetkellä vajaa 40 prosenttia vastaajista ilmoitti harkinneensa Suomessa työskentelystä luopumista. Kieliryhmien välillä oli yli kymmenen prosentin ero siten, että vironkieliset ilmoittivat harkitsevansa lähtöä venäjänkielisiä useammin. Syiden välillä ei sen sijaan ollut eroavaisuuksia: lähtösyistä kärkeen nousivat perhesyyt, jo alussa tiedossa ollut väliaikaisuus sekä kahden maan välillä matkustamisen raskaus. Viron parantuneella työtilanteella oli vastaajille merkitystä heidän arvioidessaan mahdollisia Suomessa työskentelyn päättämisen syitä. Merkitys ei kuitenkaan vastauksissa ollut niin suuri, kuin mitä liikkuvuustilastot houkuttelivat päättelemään.

Keskiarvallisesti tyytymättömyys työhön Suomessa ei noussut merkittäväksi lähtösyiksi. Yksityiskohtaisempi tarkastelu kuitenkin osoitti vastausten jakaantuneen voimakkaasti: pienelle osalle vastaajista syy oli erittäin tai melko tärkeä.

11. JOHTOPÄÄTÖS JA KESKUSTELU

Tutkimuksen alussa lähestyin liikkuvuutta kolmella tasolla. Ne olivat yleinen teoriaso, jossa kävin läpi erilaisia näkökulmia ja tapoja jäsentää liikkuvuutta ilmiönä. Sen jälkeen tarkastelin Euroopan unionia instituutiona sekä yleisesti EU-alueen sisäistä liikkuvuutta 2000-luvulla. Lopuksi tarkensin vielä terveysammattilaisten liikkuvuuteen Euroopan unionissa ja tutkimuksiin Suomen ja Viron välisestä liikkuvuudesta.

Miten virolaishammaslääkäreiden liikkuvuus siis asettuu osaksi laajempaa työperäistä liikkuvuuskeskustelua nyt saatujen tulosten valossa?

Suomessa virolaiset liikkujat ovat muodostaneet tärkeän työvoima- sekä osajareservin 2000-luvulla. Etenkin, kun Suomeen on virolaisia lukuunottamatta saapunut suhteellisen vähän työperäisiä liikkujia muista EU-maista.

Samalla 2010-luvun jälkipuoli on osoittanut, että Suomen ja Viron maantieteellinen läheisyys mahdollistaa nopeatkin muutokset maiden välisessä liikkuvuudessa. Viron toipuminen

taloudellisesta taantumasta ja kirivä palkkataso ovat jo kääntäneet liikkuvuuden suunnan. Virolaishammaslääkäreissä muutos näkyi pian vuosikymmenen alkupuolella, jolloin virolaisille tutkinnoille haettujen laillistusten määrä laski nopeasti verrattuna edeltäneisiin, talouskriisin varjostamiin vuosiin.

Nyt tehty tutkimus vahvisti, miten liikkujan enemmistö- tai vähemmistöasema lähtömaassa voi vaikuttaa kokemuksiin, sitoutumiseen ja asenteisiin myös kohdemaassa. Aineistoanalyysissä äidinkieli nousi useammin tilastollisesti merkitseväksi kuin ikä tai sukupuoli. Jälkikäteen pohdinkin, olisiko tutkittavien osalta ollut oikeudenmukaisempaa huomioida virolaisuus ja vironvenäläisyys selkeämmin myös kirjallisuudessa.

Liikkuvuustutkimuksia usein ontologisesti määrittävä uusklassinen talousteoria ei tutkimuksessa varsinaisesti kumoudu. Erityisesti maantieteellisesti läheisten alueiden tuloeroilla on usein ratkaiseva merkitys ihmisten päätökselle lähteä. Samoin tuloerojen kaventuminen maiden välillä lisää ihmisten todennäköisyyttä palata.

Riittämätön tutkimuskehys uusklassinen talousteoria silti on. Liikkujat muodostavat yllättävänkin pienen osan koko väestöstä Euroopan unionin alueella: koko Euroopan unionin väestöstä vain muutama prosentti työskentelee jossain toisessa EU-maassa. Heistäkin suuri osa työskentelisi mieluiten lähtömaassa, jos lähtöpäätökseen johtaneita työntekijöitä ei olisi ollut (Telve 2016; Anniste ym. 2017, 2014; Janušauskas 2013). Useimmiten ihmisiä näyttääkin ajavan liikkeelle työntekijät kuten tyytymättömyys tilanteeseen lähtömaassa. Ansiotason nousu tai muut koetut edut ovat päätöstä puoltavia tekijöitä, mutta varsinainen liikkuvuus päätös palautuu liikkujan muihin olosuhteisiin tai tilanteeseen.

Euroopan sisäistä liikkuvuutta sekä rajaliikkuvuutta tarkasteltaessa hyödyntäisinkin jatkossa enemmän systeemiteoreettista lähestymistapaa suositun uusklassisen talousteorian sijasta. Taloudellisilla suhteilla on liikkujille merkitystä etenkin siinä vaiheessa, kun liikkuvuus päätös on syntymässä. Ansiotasoa painottava näkökulma kuitenkin helposti vääristää käsitystä odotettavissa olevasta liikkuvuudesta, kuten EU:n laajentumista koskeneessa keskustelussa kävi.

Liikkuvuus kirjallisuudessa kuvattiin etenkin 2010-luvun alla työperäistä liikkuvuutta notkeaksi, ennakoimattomaksi ja uudenaikaiseksi. Haastattelututkimuksissa ilmennyt liikkuvuuden sosiaalinen hinta näyttäisi kuitenkin selittävän, miksi suhteessa niin harva kuitenkin käytännössä liikkuu.

Paremmat tulot eivät usein korvaa aikaa erossa perheestä, ystävistä ja muista merkityksellisistä ihmissuhteista. Tilastoissa näkyvän notkeuden takaa löytyykin usein vaikeiksi koettuja valintoja ja koti-ikävää taloudellisen optimoinnin sijasta.

Tähän tutkimukseen tavoitetut virolais- ja vironvenäläishammaslääkärit vaikuttivat toteutetun analyysin mittakaavassa varsin tyytyväisiltä. Aineisto mahdollistaisi vielä runsaasti tietoa koetusta työhyvinvoinnista, yhdenvertaisuudesta tai yleisestä tyytyväisyydestä. Samoin suhteessa vähäisten, mutta silti mukana olevien tyytymättömien vastausten tarkempi analyysi syventäisi saatua tietoa työperäisestä liikkuvuudesta.

Euroopan unionin sisäisen liikkuvuuden näkökulmasta haastateltuja voi kuitenkin kuvata liikkujina suhteellisen vapaiksi. Vastauksista ei noussut tyytymättömyyttä terveystammattilaisten statukseen tai työtilanteeseen Virossa. Liikkuvuudelle oli sen sijaan tulotason lisäksi – ja jopa sen sivuuttaen – muita elämänlaadullisia syitä. Sellaisia, kuten elämäkokemukset, ammatilliset kokemukset sekä lyhyempi työaika.

Nyt analysoidussa aineistossa sukupuoli ei noussut tilastolliseksi merkittäväksi selittäjäksi. Vastaajien enemmistö oli kuitenkin korkeakoulutettuja naisia. Muista virolaisten liikkuvuutta koskevista tutkimuksista Telven (2016) haastattelemat, suorittavissa tai jonkin verran ammattitaitoa vaativissa töissä toimineet rajaliikkujamiehet veivät pohtimaan luokan tai sukupuolen merkitystä liikkumiskokemuksissa.

Esimerkiksi nyt haastatellut hammaslääkärit asuivat enimmäkseen yhdessä puolison tai alaikäisten lastensa kanssa, kun Telven haastattelemat liikkujat kuvasivat mahdollisia vapaita iltoja Suomessa turhauttaviksi. Toisaalta Annisten ym. (2017) haastatteluaineistossa kuvattu “liikkuvuuden sosiaalinen hinta” ei ollut sukupuolittunut. Luokka-asema voi siten olla sukupuolta ratkaisevampi tekijä nyt tarkastelluissa kysymyksissä. Lisäksi on mahdollista, ettei kysymyksiä laadittaessa tunnistettu riittävästi mahdollisia sukupuolispesifejä tekijöitä. Laadullisin menetelmin analysoidut haastattelut olisivatkin syventäneet kerättyä aineistoa.

Kokonaisuutena terveystammattilaisten liikkuvuus ei näyttänyt merkittävästi poikkeavan muusta Euroopan unionin sisäisestä liikkuvuudesta. Kokonaisliikkuvuuden ollessa muutamia prosentteja, eivät valtiot voi odottaa Euroopan unionin sisäiseltä liikkuvuudelta suuria vastauksia mahdolliseen henkilöstöpulaansa. Myös terveystammattilaisten liikkuvuudelle ratkaisevampia näyttävät olevan

työntekijät lähtömaassa, kuin vetotekijät kohdemaassa.

Jo toteutunut liikkuvuus on kuitenkin tilkinnyt osaja- ja terveysammattilaispulaa alueilla, joissa tarve on ollut suurta. Nyt haastateltujen hammaslääkäreiden osalta näin näyttäisi olleen myös Suomessa ainakin 2010-luvun molemmin puolin.

Jatkotutkimuksen näkökulmasta kiinnostavaa on, millaista EU:n sisäinen työperäinen liikkuvuus on tänään. Minkä verran ihmisiä liikkeelle saavat tai paikkaan sitovat tekijät ovat tässä ajassa muuttuneet? Entä mistä maista Suomeen parhaillaan saapuu terveysammattilaisia – ja miten he sijoittuvat ja voivat?

LÄHTEET

Aalto, Anna-Mari; Elovainio, Marko; Heponiemi, Tarja; Hietapakka, Laura; Kuusio, Hannamaria; Lämsä, Riikka (2013): Ulkomaalaistaustaiset lääkärit ja hoitajat suomalaisessa terveydenhuollossa – Haasteet ja mahdollisuudet. Helsinki: THL, 21–22.

Ailasmaa, Reijo (2015): Terveys- ja sosiaalipalveluiden henkilöstön kansainvälinen liikkuvuus 2012. Helsinki: THL, Tilastoraportti 12/2015, 9. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015060810052>

Anniste, Kristi; Pukkonen, Lee; Paas, Tiiu (2017): Towards Incomplete Migration. Estonian Migration to Finland. TRAMES, 2017, 21(71/66), 2, 97–114 .
http://www.kirj.ee/public/trames_pdf/2017/issue_2/Trames-2017-2-97-114.pdf

Anniste, Kristi; Tamaru, Tiit; Pungas, Enel; Paas, Tiiu (2012): Emigration After EU Enlargement: Was There a Brain Drain Effect in the Case of Estonia? University of Tartu Faculty of Economics and Business Administration Working Paper No. 87–212. 5, 6, 14.

Anniste, Kristi; Tamaru, Tiit; Pungas, Enel; Paas, Tiiu (2012): Dynamics of Educational Differencies in Emigration from Estonia to the Old Member States. Norface Discussion Paper No. 2012-17.

Anniste, Kristi & Tamaru, Tiit (2014): Ethnic differences in integration levels and return migration intentions: A study of Estonian migrants in Finland. Demographic Research. Volume 30, Article 13, Pages 377–412. Published 6. February 2014.

Balazs P. (2010): Migration of dentists within Hungary. Fogorv. Sz. 2010 Sep; 103 (3): 89-101.

Balazs P. (2012): Dentists workforce in Hungary and international migration. Fogorv. Sz. 2012 Jun; 105 (2): 77-85.

Bauman, Zygmunt (2000): Liquid Modernity. Cambridge: Polity Press.

Best, Heinrich (2012): Elites of Europe and the Europe of Elites: a conclusion. Teoksessa The Europe of Elites. A Study into the Europeanness of Europe's Political and Economic Elites. Toim. Heinrich Best, György Lengyel & Luca Verzichelli. Oxford: Oxford University Press.

Best, Heinrich; Lengyel, György & Verzichelli, Luca (2012): Introduction: European integration as

an elite project. Teoksessa *The Europe of Elites. A Study into the Europeanness of Europe's Political and Economic Elites*. Toim. Heinrich Best, György Lengyel & Luca Verzichelli. Oxford: Oxford University Press, 1.

Boboc, Cristina; Vasile, Valentina; Ghita, Simona (2011): *Migration of Physicians: Causes and Effects in CEE Countries*. Teoksessa *Advances in Education and Management, International Symposium ISAEBD 2011*. toim. Mark Zhou. *Communications in Computer and Information Science* 210. Lontoo & New York: Springer.

Bruder, Jana (2003): *East-West Migration in Europe 2004-2015*. Thünen-Series of Applied Economic Theory, No. 40, 4– 6, 24. <http://hdl.handle.net/10419/78288>

Buchan, James; Glinos, Irene A., Wismar, Matthias (2014): *Introduction to health professional mobility in a changing Europe*. Teoksessa *Health Professional Mobility in a Changing Europe – New dynamics, mobile individuals and diverse responses*. Toim. James Buchan; Matthias Wismar; Irene A. Glinos & Jeni Bremner. WHO 2014. Copenhagen: Publications, WHO Regional Office for Europe, 3, 6, 8.

Bygnes, Susanne & Erdal, Marta Bivand (2016): *Liquid migration, grounded lives: considerations about future mobility and settlement among Polish and Spanish migrants in Norway*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Volume 43, 2017. Issue 1. Pages 102-118.

Csedő, Krisztina (2010): *Markets and networks: Channels towards the employment of Eastern European professionals and graduates in London*. Teoksessa *A Continent Moving West? EU Enlargement and Labour Migration from Central and Eastern Europe*. Toim. Richard Black, Godfried Engbersen, Marek Okólski & Cristina Pantîru. Amsterdam University Press, IMISCOE Reserch Network.

Daugélienė, Rasa (2007): *The Peculiarities of Knowledge Workers Migration in Europe and the World*. *Engineering Economics*. 2007. No 3 (53), 58–59, 60.

De Haas, Hein (2010): *Migration and Development: a Theoretical Perspective*. *International Migration Review*. Volume 44 (1), 2010: 227–264.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1747-7379.2009.00804.x>

De Haas, Hein (2014): *Migration Theory – Quo Vadis?* DEMIG project paper 24, Working Papers,

Paper 100, November 2014. Oxford Department of International Development (QEH): International Migration Institute (IMI), 15–18.

Dedman, Martin (1996): *The Origins and Development of the European Union, 1945–95: a History of European Integration*. Lontoo: Routledge, 1–2, 9–15, 37, 48.

de Vaus, David (2002): *Surveys in Social Research*. 5th Edition. Lontoo: Routledge, 2–3.

Duverne, A.; Carnet, D.; d'Athis P.; Quantin, C. (2008): French doctors working in Great Britain: a study of their characteristics and motivations of migration. *Rev Epidemiol Sante Publique* 2008, PubMed. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18938053>

Dürschmidt, Jörg; Taylor, Graham (2007): *Globalization, Modernity & Social Change. Hotspots of Transition. Sociology for a Changing World*. Hampshire & New York: Palgrave macmillan, 38–39.

Drinkwater, Stephen; Eade, John; Garapich, Michal (2010): What's behind the figures? An investigation into recent Polish migration to the UK. *Teoksessa A Continent Moving West? EU Enlargement and Labour Migration from Central and Eastern Europe*. Toim. Richard Black, Godfried Engbersen, Marek Okólski & Cristina Pantîru. Amsterdam University Press, IMISCOE Reserch Network, 80.

Engbersen, Godfried; Okólski, Marek; Black, Richard; Pantîru Cristina (2010): Introduction. *Working out a way from East to West: EU enlargement and labour migration from Central and Eastern Europe*. *Teoksessa A Continent Moving West? EU Enlargement and Labour Migration from Central and Eastern Europe*. Toim. Richard Black, Godfried Engbersen, Marek Okólski & Cristina Pantîru. Amsterdam University Press, IMISCOE Reserch Network, 7, 10–11, 20.

Engbersen, Godfried & Snel, Erik (2013): Liquid migration. Dynamic and fluid patterns of post-accession migration flows. *Teoksessa Mobility in Transition. Migration Patterns after EU-enlargement*. Toim. Birgit Glorius, Izabela Grabowska-Lusinska & Aimee Kuvik. IMISCOE Research, Amsterdam University Press, Amsterdam, 31, 33–35.

Fassmann, Heinz; Kohlbacher, Josef; Reeger, Ursula (2014): The Re-Emergence of European East-West-Migration – the Austrian Example. In *Central and Eastern European Migration Review*, Vol. 3, No. 2, 2014, p. 39–59. 44 –50.

Favell, Adrian (2009): *Immigration, migration and free movement in the making of Europe*.

Teoksessa European identity. Toim. Jeffrey T. Checkel & Peter J. Katzenstein. New York: Cambridge University Press, 169.

Gillingham, John (2003): European Integration 1950–2003: Superstate or New Market Economy? Cambridge: Cambridge University Press, 4–6, 10.

Glinos, Irene A. & Buchan, James (2014): Health professionals crossing the EU's internal and external borders: a typology of health professional mobility and migration. Teoksessa Health Professional Mobility in a Changing Europe – New dynamics, mobile individuals and diverse responses. Toim. James Buchan, Matthias Wismar, Irene A. Glinos & Jeni Bremner. WHO 2014. Copenhagen: Publications, WHO Regional Office for Europe, 135–136, 148–149.

Glinos, Irene A.; Buchan, James & Wismar, Matthias (2014): Health professional mobility in a changing Europe: lessons and findings. Teoksessa Health Professional Mobility in a Changing Europe – New dynamics, mobile individuals and diverse responses. Toim. James Buchan, Matthias Wismar, Irene A. Glinos & Jeni Bremner. WHO 2014. Copenhagen: Publications, WHO Regional Office for Europe, 19–20.

Habti, Driss (2012): Highly Skilled Mobility and Migration from MENA Region to Finland A Socio-analytic Approach. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies., no 43. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0863-6>

Haukanõmm & Telve (2017): Estonian Human Development Report 2016/2017. Estonia at the Age of Migration. Foundation Estonian Cooperation Assembly. <https://inimareng.ee/en/open-to-the-world/estonians-in-the-world/>

Hayek, Friedrich A. (1939): The Economic Condition of interstate Federalism. Teoksessa F.A.

Hayek (1948): Individualism and Economic Order. Chicago: The University of Chicago Press, 255, 257–258.

Jansen, Clifford J (1970): Migration: A Sociological Problem. Teoksessa: Readings in the sociology of migration. Toim. Jansen, Clifford J. Oxford, London, Edinburgh, New York, Toronto, Sydney, Paris, Braunschweig: Pergamon Press.

Janušauskas, Antanas (2013): Contemporary Emigration Threat to the Country's Health Care System. Public Security and Public Order, 2013 (9), Scientific articles.

<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14902/Janu%C5%A1auskas.pdf?sequence=1&isAllowed=y> .135–136, 138–139.

Kaczmarczyk, Paweł (2010): Brains on the move? Recent migration of the highly skilled from Poland and its consequences. Teoksessa *A Continent Moving West? EU Enlargement and Labour Migration from Central and Eastern Europe*. Toim. Richard Black, Godfried Engbersen, Marek Okólski & Cristina Pantîru. Amsterdam University Press, IMISCOE Reserch Network, 168–181.

Kahanec, Martin & Pytlikova, Mariola, (2017): "The economic impact of East-West migration on the European Union," MERIT Working Papers 001, United Nations University – Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology (MERIT), 2, 11–17.

Kahanec, Martin; Zaiceva, Anzelica & Zimmermann, Klaus F. (2009): *Lessons from Migration after EU Enlargement*. IZA Discussion Paper No. 4230, June 2009.

Kattel, Rainer & Raudla, Ringa (2013): The Baltic Rebulics and the Crisis of 2008-2011, *Europe-Asia Studies*, 65:3, 426-449.

King, Russell & Lulle, Aija (2016): *Research on Migration: Facing Realities and Maximizing Opportunities*. A Policy review. Brussels: European Commission, 28–31, 33

Kolossov, Vladimir (2005): *Border Studies: Changing perspectives and Theoretical approaches*. *Geopolitics*, 10:4, 606-632. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14650040500318415>

Krusell, Siim (2013): *Estonian citizens working abroad*.
<https://www.semanticscholar.org/paper/ESTONIAN-CITIZENS-WORKING-ABROAD-Krusell/a169afc80247dfe085fff6d6e1fe9670f53a40ed> .

Kuhlman, Ellen; Batenburg, Ronald; Groenewegen, Peter P., Larsen, Christa (2013): Bringing an European perspective to the health human resources debate: a scoping study. *Health Policy*, April 2013, Volume 110, Issue 1, p. 6–13.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0168851012002989>

Kuusio, Hannamaria (2014) : *A comparative study on challenges in the psychosocial work environment of Finnish and foreign-born general practitioners*. Helsinki: THL.

Kuvik, Aimee (2013): *The race for global talent, EU enlargement and the implications for migration*

policies and processes in European labour markets. Teoksessa *Mobility in Transition. Migration Patterns after EU-enlargement*. Toim. Birgit Glorius, Izabela Grabowska-Lusinska & Aimee Kuvik. IMISCOE Research, Amsterdam University Press, Amsterdam, 114.

Lendvai, Noemi (2010): *Ties and Ruptures: Welfare States and Migration in Central and Eastern Europe*. EUI Working papers, MWP 2010/09. San Domenico di Fiesole: European University Institute. http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/14214/MWP_2010_09.pdf

Leone, Claudia; Conceicao, Claudia; Dussault, Gilles (2013): Trends of cross-border mobility of physicians and nurses between Portugal and Spain. *Human Resources for Health* 2013. <http://human-resources-health.biomedcentral.com/articles/10.1186/1478-4491-11-36>

Maier, Claudia B.; Glinos, Irene A.; Wismar, Matthias; Bremner, Jeni; Dussault, Gilles & Figueras, Josep (2011): Cross-country analysis of health professional mobility in Europe: the results. *Teoksessa Health Professional Mobility and Health Systems – Evidence from 17 European countries*. Toim. Matthias Wismar, Claudia B. Maier, Irene A. Glinos, Gilles Dussault & Josep Figueras. Copenhagen: World Health Organisation, on behalf of the European Observatory on Health Systems and Policies.

Massey, Douglas S.; Arango, Joaquin; Hugo, Graeme; Kouaouci, Ali; Pellegrino, Adela; Taylor, Edward J. (1993): *Theories of International Migration: A Review and Appraisal*. *Population and Development Review*, Vol. 19, No. 3 (Sep., 1993), p. 431-466. Published by: Population Council. <http://www.jstor.org/stable/2938462>

Mierzejewski, Alfred C. (2004): *Ludwig Erhard: a Biography*. The University of North Carolina Press, 166–167.

Milward, Alan S. (1982): *The Committee of European Economic Co-operation (CEEC) and the Advent of the Customs Union*. *Teoksessa History of European Integration vol. 1, 1945-47*. Toim. Lipgens, Walter. Oxford: Clarendon Press.

Moss PJ, Lambert TW, Goldacre MJ & Lee, Penelope (2004): Reasons for considering leaving UK medicine: questionnaire study of junior doctors' comments. *BMJ*, (Published 6 October 2004).

Ognyanova, Diana; Maier, Claudia B.; Wismar, Matthias; Girasek, Edmond & Busse, Reinhard (2014): *Mobility of health professionals before and after the 2004 and 2007 EU enlargements*:

evidence from the EU PROMeTHEUS project. Teoksessa Health Professional Mobility in a Changing Europe – New dynamics, mobile individuals and diverse responses. Toim. James Buchan, Matthias Wismar, Irene A. Glinos & Jeni Bremner. WHO 2014. Copenhagen: Publications, WHO Regional Office for Europe.

Padaiga, Žilvinas; Pukas, Martynas & Starkiene, Liudvika (2011): Awareness, planning and retention: Lithuania's approach to managing health professional mobility. Teoksessa Health Professional Mobility and Health Systems. Evidence from 17 European countries. Toim. Matthias Wismar, Claudia B. Maier, Irene A. Glinos, Gilles Dussault & Josep Figueras. Copenhagen: World Health Organisation, on behalf of the European Observatory on Health Systems and Policies, 397–398.

Parsons, Talcott (1937): The Structure of Social Action. The Free Press, New York. Collier-Macmillan limited, London. Fifth Printing November 1967, 732.

Pollard, Naomi; Latorre, Maria; Sriskandarajah, Dhananjayan (2008): Floodgates or turnstiles? Post-EU enlargement migration flows to (and from) the UK. London: Institute for Public Policy Research, 21.

https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/floodgates_or_turnstiles_1637.pdf.

Quantin, Catherine; Abbas, Rachid; Hagi, Mathieu; Le Preton, Gwenaelle; Romestaing, M; Carnet, Dider (2012): Comparison of British and French expatriate doctors' characteristics and motivations. BMJ Open 2012.

Saxenian, AnnaLee (1999): Silicon Valley's new immigrant entrepreneurs. San Francisco: Public Policy Institute of California. https://www.ppic.org/content/pubs/report/R_699ASR.pdf. Luettu 15.1.2016.

Schultz, Caroline & Rijks, Barbara (2014): Mobility of Health Professionals to, from and within the European Union. Geneva: International Organization for Migration (IOM).

Sharma, Avinash; Lambert, Trevor W. & Goldacre, Michael J. (2012): Why UK-trained doctors leave the UK: cross-sectional survey of doctors in New Zealand. Journal of the Royal Society of Medicine, J R Soc Med. 2012. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3265234/>

Solberg, Ingunn Bjarnadottir; Tómasson, Kristinn; Aasland Olaf; Tyssen, Reidar (2013): The impact of economic factors on migration considerations among Icelandic specialist doctors: a cross-sectional study. BMC Health Services Research 2013.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3878398/>

Sosiaali ja terveystieteen tilastollinen vuosikirja (2018), THL. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 168, 173.

Starkiene, Liudvika; Smigelskas, Kastytis; Padaiga, Zilvinas; Reamy, Jack (2005): The future prospects of Lithuanian family physicians: A 10-year forecasting study. BMC family practice vol. 6 41. 4 Oct.2005. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1262706/>

Tassinopoulos, Alexandros & Werner, Heinz (1999): To Move or Not to Move. Migration of Labour in the European Union. IAB Labour Market Research Topics 35 (1999).

<http://doku.iab.de/topics/1999/topics35.pdf>

Tatham, Allan F. (2009): Enlargement of the European Union. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 7–9, 14–33

Telve, Keiu (2016): Cross-border Commuting Changes the Way Work is Done. A Case Study of Estonian Blue-Collar and Skilled Workers in Finland. Ethnologia Fennica, 43, 28-42.

<https://journal.fi/ethnolfenn/article/view/65633>.

Telve, Keiu (2019): Family Life Across the Gulf: Cross-Border Commuters' Transnational Families between Estonia and Finland. University of Tartu Press.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/64838/telve_keiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tjadens, Frits; Weilandt, Caren & Eckert, Josef (2013): Mobility of Health Professionals. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag

Torsti, Pilvi (2009): Survey-kysely historiatietoisuuden tutkimisen välineenä. Kasvatus & Aika 1 (3) 2009, 39–52. <http://elektra.helsinki.fi/oa/1797-2299/3/1/surveyky.pdf>

Verwiebe, Roland; Wiesböck, Laura & Teitzer Roland (2014): New forms of intra-European migration, labour market dynamics and social inequality in Europe. Migration Letters 2014, vol. 11, issue 2, 125–136, 126.

Wissmar, Matthias; Maier, Claudia B.; Glinos, Irene A.; Dussault, Gilles; Figueras, Josep (toim.). (2011): Health Professional Mobility and Health Systems – Evidence from 17 European countries. Copenhagen: World Health Organisation, on behalf of the European Observatory on Health Systems and Policies.

Verkkosivu- ja uutislähteet:

Eesti Hambaraviportaal. <https://www.hambaarst.ee/> . Luettu 15.9.2014.

Euroopan komissio 28.4.2011. Lehdistötiedote. https://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-506_en.htm. Luettu 13.10.2019.

Euroopan komissio. The European single market. https://ec.europa.eu/growth/single-market_en . Luettu 6.8.2019.

Euroopan parlamentti. Henkilöiden vapaa liikkuvuus. <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/147/la-libre-circulacion-de-personas> . Luettu 10.3.2018.

Eurooppatiedotus. Perustietoa EU:sta. Laajentuminen. <https://eurooppatiedotus.fi/perustietoa-eusta/laajentuminen/> . Luettu 8.8.2019.

Euroopan unioni. Euroopan unionin historia. https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1946-1959/1957_fi. Luettu 8.8.2019.

Finlex. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 1994/559 § 3. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>. Luettu 9.10.2019.

Hammaslääkäriliitto. Hammaslääkärien määrät Suomessa https://www.hammaslaakariliitto.fi/fi/liiton-toiminta/tutkimukset-ja-tilastot/tilastot/hammaslaakarit-sairaanhoitopiireittäin#.XW_7UygzY2w . Luettu 4.9.2019.

Hammaslääkäriliitto. Ulkomaalaistaustaiset hammaslääkärit Suomessa www.hammaslaakariliitto.fi/tilastot . Luettu 10.1.2018

Holopainen, Heini (16.5.2013): Katse kääntyy ulkomaille kun omat osaajat puuttuvat. Yle uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-6645300>. Luettu 10.10.2019.

Kooli, Rain (11.3.2019): Historiallinen käänne: virolainen työvoima on alkanut valua pois Suomesta – ”Moni on ryhtynyt ajattelemaan jatkuvan reissaamisen aiheuttamia ongelmia”. Yle uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10679446> . Luettu 10.10.2019.

Nykänen, Helmi (29.4.2014): Sevillasta Savoan hammaslääkäriksi – kuuntele, miten espanjalaisilta sujuu mölkky ja suomi. Yle uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-7211575>. Luettu 10.10.2019.

Nymann-Lindgren, Lotta (2.5.1996): Onko EFTA vielä olemassa? Eurooppatiedotus. <https://eurooppatiedotus.fi/2016/05/02/onko-efta-viela-olemassa/> . Luettu 8.8.2019.

OECD. Organisation for European Economic Co-operation.

<http://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm>. Luettu 15.7.2019

Maistraatti: Ulkomaalaisten rekisteröinti.

http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/kotikunta_ ja_ vaestotiedot/Ulkomaalaisten-rekisterointi/ Luettu 10.2.2019.

Poliisi: Luvat, ulkomaalaisluvat ja EU.

<https://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/0/87B0FE0A7886F6B7C22577D1002C8FE8?opendocument>
Luettu 10.2.2019.

Tilastokeskus. Ulkomaan kansalaiset.

<https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html>. Luettu 9.10.2019

Toiviainen, Kari (25.4.18): Mikkeli sai hammaslääkärin Espanjasta. Länsi-Savo.

<https://lansi-savo.fi/uutiset/lahella/4c1278b3-a985-446a-9ebd-6a94468c3395>. Luettu 10.10.2019.

Valvira. Tutkintojen tunnustaminen.

https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/ulkomailla-suoritetut-opinnot/tutkintojen_tunnustaminen. Luettu 9.10.2019.

World Bank (2008). In focus: An update on labor migration from Poland: EU10 Regular Report.

Washington, D.C.: World Bank. <http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1225385788249/infocuslaboroct08.pdf> s. 18. Luettu 16.2.2018.

World Bank (2009). EU10 Regular Economic Report. February 2009. Washington, D.C.: World Bank. http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/257896-1213784527782/EU10_Main_Report_19_Feb-FINAL.pdf s. 10. Luettu 16.2.2018.

Tutkimusaineisto:

Valvira, THL:n tietopyyntö tutkimustarkoitukseen 2012, 2014. Tietopyynnön aihe: Suomessa laillistetut virolaiset hammaslääkärit.

Liite 1.

Tämä kysely on osa hammaslääkäreiden liikkuvuutta Suomen ja Viron välillä tarkastelevaa tutkimusta. Kysely on jaettu kuuteen (6) osioon, ja siihen vastaaminen kestää noin 10 minuuttia.

Kaikkea tutkimuksessa kerättyä tietoa käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajia missään vaiheessa yhdistetä saatuihin vastauksiin. Vastauksia käytetään ainoastaan tutkimuskäyttöön. Kiitos osallistumisestanne!

Taustatiedot

1. Sukupuolenne:

 Nainen Mies

2. Syntymävuotenne: 19 _____

3. Äidinkielenne:

 Viro Suomi Venäjä Muu, mikä _____

4. Kansalaisuutenne:

 Viron Venäjän Suomen Muu

5. Asutteko parhaillaan:

 Virossa Sekä Virossa että Suomessa Suomessa Jossain muualla, missä _____

6. Siviilisäätynne:

 Naimaton tai eronnut Avo- tai avioliitossa

7. Jos teillä on puoliso tai perhe, johon kuuluu alaikäisiä lapsia, asutteko parhaillaan samassa maassa heidän kanssaan?

- Kyllä
- Ei

8. Minä vuonna valmistuitte hammaslääkäriksi Virossa? _____

9. Oletteko erikoistunut hammaslääkäri?

- Kyllä
- Olen erikoistumassa parhaillaan
- En ole erikoistunut tai erikoistumassa parhaillaan

10. Nykyinen työtilanteenne?

- Työssä:
- Kokoaikaisella eläkkeellä, osallistun työelämään
- Kokoaikaisella eläkkeellä, en osallistu työelämään
- Äitiys-, isyys- tai hoitovapaalla
- Muusta syystä pois työelämästä

11. Millaisessa työsuhteessa olette parhaillaan? Voitte valita useita vaihtoehtoja tarvittaessa.

- Toistaisesti voimassa olevassa työsuhteessa (toisen henkilön palveluksessa)
- Määräaikaisessa työsuhteessa (toisen henkilön palveluksessa)
- Olen itsenäinen ammatinharjoittaja

Hammaslääkärin toimiluvan hakeminen Suomessa

12. Minä vuonna hammaslääkärin tutkintonne laillistettiin Suomessa? _____

13. Miten päädyitte hakemaan ammatinharjoittamislupaa Suomessa?

- Olin päättänyt työskennellä Suomessa
- Olin muuttamassa Suomeen muista, kuin omaan työhöni liittyvistä syistä (esim. puolison työ).
- En ollut vielä tehnyt päätöstä Suomessa työskentelystä, mutta hain lupaa kaiken varalta
- Jokin muu syy, mikä _____

14. Oletteko hakenut ammatinharjoittamislupaa jossain muussa maassa, kuin Virossa ja Suomessa?

- En
- Kyllä, seuraavissa maissa _____

15. Missä maassa työskentelette? Ystävällisesti vastatkaa tämänhetkisen työtilanteenne pohjalta.

- Ainoastaan Suomessa
 Ainoastaan Virossa
 Työskentelen sekä Suomessa että Virossa
 Työskentelen jossain muualla kuin Suomessa tai Virossa

16. Kuinka usein hoidatte suomalaisia potilaita Virossa?

- Päivittäin
 Viikoittain
 Kuukausittain
 Harvemmin tai minulla ei ole ollut suomalaisia potilaita Virossa
 En työskentele hammaslääkärinä Virossa

17. Miten olette oppineet suomen kielen? Tarvittaessa voitte valita useita vaihtoehtoja.

- Olin opiskellut tai osasin suomea jo ennen yliopisto-opintojani
 Opiskelin suomea osana yliopisto-opintojani
 Olen opiskellut suomea valmistumiseni jälkeen
 Olen oppinut suomea käytännön elämässä ja työssä
 En osaa suomea

18. Kuinka hyvin selviätte suomenkielellä seuraavissa tilanteissa työssänne?

	Erittäin hyvin	Melko hyvin	En hyvin, mutta en huonostikaan	Melko huonosti	Erittäin huonosti
Kanssakäyminen potilaiden kanssa	()	()	()	()	()
Kanssakäyminen työtovereiden kanssa	()	()	()	()	()
Kokoukset työpaikalla	()	()	()	()	()
Ammattikirjallisuuden seuraaminen	()	()	()	()	()
Työhön liittyvät kirjalliset tehtävät	()	()	()	()	()

En tarvitse työssäni suomen kieltä _____

19. Missä näette itsenne viiden (5) vuoden kuluttua?

- Työskentelen Suomessa
 Työskentelen Virossa
 Työskentelen sekä Suomessa että Virossa

- Työskentelen jossain muualla kuin Suomessa tai Virossa
 En todennäköisesti ole työelämässä

Suomessa työskentely

Seuraavat kysymykset koskevat **Suomessa työskentelyä**.

Jos työskentelette parhaillaan Suomessa hammaslääkärinä, tai omaatte aiempaa kokemusta hammaslääkärin työstä Suomessa, vastaattehan kysymyksiin näiden kokemustenne pohjalta.

Jos ette ole missään vaiheessa työskennellyt Suomessa hammaslääkärinä, voitte päättää kyselyn tähän. Suuri kiitos osallistumisestanne, ja onnea arvontaan!

Taustatiedot

20. Minä vuonna työskentelitte ensimmäisen kerran Suomessa? _____

21. Oletteko työskennellyt Suomessa yhtäjaksoisesti siitä saakka? Yhtäjaksoisuudella tarkoitetaan myös jatkuvaa osa-aikatyöskentelyä Suomessa.

- Kyllä
 Ei, viimeisimmän työskentelyjaksonne kesto? _____

22. Kuinka monta kertaa olette aloittanut työskentelyjakson Suomessa viimeisten viiden vuoden aikana?

Yhteensä _____ kertaa

23. Kuinka kauan olette työskennellyt Suomessa hammaslääkärinä yhteensä?

_____ vuotta _____ kuukautta

24. Jos työskentelette sekä Virossa että Suomessa, kuvailisitteko lyhyesti miten työaikanne jakautuu Suomen ja Viron välillä? (esimerkiksi viikko töitä Virossa ja viikko Suomessa). Vastaattehan viimeisimmän kokemuksenne perusteella.

25. Missä työskentelette tai olette viimeksi työskennellyt Suomessa? Voitte valita useita vaihtoehtoja tilanteenne mukaisesti.

- Terveyskeskus
 Yksityisklinikka
 Alueellinen sairaala

- Yliopistollinen sairaala tai keskussairaala
 Yliopisto
 Jossain muualla, missä _____

26. Millä alueella työskentelette, tai olette viimeksi työskennellyt Suomessa? Voitte valita useita vaihtoehtoja viimeisimmän työtilanteenne mukaisesti.

- Pääkaupunkiseudulla
 Kunnassa, joka sijaitsee pääkaupunkiseudun lähetyvillä (maks. 80 kilometrin etäisyydellä Helsingistä)
 Yli 50 000 asukkaan kaupungissa pääkaupunkiseudun ulkopuolella
 Alle 50 000 asukkaan kaupungissa tai kunnassa pääkaupunkiseudun ulkopuolella

27. Kuinka tärkeitä seuraavat tekijät ovat olleet päätöksellenne työskennellä Suomessa?

	Ei lainkaan tärkeä	1	2	3	4	5	Erittäin tärkeä
Tulot		()	()	()	()	()	
Perhesuhteet		()	()	()	()	()	
Mahdollisuus tehdä lyhyempiä työpäiviä tai viikkoja		()	()	()	()	()	
Mahdollisuus kartuttaa ammatillista kokemusta		()	()	()	()	()	
Mahdollisuus erikoistua		()	()	()	()	()	
Kireä työtahti Virossa		()	()	()	()	()	
Tuttavapiirissäni on ihmisiä, jotka ovat myös työskennelleet Suomessa		()	()	()	()	()	
Mahdollisuus saada elämäkokemuksia		()	()	()	()	()	
Jokin muu tekijä, mikä? _____							

Suomeen saapuminen

Seuraavat kysymykset käsittelevät **terveyspalvelu yrityksien** (esimerkiksi Attendo, Terveystalo, Med Group, Puumedi, Mediverkko Oy ym.) kautta työskentelyä.

Jos ette ole missään vaiheessa työskennellyt Suomessa **terveyspalvelu yrityksien** kautta, voitte siirtyä kohtaan **Työhyvinvointi Suomessa** (sivulla 6, kysymys 33.). Muussa tapauksessa pyydän vastaamaan viimeisimmän kokemuksenne perusteella.

28. Kuinka tärkeä rooli terveyspalvelu yrityksellä oli päätöksellenne työskennellä Suomessa?

Ei vaikuttanut päätökseeni 1 2 3 4 5 En olisi saapunut ilman kutsua/suostuttelua

29. Kuinka tärkeitä seuraavat tekijät olivat päätöksellenne työskennellä terveyspalvelu yrityksen kautta?

Terveyspalvelu yritys	Ei lainkaan tärkeä	1	2	3	4	5	Erittäin tärkeä
-----------------------	--------------------	---	---	---	---	---	-----------------

Otti minuun aktiivisesti yhteyttä	() () () () ()
Järjesti minulle varman työpaikan	() () () () ()
Järjesti minulle asunnon	() () () () ()
Selvitti puolestani verotukseen liittyvät käytännöt	() () () () ()
Selvitti puolestani ammatinharjoittamislupaani liittyvät käytännöt	() () () () ()
Selvitti puolestani Suomessa asumiseen ja työskentelyyn liittyvät käytännöt (mm. EU-kansalaisten rekisteröinti ja oleskeluoikeus)	() () () () ()
Tarjosi tarvittavat kieliopinnot	() () () () ()
Tarjosi hyvät työehdot sen perusteella, mitä tiesin Suomessa työskentelystä	() () () () ()
Oli mielestäni luotettavin mahdollinen työnantaja päätöksentekohetkellä	() () () () ()
Jokin muu syy, mikä?	

30. Kuinka tyytyväinen olette olleet terveystalvilyrityksen kautta työskentelyyn?

Erittäin tyytyväinen 1 2 3 4 5 En lainkaan tyytyväinen

31. Työskentelettekö parhaillaan terveystalvilyrityksen välityksellä? Kyllä En

32. Onko terveystalvilyritys parhaillaan ainoa työnantajanne? Kyllä Ei

33. Onko terveystalvilyrityksen kautta työskentely ainoa kokemuksenne työskentelystä Suomessa?

Kyllä Ei

Työhyvinvointi Suomessa

34. Kuinka monta tuntia työskentelette viikossa keskimäärin, mahdolliset sivutoimet mukaan lukien?

_____ tuntia/ viikko

35. Teettekö ylitöitä?

Säännöllisesti

Epäsäännöllisesti

Todella vähän tai ei lainkaan

36. Mitä mieltä olette seuraavista työtyytyväisyyttä kuvaavista väittämistä koskien työtänne Suomessa? Valitkaa mielipidettänne parhaiten kuvaava vaihtoehto kussakin väittämässä.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Yleisesti ottaen olen hyvin tyytyväinen työhöni.	()	()	()	()	()
Harkitsen usein eroavani tästä	()	()	()	()	()

työstä.					
Olen yleensä tyytyväinen tähän työhön, mitä teen.	()	()	()	()	()

37. Kuinka usein kukin alla mainittu asia on selvästi häirinnyt, huolestuttanut tai rasittanut teitä työtilanteessanne Suomessa? Valitkaa mielipidettänne parhaiten kuvaava vaihtoehto kussakin väittämässä.

	Erittäin usein tai jatkuvasti	Melko usein	Silloin tällöin	Melko harvoin	Erittäin harvoin tai ei koskaan
Jatkuva kiire ja tekemättömien töiden paine	()	()	()	()	()
Liian vähän aikaa työn tekemiseen kunnolla	()	()	()	()	()
Hammaslääkärien määrällinen riittämättömyys	()	()	()	()	()
Jatkuvat keskeytykset, työtehtäviä ei voi tehdä yhtäjaksoisesti alusta loppuun.	()	()	()	()	()
Työpaikan ihmissuhdeongelmat.	()	()	()	()	()
Luottamuksen ja avoimuuden puute työpaikalla.	()	()	()	()	()
Yhdenmukaisuuden paine työyhteisössä.	()	()	()	()	()
Liian vähäinen yhteistyö työryhmässä.	()	()	()	()	()
Työn pakkotahtisuus.	()	()	()	()	()
Konsultointimahdollisuuksien puute.	()	()	()	()	()
Yksintyöskentely.	()	()	()	()	()

38. Miten hyvin seuraavat väittämät kuvaavat nykyistä työtilannettanne koskien työtänne Suomessa? Valitkaa mielipidettänne parhaiten kuvaava vaihtoehto kussakin väittämässä.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Voin tehdä paljon itsenäisiä päätöksiä työssäni.	()	()	()	()	()
Minulla on paljon sananvaltaa omiin töihini.	()	()	()	()	()

Minulla on hyvin vähän vapautta päättää, miten teen työni.	☐	☐	☐	☐	☐
Töiden jälkeen tunnen itseni puhki kuluneeksi.	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen itseni väsyneeksi ennen kuin saavun töihin.	☐	☐	☐	☐	☐
Työssäni tunnen itseni henkisesti loppuun imetyksi.	☐	☐	☐	☐	☐

39. Työpaikan vaihtoaikheet Suomessa:

	En	Ehkä	Kyllä	Kyllä, mutta työsopimukseni estää
Haluaisitteko vaihtaa nykyisen hammaslääkärityönne muuhun hammaslääkärityöhön?	☐	☐	☐	☐
Oletteko suunnitellut vaihtavanne työpaikkaa seuraavan 12 kuukauden aikana?	☐	☐	☐	☐
Oletteko suunnitellut lähtevänne työskentelemään johonkin muuhun maahan seuraavan 12 kuukauden aikana?	☐	☐	☐	☐

40. Jos suunnittelette työskentelyn lopettamista tai olette jo lopettanut työskentelyn Suomessa, kuinka tärkeitä seuraavat syyt ovat tai ovat olleet päätöksellenne?

	Ei lainkaan tärkeä	1	2	3	4	5	Erittäin tärkeä
Perhesuhteet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Virosta saatu työtarjous	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Tahdoin aloittaa oman yrityksen Virossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Viron parantunut työtilanne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
En ole ollut tyytyväinen työhöni Suomessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
En ole ollut tyytyväinen elämäni Suomessa työskennellessäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Työskentelen mieluiten Virossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Työsopimukseni Suomessa päättyi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Eettiset syyt (esim. Virolaiset potilaat tarvitsevat ammattitaitoani)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Kahden maan välillä matkustaminen oli raskasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Tiesin alusta saakka, etten jäisi pysyvästi Suomeen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Jokin muu syy, mikä? _____

En parhaillaan suunnittele Suomessa työskentelyn lopettamista

Yhdenvertainen kohtelu ja syrjintä

41. Kun ajattelette työskentelyä Suomessa, kuinka yhdenvertaisesti koette tulleenne kohdelluksi verrattuna kollegoihinne?

	Ei lainkaan yhdenvertaisesti	Ei täysin yhdenvertaisesti	Melko yhdenvertaisesti	Täysin yhdenvertaisesti
Rekrytointivaiheessa	()	()	()	()
Suhteessa palkkaukseen	()	()	()	()
Mahdollisuudessa vaikuttaa omaan työhönne	()	()	()	()
Mahdollisuudessa valita milloin ja missä työskentelette	()	()	()	()
Mahdollisuudessa osallistua työhönne liittyvään täydennyskoulutukseen	()	()	()	()

42. Syrjinnällä tarkoitetaan ihmisten eriarvoista kohtelua (ilman hyväksyttävää syytä) ja huonompaan asemaan asettamista sillä perusteella, että he kuuluvat tiettyyn ryhmään.

Oletteko henkilökohtaisesti kokeneet syrjintää työpaikallanne viimeisen 12 kuukauden aikana, koskien työtänne Suomessa?

	erittäin usein	melko usein	joskus	melko harvoin	erittäin harvoin
Esimiehen tai johdon taholta	()	()	()	()	()
Kollegojen / työkavereiden taholta	()	()	()	()	()
Potilaiden/ omaisten taholta	()	()	()	()	()

Lopuksi

43. Kuinka tyytyväinen olette tai olitte elämäänne kaikkiaan sinä aikana, kun työskentelitte Suomessa?

Erittäin tyytyväinen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin tyytymätön

44. Kuinka helppoa tai vaikeaa Suomessa on mielestänne saada tietoa seuraavista asioista?

	Erittäin vaikeaa	1	2	3	4	5	Erittäin helppoa
Hammaslääkärin ammatinharjoittamislupa liittyvät käytännöt		☐	☐	☐	☐	☐	
Suomalaiset verotukseen liittyvät käytännöt		☐	☐	☐	☐	☐	
Suomalaisen henkilötunnuksen hankkimiseen liittyvät käytännöt		☐	☐	☐	☐	☐	
Suomessa asumiseen ja työskentelyyn liittyvät käytännöt (mm. EU-kansalaisten rekisteröinti ja oleskeluoikeus)		☐	☐	☐	☐	☐	
Hammaslääkärin työn sisältämä yhteistyö kansaneläkelaitoksen (KELA) kanssa		☐	☐	☐	☐	☐	
Tieto työn sopimiseen liittyvistä käytännöistä		☐	☐	☐	☐	☐	

Suuri kiitos osallistumisestanne, ja onnea arvontaan!

Austatud kolleeg! Palume Teie abi!

Seoses Euroopa Liidu poolt toetatava tööjõu vaba liikumisega EL liikmesriikide vahel, uurib Soome Tervise- ja Heaoluamet (THL) välisriikidest pärit arstide tööd ja töökogemusi Soomes.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/110024/104416/URN_ISBN_978-952-245-857-5.pdf

Kuna hambaarstide vabast liikumisest EL liikmesriikide vahel on väga vähe teavet, siis pöördume Teie, kui ühe 250-st tööloa alusel Soomes töötava Eesti hambaarsti poole, palvega täita kirjale lisatud uuringu küsimustik.

Näiteks mõned küsimused, mille kohta soovime tagasisidet:

Kui paljud teie hulgast töötavad praegu või on töötanud Soomes? Kas olete ravinud soomlastest patsiente ka Eestis? Kas kõiki Soomes töötavaid inimesi koheldakse võrdväärselt nende rahvusest olenemata?

**Küsimustele vastanute vahel loositakse välja iPad
või vabalt valitud kinkekaart väärtusega 500 € !**

Kõigile uuringus osalejatele kingime pileti Helsingis 21.–22.11.2014 toimuvale Hambaarstipäevade (Hammaslääkäripäivät) näitusele.

Loodame, et leiate 10 minutit uuringus osalemiseks. Palun tagastage täidetud küsimustik kirjale lisatud ümbrikus (Eestist ja Soomest on saatmine tasuta).

Palun saatke küsimustik tagasi hiljemalt reedel, 17.11.2014.

*Saime Teie aadressi Valvirast. **Rõhutame, et Soome seadusandlusest tulenevalt on küsimustikule vastanute andmed konfidentsiaalsed ja neid ei väljastata kolmandatele isikutele.** Uuringuvastustes antud andmed on seega salastatud. Uurimistulemusi analüüsitakse isikuandmeid kaasamata rahvusvahelistes ja Soome teadusväljaannetes.*

Vastust ootama jäädes, lugupidamisega

Ilmo Keskimäki, uuringuproffessor

Risto Jaanimets, hambaarst

Anneli Milén, juhtivspetsialist, stomatoloogiadoktor, dotsent
(Kui soovite täiendavat teavet, võtke ühendust aadressil: anneli.milen@thl.fi, tel. +358 40 552 1337)

Käesolev küsimustik kuulub Soome ja Eesti vahel hambaarstide liikumist analüüsivasse uurimusse. Küsimustik on jagatud kuueks (6) osaks ning vastamisele kulub umbes 10 minutit. Kõiki uuringu käigus kogutud andmeid käideldakse konfidentsiaalselt ning vastajate isikuandmeid ei seostata antud vastustega. Vastuseid kasutatakse ainult uuringu eesmärgil. Suur tänu osalemise eest!

Taustandmed

1. Sugu:

- Naine
- Mees

2. Teie sünniaasta: 19_____

3. Teie emakeel:

- Eesti keel
- Vene keel
- Soome keel
- Muu keel, milline _____

4. Teie kodakondsus:

- Eesti
- Soome
- Vene
- Muu

5. Mis riigis Te elate:

- Eestis
- Soomes
- Nii Eestis kui Soomes
- Mujal, kus _____

6. Teie perekonnaseis:

- Vallaline või lahutatud
- Kooselus või abielus

7. Kui Teil on elukaaslane või pere või Teil on alaealisi lapsi, kas elate nendega samas riigis?

- Jah
- Ei

8. Mis aastal lõpetasite Eestis ülikooli hambaarstiteaduse / stomatoloogia erialal? _____

9. Kas Te olete läbinud hambaarstiteaduse / stomatoloogia residentuuri?

- Jah
- Olen praegu residentuuris
- Ma ei ole residentuuri läbinud ja praegu residentuuris ei õpi

10. Kas Te töötate praegu?

- Töötan
- Olen pensionil, kuid jätkan tööd
- Olen pensionil, ei tööta
- Olen lapsehoolduspuhkusel
- Ma ei tööta muul põhjusel

11. Milline on Teie praegune töösuhe? Vajadusel võite valida mitu varianti.

- Töötan tähtajatu töölepingu alusel (teise tööandja alluvuses)
- Töötan tähtajalise lepingu alusel (teise tööandja alluvuses)
- Töötan FIE-na või mul on erapraksis

Hambaarsti tegevusloa taotlemine Soomes

12. Mis aastal saite Soomes tegevusloa hambaarsti teenuste osutamiseks? _____

13. Miks otsustasite Soomes hambaarsti tegevusluba taotleda? _____

- Soovisin töötada Soomes
- Kavatsesin kolida Soome muudel põhjustel, mis ei olnud minu tööga seotud (nt elukaaslase töö tõttu)
- Ma ei olnud veel otsustanud Soome tööle asuda, aga taotlesin tegevusluba igaks juhuks
- Mingil muul põhjusel, millisel _____

14. Kas olete taotlenud tegevusluba väljaspool Eestit ja Soomet?

- Ei
- Jah, järgmistes riikides: _____

15. Millises riigis Te töötate? Palun vastake oma praeguse töökoha alusel.

- Ainult Soomes
- Ainult Eestis
- Töötan nii Soomes kui ka Eestis
- Töötan mujal

16. Kui sageli ravite soomlastest patsiente Eestis?

- Iga päev
- Iga nädal
- Iga kuu
- Harvem või mul ei ole olnud Eestis soomlastest patsiente
- Ma ei tööta Eestis hambaarstina

17. Kuidas olete omandanud soome keele? Vajadusel võite valida mitu varianti.

- Olin õppinud või oskasin soome keelt juba enne ülikooliõpinguid
- Õppisin soome keelt ülikooliõpingute käigus
- Olen õppinud soome keelt pärast ülikooli lõpetamist
- Olen õppinud soome keelt igapäevase elu ja töö käigus
- Ma ei oska soome keelt

18. Kui hästi tulete toime soome keeles järgmistes tööolukordades?

	Väga hästi	Üsna hästi	Mitte eriti hästi, aga ka mitte halvasti	Üsna halvasti	Väga halvasti
Suhtlemine patsientidega	○	○	○	○	○
Suhtlemine kolleegidega	○	○	○	○	○
Koosolekud töökohal	○	○	○	○	○
Erialase kirjanduse jälgimine	○	○	○	○	○
Tööga seotud kirjalikud ülesanded	○	○	○	○	○

Ma ei vaja oma töös soome keelt _____

19. Mis Te arvate, kus Te töötate viie aasta pärast?

- Töötan Soomes
- Töötan Eestis
- Töötan nii Eestis kui ka Soomes
- Töötan kusagil mujal, mitte Eestis ega Soomes
- Tõenäoliselt ma enam ei tööta

Soomes töötamine

Alljärgnevad küsimused puudutavad *Soomes töötamist*.

Kui töotate hetkel Soomes hambaarstina või teil on varasem kogemus Soomes hambaarstina töötamisest, palun vastake neile küsimustele oma kogemustest lähtudes.

Kui te ei ole Soomes mitte kunagi hambaarstina töötanud, on küsimustik teie jaoks lõppenud. Suur tänu osalemise eest ja edu auhinna loosimisel!

Taustandmed

20. Mis aastal alustasite esimest korda Soomes töötamist? _____

21. Kas olete sellest ajast alates katkematult Soomes töötanud? Katkematu töötamise all on mõeldud ka osalise koormusega Soomes töötamist.

- Jah
- Ei, viimane tööperiood Soomes kestis _____

22. Mitu korda olete viimase viie aasta jooksul alustanud uut tööperioodi Soomes?

Kokku _____ korral.

23. Kui kaua (kõik tööperioodid kokku liidetult) Te olete hambaarstina Soomes töötanud?

_____ aastat _____ kuud

24. Kui töotate nii Eestis kui Soomes, siis kuidas teie tööaeg kahe riigi vahel jaguneb? (Näiteks üks nädal Eestis ja üks nädal Soomes). Palun vastake oma viimaste kogemuste põhjal.

25. Kus Te töotate või viimati Soomes töötasite? Võite valida vastavalt olukorrale mitu varianti.

- Polikliinik
- Erakliinik
- Regionaalhaigla
- Ülikooli kliinik või keskhaigla
- Ülikool
- Kusagil mujal, kus _____

26. Millises piirkonnas Te töotate või viimati Soomes töötasite? Võite valida vastavalt olukorrale mitu varianti.

- Pealinna piirkonnas
- Pealinna lähedal paiknevas asulas (Helsingist kuni 80 km kaugusel)
- Üle 50 000 elanikuga linnas väljaspool pealinna piirkonda
- Alla 50 000 elanikuga linnas või asulas väljaspool pealinna piirkonda

27. Kui määravaks said Teile järgmised tegurid Soomes töötamiseks?

	Väga oluline 1	2	3	4	Üldse mitte oluline 5
Sissetulek	☐	☐	☐	☐	☐
Peresuhted	☐	☐	☐	☐	☐
Võimalus töötada lühema tööpäeva või -nädalaga	☐	☐	☐	☐	☐
Võimalus tõsta oma pädevust	☐	☐	☐	☐	☐
Võimalus sooritada residentuur	☐	☐	☐	☐	☐
Liiga kiire töötempo Eestis	☐	☐	☐	☐	☐
Minu tutvusringkonnas on Soomes töötanud inimesi	☐	☐	☐	☐	☐
Võimalus elukogemusi hankida	☐	☐	☐	☐	☐

Mingi muu tegur, milline?

Soome saabumine

Alljärgnevad küsimused käsitlevad töötamist hoolekande ja tervishoiu personaliteenuseid pakkuvate ettevõtete (näiteks Attendo, Terveystalo, Med Group, Puumedi, Mediverkko Oy jt) kaudu.

Kui Te ei ole mitte kunagi Soomes töötanud tervishoiu *personaliteenuseid pakkuva ettevõtte* kaudu, võite jätta selle osa vahele ja jätkata lõigust *Tööheaolu Soomes* (leheküljel 8, 34. küsimus). Kui olete töötanud nimetatud ettevõtte kaudu, palun vastake viimati saadud kogemuste põhjal.

28. Kui palju mõjutas tervishoiuteenuseid pakkuv ettevõtte Teie otsust Soome tööle tulla?

See ei mõjutanud minu otsust 1 2 3 4 5 Ma ei oleks ilma
 aktiivse värbamiseta tulnud

29. Kui mõjuvad olid alljärgnevad tegurid tervishoiuteenuseid pakkuva ettevõtte juures?

Tervishoiuteenuseid pakkuv ettevõtte

	Väga oluline 1	2	3	4	Üldse mitte oluline 5
Otsis minuga aktiivselt kontakti	☐	☐	☐	☐	☐
Leidis mulle hea töökoha	☐	☐	☐	☐	☐
Hankis mulle korteri	☐	☐	☐	☐	☐
Ajas minu nimel korda maksustamisega seotud formaalsused	☐	☐	☐	☐	☐
Korraldas minu nimel tegevusloaga seotud formaalsused	☐	☐	☐	☐	☐
Korraldas minu nimel Soomes elamise ja tööga seotud formaalsused (nt EL kodanike registreerimine ja elamisluba)	☐	☐	☐	☐	☐
Pakkus vajalikke keeleõpinguid	☐	☐	☐	☐	☐
Pakkus häid töötingimusi selle põhjal, mida ma Soomes töötamisest juba varem teadsin	☐	☐	☐	☐	☐
Oli otsuse langetamise hetkel minu arvates kõige usaldusväärsem tööandja	☐	☐	☐	☐	☐

Mingi muu põhjus, milline?

30. Kui rahul olete hoolekande ja tervishoiu personaliteenuseid pakkuva ettevõtte kaudu töötamisega:

Väga rahul 1 2 3 4 5 Üldse mitte rahul

31. Kas töötate praegu tervishoiuteenuseid pakkuva ettevõtte vahendusel? Jah Ei

32. Kas tervishoiuteenuseid pakkuv ettevõtte on hetkel teie ainus tööandja? Jah Ei

33. Kas tervishoiuteenuseid pakkuva ettevõtte vahendusel töötamine on teie ainus kogemus seoses Soomes töötamisega? Jah Ei

Tööheaolu Soomes

34. Mitu tundi Te nädalas keskmiselt töötate (kaasa arvatud lisaülesanded)?

_____ tundi/nädalas

35. Kas Te teete ületunde?

- Regulaarselt
- Ebaregulaarselt
- Väga vähe või üldse mitte

36. Milline on Teie Soomes töötamisest lähtuv arvamus järgmiste tööheaolu kirjeldavate väidete kohta? Valige iga väite kohta teie arvamust kõige paremini kirjeldav variant

	Täiesti samal arvamusel	Enamvähem samal arvamusel	Ei ole samal ega eriarvamusel	Enamvähem samal arvamusel	Täiesti teisel arvamusel
Olen üldiselt oma tööga väga rahul.	☐	☐	☐	☐	☐
Mõtlen sageli antud tööst loobumisele.	☐	☐	☐	☐	☐
Olen üldiselt rahul antud tööga, mida ma teen.	☐	☐	☐	☐	☐

37. Kui sageli on Soomes töötades järgmised väited Teie tööd seganud, muret tekitanud või üleliigset koormust põhjustanud? Valige iga väite kohta teie arvamust kõige paremini kirjeldav variant.

	Väga sageli või pidevalt	Üsna sageli	Aegajalt	Üsna harva	Väga harva või mitte kunagi
Pidevalt on kiire ja tegemata tööd tekitavad pingeid	☐	☐	☐	☐	☐
Liiga vähe aega, et oma tööd korralikult teha	☐	☐	☐	☐	☐
Hambaarste on liiga vähe	☐	☐	☐	☐	☐
Tööd tuleb pidevalt katkestada, tööülesandeid ei saa katkestamatult lõpuni teha.	☐	☐	☐	☐	☐
Kolleegide vahelised pinged töökohal	☐	☐	☐	☐	☐
Usalduse ja avameelsuse puudus töökohal	☐	☐	☐	☐	☐
Töökollektiivis valitseb surve ühetaolisuse saavutamiseks	☐	☐	☐	☐	☐
Liiga vähene koostöövalmidus kollektiivis	☐	☐	☐	☐	☐
Pealesurutud töötempo	☐	☐	☐	☐	☐
Konsulteerimisvõimaluse puudumine	☐	☐	☐	☐	☐
Üksi töötamine	☐	☐	☐	☐	☐

38. Millisel määral kirjeldavad alltoodud väited teie praegust töösituatsiooni Soomes?
Valige iga väite kohta Teie arvamust kõige paremini kirjeldav variant.

	Täiesti samal arvamusel	Enam-vähem samal arvamusel	Ei ole samal ega eri-arvamusel	Enam-vähem samal arvamusel	Täiesti teisel arvamusel
Saan oma töös palju iseseisvaid otsuseid langetada	☐	☐	☐	☐	☐
Mul on suur sõnaõigus oma töö korraldamisel	☐	☐	☐	☐	☐
Mul on väga vähe vabadust otsustada, kuidas ma oma tööd teen	☐	☐	☐	☐	☐
Peale tööd olen väga kurnatud	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen end väsinult juba enne töökohale jõudmist	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen, et minu töö on mind vaimselt täiesti ära kurnanud	☐	☐	☐	☐	☐

39. Palun vastake järgmistele küsimustele seoses kavatsusega Soomes töökohta vahetada:

	Ei	Võibolla	Jah	Jah, aga tööleping ei võimalda
Kas soovite vahetada oma praeguse hambaarsttöö muu hambaarsttöö vastu?	☐	☐	☐	☐
Kas kavatsete järgmise 12 kuu jooksul töökohta vahetada?	☐	☐	☐	☐
Kas kavatsete järgmise 12 kuu jooksul teise riiki tööle minna?	☐	☐	☐	☐

40. Kui kavatsete Soomes töötamise lõpetada või olete juba lõpetanud, siis kui olulised on või olid alltoodud põhjused?

	Väga oluline 1	2	3	4	Üldse mitte oluline 5
Peresuhted	☐	☐	☐	☐	☐
Eestist saadud tööpakkumine	☐	☐	☐	☐	☐
Tahtsin Eestis oma ettevõtte asutada	☐	☐	☐	☐	☐
Paranenud töövõimalused Eestis	☐	☐	☐	☐	☐
Ma ei olnud rahul oma tööga Soomes	☐	☐	☐	☐	☐
Ma ei olnud Soomes töötades rahul oma eluga	☐	☐	☐	☐	☐
Töötan meelsamini Eestis	☐	☐	☐	☐	☐
Minu tööleping Soomes lõppes	☐	☐	☐	☐	☐
Eetilised põhjused (nt eesti patsiendid vajavad minu professionaalseid oskusi)	☐	☐	☐	☐	☐
Kahe riigi vahel reisimine oli raske	☐	☐	☐	☐	☐
Teadsin algusest peale, et ma ei jää alaliselt Soome	☐	☐	☐	☐	☐

Mingi muu põhjus milline?

Ma ei kavatsa praegu Soomes töötamist lõpetada

Võrdväärne kohtlemine ja diskrimineerimine

41. Kui mõtlete oma tööle Soomes, kas tunnete, et Teid on koheldud oma Soome kolleegidega võrdväärselt?

	Üldse mitte võrdväärselt	Mitte päris võrdväärselt	Üsna võrdväärselt	Täiesti võrdväärselt
Tööle võtmisel	☐	☐	☐	☐
Palgaarvestuses	☐	☐	☐	☐
Võimalustes oma töökorraldusel kaasa rääkida	☐	☐	☐	☐
Võimalustes valida, millal ja kus te töötate	☐	☐	☐	☐
Võimalustes osaleda tööga seotud täiendõppes	☐	☐	☐	☐

42. Diskrimineerimise all mõeldakse inimeste ebavõrdset kohtlemist (ilma aktsepteeritava põhjusega) ja halvemale positsioonile paigutamist selle alusel, et nad kuuluvad teatud gruppi.

Kas te olete isiklikult kogenud Soomes töötamise ajal oma töökohal diskrimineerimist viimase 12 kuu jooksul?

	Väga sageli	Üsna sageli	Vahetevahel	Üsna harva	Väga harva
Otsese juhi või juhtkonna poolt	☐	☐	☐	☐	☐
Kolleegide/töökaaslaste poolt	☐	☐	☐	☐	☐
Patsientide/omaste poolt	☐	☐	☐	☐	☐

Lõpetuseks

43. Kui rahul olete või olite selle perioodiga oma elus, mil töötasite Soomes?

Väga rahul 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Väga rahulolematu

44. Kui kerge või raske on teie arvates Soomes järgmistele küsimustele vastuseid leida

	Väga kerge 1	2	3	4	Väga raske 5
Hambaarsti tegevusloaga seotud formaalsused	☐	☐	☐	☐	☐
Soome maksusüsteemiga seotud formaalsused	☐	☐	☐	☐	☐
Soome isikukoodiga taotlemisega seotud toimingud	☐	☐	☐	☐	☐
Soomes elamise ja tööga seotud formaalsused (nt EL kodanike registreerimine ja elamisluba)	☐	☐	☐	☐	☐
Hambaarsti töö juurde kuuluv koostöö Soome Sotsiaalametiga (KELA)	☐	☐	☐	☐	☐
Teave töö sobivusega seotud toimingute kohta	☐	☐	☐	☐	☐

Suur tänu osalemise eest ja edu auhinna loosimisel!